

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Филолошки факултет „Блаже Конески“

МОЗАИК

Одбрани текстови од
италијанската и од
македонската книжевност

приредиле:
Љиљана Узуновиќ
Лучана Гвидо

Скопје, 2014

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Издавач:

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

За издавачот:

д-р Славица Велева, декан

Приредиле:

Љиљана Узуновиќ и Лучана Гвидо

Лектура на текстовите на македонски:

Анета Дучевска

Лектура на текстовите на италијански:

Лучана Гвидо

Дизајн на корица:

Ладислав Цветковски

Финансирано од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
во рамки на проектот Преведувањето и наставата по италијански
како странски јазик (2014)

Раководител на проектот:

Руска Ивановска-Наскова

Печат:

„БороГрафика“ – Скопје

Тираж: 150 примероци

© Авторските права се заштитени. Забрането е умножување,
фотокопирање и секаков вид репродукција без претходна согласност
на издавачот и авторот.

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

МОЗАИК

**Одбрани текстови од италијанската
и од македонската книжевност**

Ѓирредиле:
Љиљана Узуновиќ и Лучана Гвидо

Скопје, 2014

СОДРЖИНА

<i>Вовед</i>	7
Проза	11
<i>Раскази</i>	11
Стефано Бени: <i>Тајно на телевизија</i>	13
Антонио Табуки: <i>Yo te enatoré del aire</i>	21
Романи	25
Сандро Веронези: <i>Мирниот хаос</i> (извадок)	27
Стефано Бени: <i>Маргарита Долчевија</i> (извадоци)	32
Маргарет Мацантини: <i>Донесен на свет</i> (извадоци)	43
Тицијано Скарпа: <i>Сџабај Мајер</i> (извадок)	50
Антонио Скурати: <i>Дејето што го сонуваше крајот на светот</i> (извадоци)	54
Фабио Џеда: <i>Во морето има крокодили</i> (извадок)	61
Ери Де Лука: <i>Винаја на војникот</i> (извадоци)	67
Микела Мурца: <i>Средба</i> (извадок)	71
Стефано Бени: <i>Од сите бојастива</i> (извадок)	74
Поезија	81
Алда Мерини: <i>Се родив на првиот ден од пролет</i>	83
Алда Мерини: <i>Просјор, просјор ми треба</i>	83
Алда Мерини: <i>Пресилка</i>	85
Алда Мерини: <i>Марина мило</i>	87
Салваторе Квазимодо: <i>Лето дојдово МСМXLVII</i>	89
Салваторе Квазимодо: <i>Во круните на врбите</i>	91
Салваторе Квазимодо: <i>Човеку од моето време</i>	93
Салваторе Квазимодо: <i>Елеџија</i>	95
Чезаре Павезе: <i>Ќе ѝ оминам низ Шпанскиот Плоштад</i>	97
Џузепе Унгарети: <i>Крај</i>	99
Пјер Паоло Пазолини: <i>Балада на мајките</i>	101
Пјер Паоло Пазолини: <i>Песна во форма на роза</i>	105
Белешки за авторите	109

Вовед

Оваа книга е плод на работата на студентите од трета и четврта година од Катедрата за италијански јазик и книжевност, во периодот меѓу март и мај 2014 година. Книгата е поделена на четири дела: едно поглавје посветено на преводот на прозни текстови од македонски на италијански јазик, под менторство на Љиљана Узуновиќ, едно поглавје наменето за преводот на наративни дела од македонски на италијански под менторство на Лучана Гвидо, еден дел посветен на преводот на поезија од италијански на македонски јазик и последниот дел што ги содржи белешките за избраните автори.

Во овој мал вовед ќе се обидеме накусо да ги изложиме етапите од нашата работа и подобро да ги објасниме изборите што ги направивме.

Првата работа што требаше да се направи беше избор на студентите на кои ќе им ја довериме задачата на преведувањето. Со оглед на тоа што не ни се допаѓаше идејата да ги принудуваме студентите на дополнителна обврска, решивме да им го предложиме проектот на сите студенти од завршната година од нашите четиригодишни студии (од преведувачката насока) со надеж дека некој доброволно ќе се пријави, по можност, од подобрите студенти. Така и се случи, повеќе или помалку. Нè изненади и исполни со задоволство бројот на заинтересираните студенти. Веруваме дека овој интерес се должи на фактот што студентите веднаш сфатија дека оваа работа не се разликува многу од она што го правиме со нив за време на часовите по јазик, по практика на превод, а особено од она што го правевме минатата година по часовите по книжевен превод. Згора на тоа, за студентите секогаш е задоволство да ги видат објавени своите преводи.

Како втора точка, моравме да определиме критериум според кој ќе го направиме изборот на авторите за превод. Првичниот избор им беше даден како предлог на студентите, но и тие можеа да предложат автори што ги сакаат, под услов да се во согласност со определениот критериум: што се однесува до италијанската проза, сакавме да понудиме текстови

од автори од современата книжевност, непознати или малку познати во Македонија, со делови од романи или раскази што не биле преведени на македонски јазик. Истиот критериум важеше и за македонските текстови и автори, но, со оглед на малата присутност на македонската книжевност во Италија, овој критериум исклучуваше малку автори: на пример одличен писател како Гоце Смилевски, бидејќи неговиот роман *Сесијраја на Сиџмунд Фројд* е преведен во Италија кај издавачот Гванда. Од истата причина во изборот на италијанските автори го нема Алесандро Барико, автор што нашите студенти, и не само тие, го сакаат и го читаат, но речиси сите негови романи се веќе преведени на македонски јазик.

Треба да се прецизира дека нашиот избор сакаше да го отсликува и она што нам ни се допаѓа да го читаме и немавме намера да правиме антологија на современата книжевност, ни италијанската ниту пак македонската.

Од оваа причина сакавме да го наречеме нашиот избор *Мозаик*, затоа што очигледно преведените одломки се делчиња од една шарена целина, секоја со своја специфична боја, тежина, музика, глас и создаваат слика, но ни едно делче не е поважно од другите. Ова не значи дека станува збор за случаен и сосема субјективен избор. Авторите што ги избравме, освен што се сакани од публиката, се и почитувани од страна на критиката и се повеќепати наградувани со книжевни награди. Нашата работа, се надеваме, ќе послужи да ги претставиме на публиката и да ги предложиме на издавачите имињата на квалитетните италијански автори непознати во Македонија и обратно, според нашето мислење како читатели.

Значи, најголемиот дел од избраните италијански автори, и покрај тоа што се познати во Италија и во странство, никогаш не биле преведени на македонски: Сандро Веронези, Антонио Скурати, Ери Де Лука, Фабио Џеда и Тицијано Скарпа. Од Стефано Бени постои само еден превод: недоволно да можеме да го сметаме за познат во Македонија. Истото важи и за Микела Мурца и за Маргарет Мацантини. Единствениот избран автор што има повеќе преведени книги во Македонија е Антонио Табуки, но и тој не може да се смета за широко познат во Македонија. За попрецизните податоци, кои би можеле да не бидат целосни, можете да ги погледнете белешките за авторите, во кои се напишани и преводите на македонски.

Треба да признаеме дека, со малку исклучоци, нашите студентки работеле сериозно и, следствено на тоа, се надеваме, научиле многу нешта, преку вистинско, реално искуство. Во секој случај, сигурно разбрале дека не е исто да се преведува за време на часови (*verba volant*) и да се направи

сериозен книжевен превод во пишана форма. Дека, за да се направи книжевен превод, мора да се извршат многу „научни“ или „специјалистички“ истражувања: во овој случај, на пример, да се проучуваат ветровите, или видовите на чоколадо, на птици или географските карти. Забележавме исто така дека едно нешто не го заборавиле: дека со шеговитиот Бени не се шегува кога се преведува, дека мора да внимаваат да не паднат во бројните замки скриени во текстот (и затоа да се провери секогаш секое сомнително место) и да се внимава на личните и географските имиња, кои често имаат и специфично значење. Потоа, конечниот резултат можеше да биде повеќе или помалку точен, или убав: за нас наставниците беше секако пријатно да видиме дека некои совети ги послушале, други не. Ништо затоа, мораат да грешат за самите да разберат и на тој начин да елиминираат некои грешки во нивните идни преводи. Сигурни сме дека ова било вредно и, се надеваме, пријатно искуство за нив. Најпосле, по корекцијата, текстовите им беа испратени за проверка на исправениот текст: тие се авторите на преводите и нивниот збор треба да биде конечен.

Поглавјето посветено на поезијата, пак, содржи еден дел од нашата работа за време на курсот по книжевен превод во учебната 2012/2013 година. Тогаш за првпат се осмеливме да преведуваме поезија со студентите и тие вложија многу добра волја (не знам за другите факултети и за другите земји, тука да можеш да кажеш вакво нешто не е мала работа), а особено, многу се забавувавме. Избравме по една песна за секој студенти. Потоа, за време на часовите, секој го претстави својот превод, раскажувајќи ни го преведувачкиот процес, објаснувајќи ги сопствените стилски и лексички избори и обрнувајќи внимание на најинтересните делови, и се разбира на оние што биле проблематични за преведување. Групата требаше да проверува, поправа, поставува прашања, дава сугестии. Беше забавно искуство и затоа што некои студенти, коишто обично не учествуваа многу и не се баш генијални преведувачи, во овие случаи беа многу активни и излегуваа со многу креативни решенија, соодветни за решавање на проблематичните делови во преводите на колегите. Така, со работа во група, се раѓаа сугестии и предлози на студентот што потоа можеше да го поправи својот превод. Како и да е, конечната верзија беше на преведувачот и потоа никој друг не ја дотеруваше.

Сметавме дека е корисно да се направат белешките за предложените автори (само за делот со прозните дела), токму за да ги претставиме на публиката и на издавачите. И овие белешки требаше да ги напишат самите студенти, секој за авторот чиешто дело го превеле. Но, тоа понатаму се

покажа попроблематично отколку што можеше да се претпостави: и покрај јасните инструкции (така мислевме) според кои секоја белешка требаше да биде составена според стандардизирана шема, на пример, година и место на раѓање, најважните информации и дела, беше многу интересно да се види што подразбираат нашите студенти под поимот „важно“. Со оглед на субјективната поставеност на секоја белешка посебно, на крајот испадна многу тешко да се унифицираат, што подразбираше сечење на непотребното, додавање на неопходното. Не знаеме дали вреди да ги наведеме книжевните награди на секој автор, но применивме критериум да ги оставивме најважните на национално и меѓународно рамниште.

На крајот, не можам а да не им се заблагодарам, во лично име и во име на колешката Лучана Гвидо и на нашата Катедра, на сите студенти што учествуваа во овој проект, на нивниот труд на покажаните резултати, зашто без нив оваа книга сигурно не ќе беше возможна. Им посакуваме овој да биде само прв од нивните многубројни објавени преводи, не криејќи ја многу надежта дека се заразиле од оваа прекрасна и страшна професија.

Љиљана Узуновиќ

Проза

Расказы

Стефано Бени

Тато на телевизија

(од збирката раскази *Последната солза*)

Сè е подготвено во домот на семејството Минарди. Госпоѓа Леа го исчисти екранот на телевизорот со алкохол, врз него ја стави свадбената фотографија, ја тргна покривката од каучот кој сега блеска во вител од сончогледи. Подготви еден послужавник со грицки, панетоне (иако не е Божиќ), англиско виски и оранжада за децата. Ги светна листовите на фикусот, на стаклената масичка ја стави најубавата љубичица. Трите деца ја гледаат додека проверува дали е сè во ред, ги кубе кадриците на трајната и тропка со потпетиците на подот, блескав од восокот. Досега никогаш не ја виделе дома без папучи.

И децата се подготвени.

Патрицио, дванаесет години, седи на каучот во омилените тренерки, огнено црвени, и капче од Минеаполис Биврс.

Лучила, седум години, носи пижами со диносаурусчиња и во раката држи бремена барбика.

Пастрокјето, две години, заробен е во хранилката и во скафандерот во кој може да мрдне само три прста и една лажица-протеза. Го издрогираа со сируп од кодеин за да не додева.

Свонат на врата. Дојде сосетката, Мариела, со сопругот Марио, донесоа чоколатца и сладолед, кој треба веднаш да се стави во замрзнувач, во спротивно ќе се стопи.

Марио носи палто и вратоврска за оваа пригода, ги поздравува децата и силно му ја стиска раката на Патрицио.

- Значи, јунаку, задоволен ли си од татко ти?
- Така-така... – вели Патрицио.
- Колку убава фризура – Мариела ѝ вели на Леа – сме се разубавиле денес, а? Секако, не е обичен ден.
- Може да се каже... – вели Леа.
- Во колку часот е телевизискиот пренос?
- За околу пет минути.
- Тогаш можеме да го пуштиме.
- Јас ќе го држам далечинскиот управувач – вели Лучила.

- Лучила, не биди дрска.
- Тато секогаш ми дава јас да го држам...

Во истиот момент и господин Августо Минарди е возбуден. Вечераше вкусно рижото со тартуфи и се обидува да се одмори испружен на кревет на склопување.

- Се надевам дека ќе оставам добар впечаток – си мисли.
- По пет минути Вие сте на ред – вели еден глас кој доаѓа од надвор.
- Во бестрага – си мисли господин Минарди – заборавив да си ги измијам забите. Кој знае дали се гледа на телевизија.

- Не ја поканив портирката – вели госпоѓа Леа, цвакајќи парче чоколадо – не е прашање на класна поделба, таман работа, туку дека е голема дрдорка, па можеби ќе раскаже наоколу сè што се случува тука вечерва. Во некои моменти им се верува само на најблиските пријатели.

Мариела, трогната, ѝ ја допира раката.

- Добро направи – вели – а и на Августо не му се допаѓа.
- Би помислил ли некогаш, јунаку, дека еден ден ќе го видиш татко ти на телевизија? – вели Марио, седнувајќи на каучот близу до Патрицио.

- Навистина не...

- Но, тато веќе еднаш беше на телевизија – вели Лучила – беше во толпата на еден протест, но го покажаа само на секунда, а и врнеше па беше полусокриен од чадорот.

- Да, да, се сеќавам – вели Марио – и јас бев во толпата.
- Ти си бил на телевизија? – прашува Патрицио.
- Јас не, но брат ми беше. Го снимиле со скриена камера додека се тепал на стадионот, го даваа повеќе од две минути, со знамето в рака, штета што многу го истепиаа тој копук...

- Тој копук... – се смее Пастрокјето удирајќи со лажицата.

- Марио, те молам, внимавај на речникот! Токму денес – вели строго неговата сопруга.

Господин Августо чекори низ ходникот, кон собата со црвено светло. Токму на крајот, забележува камера што го снима.

- Веќе сме во програма? – прашува.
- Не – вели придружникот – тоа се снимки кои можеби подоцна ќе ги монтираат...
- Значи, како во соблекувалните, пред натпревар.
- Така некако – се насмевнува другиот. – Еве, сега сме во програма.

Појавувањето на Августо на екранот предизвика голем аплауз и по некоја солза во домот на семејството Минарди.

Патрицио не успева да седи мирен и скока по каучот. Лучила ја грицка барбиката. На госпоѓа Леа ѝ се насолзија очите.

- Погледни колку е сталожен – вели Мариела – се чини дека само тоа го правел цел живот. Дури и убав е.

- Да. Ја исчешлал наназад косата, како што му реков.

- Мислам дека ќе добие еден куп писма од обожавателки – вели Марио. Неговата сопруга го опоменува со поглед.

- Ете, седнува. Погледни колку убаво изгледа во преден план.

- Стариот добар Августо! – вели Марио, малку трогнат – кој би рекол!

- Не! – вели Мариела – сега ли реклами!

- Во програма сум? – прашува Августо.

- Во моментов не – вели техничарот – има 30 секунди реклами.

Потоа спикерот ќе нè најави, потоа имаме три минути за ние да подготвиме сè, потоа ќе почнеме. Возбуден сте?

- Па, се разбира. Вие не сте?

- Не многу. Тоа ми е работа – се насмевнува техничарот.

Рекламите завршија. На екранот се појавува натаженото лице на спикерот.

- Драги гледачи, поврзани сме во живо од затворот Сан Виторе за снимање на првата судска процедура на погубување во нашата земја. Ова е можеби тажен настан за некои, но многу важен за нашиот демократски развој. Во моментов го гледате осудениот, Августо Минарди, седнат во она што може да се дефинира како претсобје на салата за погубување. Овде ќе добие инјекција за смирување пред процедурата.

- Боже! – вели Леа.

- Што е?
- Августо многу се плаши од игли...

- Мора ли? – Августо го прашува докторот.
- Подобро е. Ќе Ве зашемети малку, така нема ништо да почувствувате...
- Не би сакал. Мојам ли да одбијам?
- Не мојам да Ве принудам – вели докторот кревајќи ги рамениците. – Но, ако внатре почнете да се вознемирувате, Вие ќе се изрезилите...
- Не – инсистира Августо – без игли.

- А сега треба да е готов извештајот на нашиот Капачи, во врска со неколкуте етапи што доведоа до овој судбоносен ден – вели спикерот.

„Августо Минарди, 50 години, поранешен текстилен работник, невработен веќе три години, претходно неосудуван, утрото на 3-ти јули минатата година провалува во еден супермаркет во областа М. вооружен со пиштол. Сака да ја ограби касата. Но, касиерката го активира алармот. Влегува обезбедувањето. Следува кратка престрелка што завршува со тројца на подот: чуварот Фабио Тривела, 43 години, касиерката Елена Петрузио, 47 години, и 76-годишниот пензионер Роберто Алдини.”

- Не се важи – вели Леа – тој умре од инфаркт.
- Да – вели Патрицио – но тука е и курирот...

„Чуварот и касиерката починаа од здобиените рани, пензионерот од инфаркт. Минарди се обидува да избега, но му се испречува курирот Невио Негели, дваесет и три години, кој се здобива со лесни повреди.”

- Е сега е добро – вели Патрицио.

„Малку подоцна, го фаќаат Минарди во сала за видео игри. Судањето започнува по два месеци, се води по скратена постапка и Минарди е осуден на доживотен затвор. Но, по донесувањето на новиот закон на 16-ти октомври, казната е сменета во погубување на електричен стол.”

- Тоа беше извештајот за злосторството – објаснува спикерот – а сега ви ги претставувам гостите, кои ќе ја оживеат нашата дебата за време на и по процедурата. Пред сè, тука е отецот Чипола, езуит и социолог.

- Добровечер.
- Телевизискиот коментатор Џироламо Скицо.

- Добровечер.
- Еј – рипнува Патрицио – па тоа е Скицо, токму тој.
- Не ми се допаѓа, многу е прост – вели Леа.
- Но, тој е еден од најслушаните – вели Марио.

- Тука е и сенаторот Карети од опозицијата, кој предложи многубројни амандмани на овој закон, а до него сценаристот и режисер на хорор филмови Паоло Капелини и актерката Марија Вдовичевска...

- Добровечер, добровечер, добровечер...

- И за крај, министерот кој го потпиша нацрт-законот, господин Крвников.

- Добровечер.
- Каква идиотска фаца – вели Марио.
- Мамо, зошто веќе не го даваат тато?
- Лучила, тишина и престани да јадеш толку чоколатца.
- Идиоска аца – вели Пастроќјето.

- Да не Ве стегнав многу? – прашува техничарот.

- Не, не, одлично е – одговара Августо.

- Ако сакате совет, кога ќе почне електричното празнење, држете ја главата надолу. Така нема да се видат гримасите...

- Што нема да се види?

- Гримасите...

- Но, јас би сакал од дома убаво да ме видат.

- Јас – вели сенаторот – би сакал како прво да кажам дека сум против прикажувањето во живо.

- Епа тогаш што правите тука, лажго еден? – вика Скицо. – Како и секогаш, Вие и оние гнасни паразити од Вашата партија трчате да бидете дел од настаните, но не сакате да плаќате за последиците...

- Вие смирете се и имајте почит кон сериозноста на моментов, никаквец....

- Вие сте никаквец, ѓубре...

- Ве молам, ве молам – се вмешува отецот Чипола.

- Би сакал да ве потсетам на свеченоста на овој настан – вели спикерот – и со таа цел би сакал да му поставам прашање на режисерот Капелини. Скицо и Карети, ве молам за малку тишина. Вие, Капелини,

дали некогаш би можеле да замислите вакво сценарио? Сакам да кажам, доколку, на пример, треба да помислите на актер за улогата на Минарди, кого би го избрале?

- Па, не знам... Можеби, со оглед на тоа што тој е толку крволочен тип... Не би бил лош Депардје....

- Слушна ли – вели Мариела, целата возбудена – го спореди со Депардје! Зарем не си задоволна?

- Па, да, тој е убав човек, но не знам дали навистина личи на него... – вели срамежливо Леа.

Свони телефонот.

- Мамо – вели Лучила – некој новинар е. Прашува што чувствуваме во овие моменти...

- Тишина, го снимаат тато – вели Леа без да ѝ обрне внимание.

- А за женската улога? – вели спикерот. – Вие, госпоѓице Вдовичевска, би сакале ли да ја играте улога на сопругата?

- Па, тоа е убава улога, многу драматична... Се разбира, би требало со шминка да ме направат многу постара.

- „Многу” велиш а, грда ороспијо – вели Мариела.

- Нема врска – вели Леа смирувајќи ја.

- А за мене не зборуваат? – вели Патрицио. – Јас би сакал мене да ме глуми Џони Деп.

- Да, а мене Гари Купер – се смее Марио.

- Упер – вели Пастроќјето.

- Во моментов сме пред телевизорот и јадеме чоколатца, а има и сладолед – Лучила зборува на телефон. – Од кои вкусови? Не знам, сакате да одам до замрзнувачот за да проверам?

- И еве го моментот што сите го очекувате – вели спикерот. Го гледате столот, истиот модел што се користи и во американските затвори. Во кадар е техничарот, господин Гросман, кој има веќе извршено дванаесет погубувања во Тексас и во Алабама.

- Но, Вие зборувате одлично италијански – вели изненадено Августо.

- Мајка ми е Италијанка – одговара Гросман.

- Гледате како зборува со осудениот. Впрочем, зборува одлично италијански затоа што неговата мајка е од Матера. Не знам дали е возможно во моментот да го викнеме да дојде до микрофонот, мислам дека не, бидејќи изгледа многу зафатено. Сега уште последниот рекламен блок, а потоа ќе започне процедурата на погубување.

- Наречете ја слободно со нејзиното име: егзекуција! – вели Карети.

- А него ќе го наречеме убиец, нели е така? – вика Скицо. – Ќе престанете ли со ова лажно милосрдие, лажго еден опортунистички?

- Беден крвник...

- Сапунски моралист!

- Реклами.

- Го нарече убиец – плаче Леа.

- Па добро, ама знаеш, во занесот на живиот пренос – ја теши Мариела.

- Па, за пукање пукаше, во суштина – вели Патрицио – дури и победи.

- Како мислиш победи? – вели Марио.

- Па, како во вестерн филмовите...

- Значи, има сигурно од лимон, чоколада и крем. Потоа од нешто што не знам дали е јогурт или павлака – вели Лучила на телефон.

Готови сме – вели техничарот. – Слушајте, сега Вие сте во преден план. Држете ја главата малку наведната и дишете полека. Ќе видите, ништо нема да почувствувате. Како мала игла.

- Боже, не – пребледува Августо.

- Не, не, како да сте паднале од шести кат.

- Така е подобро – вели Августо – подготвен сум.

- Ова е многу важен момент за телевизиската демократија – вели спикерот. – Сакавме да ви ја дадеме бројката на гледаност по процедурата, но толку е голема што веднаш ќе ви ја кажеме. Во моментот, шеснаесет милиони луѓе ја гледаат нашата емисија.

- Мајко мила – вели Марио – како Италија-Германија.

- Погледни колку е смирен – вели Мариела – како да е во кино.

- Не, не, јас го познавам, се чини смирен, но возбуден е – вели Леа.

- Јас имам пет години... Да, тато секогаш бил добар со мене... Што велите? Па, добро, еднаш или двапати... Да, со ременот по задникот, но не беше силно... – вели Лучила на телефон.

- Пристигна долгоочекуваниот момент. Скицо и Карети, ве молам за тишина, некој нека ги раздели! Го гледате лицето на осудениот. Лице од Медитеранот. Лице како и нашите. Се избричил. Вечераше за последен пат: рижото со тартуфи и бело вино. И сега е тука, пред својата и пред нашата совест. Техничарот започнува со одбројување. Можете да видите како течат секундите во горниот дел од екранот. Уште петнаесет секунди. Да ве потсетиме дека, кој сака, сè уште има време да го изгаси телевизорот. Ваше е дали ќе присуствувате: тоа е демократија. Уште осум секунди... Погледнете ги добро светлата над столот. Кога ќе светнат сите три, значи дека електричното празнење започнало. Уште три секунди... две... една.

- Господине Гросман, сега кога се релаксираме откако сè помина добро, како би го дефинирале погубувањето?

- Па, би рекол...нормално... Осудениот покажа особена смиреност...

- Браво тато – извикува Патрицио.

- Баво – вели Пастрокјето, чукајќи со лажицата.

- Стариот добар Августо – вели трогнато Марио, пивнувајќи една голтка виски – кој би рекол? ...каква сила... се сеќавам еднаш на риболов, му се заби јадицата в рака...

- Марио, те молам – вели Мариела, во чиешто раце лежи главата на Леа.

- Брат ми рипа на каучот, господин Марио пие виски, мама плаче со главата на колената на госпоѓа Мариела. Многу? Да, ми изгледа како да плаче многу. Јас? Јас зборувам со Вас на телефон, нели? Да, се викам Лучила, Ве молам, со „л“, а не Лучија, како што на училиште постојано грешат...

Наслов на оригиналот: *Papà va in televisione*
(Stefano Benni, *L'ultima lacrima*, Feltrinelli, 2004)

Превод: *Емилија Илиевска*

Аниџонио Табуки

Yo me enamoré del aire

(Од збирката раскази *Времејќо брзо ситареџе*)

Таксито застана пред зелената капија од ковано железо. Ботаничката градина е тука, рече возачот. Тој плати и излезе. Знаете ли од која страна се гледа една зграда од дваесеттите?, го праша таксистот. Човекот едвај разбираше што го прашува. На фасадата има фризови во стилот арт нуво, појасни, би требало да е објект со архитектонска вредност, не верувам дека го срушиле. Таксистот одмавна со главата и замина. Веројатно беше скоро единаесет часот, а тој веќе се чувствуваше заморен од долгиот пат. Портата беше ширум отворена и на табла пишуваше дека во недела влезот е слободен и работи до четиринаесет часот. Впрочем и немаше многу време. Тргна по патеката порабена со палми кои имаа високи и танки стебла со оскудни зелени перчиња на врвот. Си помисли: Овие ли ќе да се палмите мориче? Дома секогаш зборуваа за палмите мориче. На крајот од патеката започнуваше градината со калдрмисана чистинка од каде што се izdelуваа малечки патеки кои водеа кон четирите страни на светот. На калдрмата беше нацртана ружа на ветрот. Застана двоумејќи се која патека да ја избере, ботаничката градина беше огромна и му се чинеше невозможно да го пронајде она што го бараше пред да затворат. Одбра да тргне кон југ. Во неговиот живот секогаш го избираше југот и сега кога стигна во тој јужен град му изгледаше дека е правилно да тргне во истата насока. Но, длабоко во себе, го чувствуваше ветрецот на трамонтана. Си помисли на ветровите во животот, бидејќи има такви кои го придружуваат низ животниот пат: пријатно развигорче, топлиот ветар на младоста, маестрал задолжен малку да разлади, потоа некои лебичи, па југо што истоштува и на крај ладниот северниот ветар на трамонтана. Воздух, си помисли, животот е направен од воздух, поминува брзо како удар на ветар, Впрочем ние не сме ништо друго туку еден здив, вдишуваме и издишуваме, потоа еден ден машината престанува да работи и дишењето запира. Запре и тој бидејќи збивташе. „Убаво се задиша“, си рече. Патеката нагло се издигнуваше кон терасовидна височинка, која се забележуваше зад сенките на циновските магнолии. Седна на клупичката и од џебот извади тефтерче. Во него ги запишуваше имињата на местата

од каде што потекнуваа растенијата што го опкружуваа: Азорските и Канарските острови, Бразил, Ангола. Со молив нацрта неколку листови и цветови, потоа на средината од тефтерчето нацрта цвет од дрво со многу чудно име, доаѓаше од Канарските – Азорските острови. Беше огромно и величествено, со долги листови во форма на копје и со големи набабрени цветови во вид на пченка што изгледаа како плодови. Навистина беше за почит староста на тоа циновско дрво, пресмета: во времето на Париската комуна сигурно било веќе пораснато.

Почувствува како повторно му се вратил здивот и поита кон крајот на патеката. Сонцето целосно го обви заслепувајќи го. Беше многу топло, но сепак ветреот кој дуваше од океанот беше свеж. Јужната страна од ботаничката градина завршуваше на таа огромна тераса висната над градот од која нудеше целосна панорама: големата долина заземена од стари квартави, со густата мрежа на улици и сокаци, со куќите кои најчесто беа во бела, жолта и сина боја. Оттаму горе се опфаќаше целиот хоризонт и на крајот од десната страна, зад дигалките на пристаништето, отвореното море. Терасата беше заградена со ситче што му достигнуваше до градите, на него градот беше претставен преку мозаик од жолти и сини камчиња – azulejos. Почна да ја дешифрира топографијата обидувајќи се да се ориентира според таа скица со едноставни линии. Можеше да се забележат: Триумфалната капија во долниот дел на градот од каде што почнуваа трите главни артерии, просветителска архитектура, која се должеше на реконструкцијата по земјотресот, центарот со двата големи плоштади споени еден до друг, на тој од лева страна, кружниот, имаше голем бронзен споменик, потоа новиот дел кон север, со архитектура на педесеттите и шеесеттите. Зошто дојде тука, си рече, што бараеш? Сè исчезнало, сите испариле, ете ти го на. Забележа дека зборува на глас и си се насмеа. Направи некаков гест кон градот, како да поздравува некој. Една камбана, некаде далеку, чукна трипати. Го погледна часовникот, имаше уште петнаесет минути до пладне, одлучи да посети некоја друга страна на ботаничката градина, се заврти за да стигне до другата патека. Во тој момент до него допре глас. Гласот на жена што пее, но не знаеше од каде. Застана и се обиде да открие од каде доаѓа. Се врати назад, се навали на ситчето и погледна надолу. Дури тогаш можеше да забележи дека од лева страна, во непосредна близина на стрмината на ботаничката градина се издигнува објект. Тоа беше стара зграда свртена бочно кон ботаничката градина, но од фасадата што убаво се гледаше можеше да се разбере дека се работи за градба од раните години на дваесеттиот век,

барем колку што можеше да се процени од камените венци на покривот и од фризовите направени од штука материјал, кои претставуваа театарски маски сврзани со ловорови венци. Од големиот и рамен покрив сиркаа оцаците и се пружаа јажињата за сушење алишта. Жената му беше свртена со грб, гледајќи ја од назад изгледаше како девојка, спружуваше чаршафи и за да ги достигне јажињата се поткреваше на прсти, со рацете подигнати нагоре, како балерина. Беше боса и носеше шарен памучен фустан што ѝ го оцртуваше витото тело. Ветрецот го дуеше чаршафот кон неа како некое едро и изгледаше како таа да го прегрнува. Сега веќе не пееше, се наведна кон плетената кошница ставена на триногарникот од која вадеше шарени алишта, маички, му изгледаше како да одбира што да пружи прво. Забележа дека малку се испотил. Гласот што го слушна и што веќе не го слушаше не се стиши, го слушаше во себе, како да оставил ехо што непрекинато одекнуваше и истовремено кај него предизвикуваше некаков чуден неспокој, навистина интересен впечаток, како неговото тело да ја изгубило тежината и бегаше кон далечината но не знаеше каде. Продолжи да пееш, промрмори, те молам, продолжи да пееш. Девојката си стави марамче на главата, ја тргна кошницата од триножникот и седна на него, обидувајќи се да се скрие од сонцето со слабата сенка на чаршафите. Беше свртена со грб и не можеше да го види, но тој, како магнетизиран, зјапаше во неа без да го тргне погледот. Продолжи да пееш, изусти. Запали цигара и забележа дека раката му трепери. Помисли дека доживеал звучна халуцинација, некогаш мислиме дека сме го слушнале она што сакаме да го слушнеме, таа песна никој веќе не ја пееше, тие што ја пееја сите беа мртви, и впрочем, каква песна беше, од кое време? Беше ли многу стара, од шеснаесеттиот век или уште постара, кој би знаел, беше ли тоа балада, еп, љубовна или пак проштална песна? Тој ја знаел, во некое друго време, но тоа време веќе не беше негово. Прочепка во минатото и во еден миг, како еден миг да може да ги собере годините, се врати во времето во кое некој го викаше „Migalha“. „Migalha“ значи трошка, си рече, ти тогаш беше трошка. Одненадеж ветрецот плисна постуден бран, чаршафите се плескаа на ветрот, жената стана и почна да ги спржува шарените маички и еден пар кратки панталони. Продолжи да пееш прошепоти тој, те молам. Во тој момент камбаните на блиската црква почнаа да свонат означувајќи пладне и како повикано од своното, од куќарка од која нормално имаше скали кои водеа до терасата, се појави детенце и ѝ истрча во пресрет. Ќе да имаше можеби четири или пет години, кадрава коса, со сандали кои имаа полукружни отвори на прстите и куси панталончиња придржани со

трегери. Девојката ја остави кошницата на земја, клекна и извика: Самуел! Ги рашири рацете и детето се нурна во нив, девојката стана и почна да се врти во круг гушната со детето, двајцата се вртеа како вртелешка, нозете на детето хоризонтално се вееја и таа пееше: *Yo me enamoré del aire, del aire de una mujer, como la mujer era aire, con el aire me quedé.*

Тој се слизна на земјата со грбот потпрен на сидот и погледна нагоре. Синилото на небото беше бојата што го боеше просторот што се ширеше наоколу. Ја отвори устата за да го вдише тоа синило, за да го голтне, го прегрна стискајќи го во градите. Велеше: *Aire que lleva el aire, aire que el aire la lleva, como tiene tanto rumbo no he podido hablar con ella, como lleva polisón el aire la bambolea.*

Слободен превод на две строфи: Се вљубив во воздухот/ Во воздухот на една жена/ И затоа што жената беше воздух/си останав со воздухот в рака. Воздух што воздухот го носи/ Воздухот од воздух што е носен/ И бидејќи толку брзо поминуваше/ Не успеав да зборувам со неа/ како здолниште што се вее/ воздухот ја нишаше.

Наслов на оригиналот: *Yo me enamoré del aire*
(Antonio Tabucchi, *Il tempo invecchia in fretta*, Feltrinelli, 2009)

Превод: Љубица Томовска

Романи

Сандро Веронези

Мирниот хаос

(извадок)

Не можам да ја продолжам. Ќе ја продолжам.

Семјуел Бекет

1

„Таму!“ – вела.

Само што сурфавме, Јас и Карло. Сурфавме: како пред дваесет години. Позајмивме даски од две момчиња и се фрливме врз високите, долги бранови, толку невообичаени за Тиренското Море што го записнуваше целиот наш живот. Карло поагресивен и бестрашен, врескав, истетовиран, старомоден, со долгата коса на ветрот и обетката што блескаше на сонцето; Јас повнимателен и елегантен, попедантен и воздржан, понеприметен, како и секогаш. Неговиот озлогласен стил на бит-генерацијата и мојата добро позната суптилност врз две даски што се лизгаа под сонцето: нашите два света повторно се спротивставуваа како во времето на страшните младешки расправи и „бунтовност наспроти субверзивност“, кога летаа столови, шега настрана. Не направивме некој спектакл, бидејќи многу е и тоа што успеавме да не паднеме од даските; подобро кажано, претставата што ја понудивме беше на двајца што некогаш биле млади и извесен период верувале дека некои сили навистина можат да надвлдаат и во тој период научиле да прават куп работи што подоцна се покажале крајно бескорисни, на пример да свират конга, или да вртат паричка низ прстите како Дејвид Хемингс во *Blow Up*, или да го забават отчукувањето на срцето за да се преправаат дека имаат напад на брадикардија, па да бидат ослободени од војска, или да играат на ска музика, или да виткаат цоинт само со една рака, или да стрелаат со лак, или да практикуваат трансцендентална медитација, или пак, ете, да сурфаат. Двете момчиња не можеа да сфатат, Лара и Клаудија веќе се вратија дома, Нина 2004 замина рано утрово (Карло секоја година менува девојка, па така Јас и Лара почнавме да ги обележуваме според годината); немаше

никој што би можел да ужива во неа, па претставата беше за нас двајцата, една од оние игри кои имаат смисла само меѓу браќа, бидејќи братот е сведок на твојата неповредливост којашто, од одреден момент па натаму, никој друг не е расположен да ти ја признае.

„Таму!“ – извикувам ненадејно.

Потоа се испруживме на песокот за да се исушиме, затапени од умор, со затворени очи, додека ветерот ни ги разбушавуваше влакненцата на градите, и се одмаравме молчејќи. Но одеднаш забележав дека додека ние уживавме во тој мир, запоставувавме нешто што од пред малку почна да привлекува внимание со сопствената гласна итност: вресоци. Се исправив, а веднаш по мене и Карло.

„Таму!“ – извикувам ненадејно, покажувајќи кон една група вознемирени луѓе, стотина метри во насоката од каде што дува ветрот.

Стануваме наеднаш, со мускулите сè уште загреани од долгото јавање по брановите, и трчајќи се упатуваме кон малата толпа. Ги оставаме мобилните телефони, очилата за сонце, парите, сè: одеднаш не постои ништо друго освен тие луѓе и тие вресоци. Некои работи се прават без размислување.

Она што следи е некаква молкавична телепатска серија слики во која чувствувам само дека сум едно со брат ми: прашањата што се случило, безживотниот старец на плажата, русокосиот човек што се обидува да го оживее, очајот на двете дечиња што викаат „Мамо!“, збунетите лица на луѓето што покажуваат кон морето, двете главчиња изгубени меѓу брановите, никој што реагира. Во таа избезумена вкочанетост се истакнува синиот поглед на Карло, жесток, полн со застрашувачка кинетичка енергија: поглед што вели дека поради некоја неспорна причина ние треба да одиме да ги спасиме двајцата несреќници, и дека всушност како веќе да сме го направиле тоа, да, и небаре сè да е веќе завршено, и како ние двајца браќа да сме веќе херои за таа сурија непознати, бидејќи ние сме извонредни водни суштества, ние сме тритони, и за да спасиме човечки животи можеме да ги кротиме брановите со истата леснотија со која ги кротевме за да се забавуваме со даските за сурфање, а околу нас други луѓе способни за тоа нема.

Влегуваме во водата трчајќи, па се доближуваме до местото каде што се кршат првите бранови. Таму се судираме во еден чуден, исушен човек со црвена коса, кој невешто фрла едно прекратко јаже кон отвореното море, додека луѓето што треба да се спасат се оддалечени најмалку триесетина метри. Го преминуваме во еден скок, тој нè гледа со очи кои

никогаш нема да ги заборавам „очи на оној што ги остава луѓето да умрат“ и со кукавички глас, достоин за тие очи, се обидува да нè разубеди: „Не одете“ – просаска – „ќе се доведете во опасност и вие да останете таму“. „Море оди во мајчината!“ е одговорот на Карло секунда пред да се фрли под еден бран и да почне да плива. И јас го правам истото и пливајќи ги гледам црните сенки на барбуните што јурат хоризонтално по должината на зелениот сид кој се формира секој пат кога ќе се крене бранот, за потоа да се скрши над мене: тие риби сурфаат, се забавуваат, исто како и ние пред неколку минути. Од брегот изгледаше дека двете глави се блиску една до друга, но, всушност се доста оддалечени, толку многу што во еден миг јас и Карло мораме да се поделиме: му давам знак да се упати кон десната, додека пак јас ќе се фрлам кон левата. Пак ме погледнува со насмевка, па дава знак дека се согласува, и јас повторно се чувствувам непобедлив; двајцата тргнуваме со сета сила.

Кога сум доволно блиску забележувам дека се работи за жена. Ми се враќаат во умот двете очајни дечиња на брегот: „Мамо!“. Главата се губи под водата и повторно се појавува, движена од некоја недоловлива комбинација на сили во која жената изгледаше сосема немоќна. Ѐ викам да издржи и замавнувам посилено, додека силната струја се обидува да ме одвлече на друга страна. Жената се наоѓа точно во средината на еден вител. На неколку метри од неа почнувам да ги распознавам острите црти на нејзиното лице, малку сплесканиот нос, како на Џули Кристи, но особено превезот од чист ужас што ѝ ги прекрива очите: на крајот е од силите, не може ни да вика, успева само да липа. Пливајќи градно пристигнувам до неа. Од длабочините на нејзиното тело излегува некое злокобно гргорење, налик на затнат мијалник.

„Смирете се, госпоѓо“ – ѝ велеам – „сега ќе Ве извлечам на бре...“

Молскавично, како само тоа да го чекала, жената ми ги забива рацете во вдлабнатината на клучните коски и со сета сила ме повлекува под вода. Изненаден на сред реченица, голтам, потоа со одредена тешкотија излегувам на површината, кашлајќи.

„Смирете се“ – велеам – „да не ме уда...“

Жената повторно ме турка под вода без можам да ја довршам реченицата, пак голтам вода и се мачам да излезам на површина за да земам воздух. Таа веднаш се обидува да ме зграпчи и јас морам да се извртам за да го избегнам нејзиниот стисок. За да ме задржи, со ноктите ме гребе до крв по градите, предизвикувајќи ми голема болка. Брвтајќи, одран, замавнувам двапати наназад; и сета моја сила, она прекрасно чувство на семоќност со кое тргнав од брегот, веќе исчезна.

„Не ме оставај!“ – гргови жената – „Не ме оставај!“

„Госпоѓо“ – велам, држејќи се на одредено растојание – „вака ништо не правиме! Смирете се!“

Но додека го кажувам сето ова таа исчезнува под водата и веќе не испливува на површина. Ебате белја. Нурнувам за да ја фатам, успевам да ја зграпчам за косата додека тоне како ѓуле, па ја земам под пазувите и ја повлекувам нагоре, борејќи се против струјата што влече надолу. Многу е тешка. Кога конечно излегувам на површината белите дробови само што не ми експлодирале, но жената барем ме остава неколку пати да земам воздух пред да почне повторно да ме тегне надолу.

„Не ме оставај!“ – одново почнува.

Го избегнувам нејзиниот нов обид да ме зграпчи и да ме повлече надолу, претекнувајќи ја со секавично измолкнување. Не може веќе да ме фати неподготвен и барем не се давам, но си ги исцрпувам силите за да ја спречам да ме убие и тоа воопшто не е добро.

„Не ме оставај!“

„Не Ве оставам, не!“ – викам – „Но, оставете ме Вие мене! Во спротивно двајцата ќе се удавиме!“

Ништо, веќе е јасно дека оваа жена не сака да биде спасена, сака само некој да умре заедно со неа. Но, јас не сакам да умрам, помислувам. Јас го сакам животот. Имам жена и ќерка што ме чекаат дома. Треба да се оженам за пет дена. Имам четириесет и три години, си ја имам мојата работа: да му се сневиди, не смеам да умрам...

Помислувам да побегнам, да дозволам да ми искине уште малку кожа со грабливите канци и да избегам од нејзината смртоносна прегратка, оставајќи ја да се удави сама; но, тие нејзини зелени и водникави очи, кои во нормални услови се сигурно многу убави, ги гледам толку поразени и преплашени и изгаснати што практично ме обврзуваат да се обидам да ја спасам. Повторно помислувам на дечињата. На имбецилот што ни рече да не одиме. На брат ми што кој знае како се снаоѓа сега.

„Не ме оставај!“

Не, не ја оставам, не бегам, па дури и ми паѓа на памет едно решение. Отплеткувајќи се од нејзиниот стисок, успевам да ѝ се измолкнам зад грб и оттаму да ѝ ги заробам рацете во вдлабнатините на лактите: без тие две полудени пипала жената веќе не може да ме убие, и тоа е добар чекор напред. Само што сега, како што се неупотребливи нејзините заробени раце, исто така се и моите што ја заробуваат, па мојот обид да ја однесам на брегот сè повеќе се комплицира. Морам да успеам да ја пренесам на нејзиното мртво тело онаа малку сила што остана во моето, и тоа напред

толку разбрането море што предмалку сурфав, сред вител што и понатаму нè влече надолу и без да можам да ги употребам рацете. Голем проблем. Се трудам да најдам решение и навистина не гледам друга можност освен да ги искористам нозете и колковите. Па така, замавнувам со нозете и силно го удирам нејзинот колк со мојот: напредуваме малку кон брегот. Додека ја повторувам операцијата, нејзиниот потсвесен самоубиствен нагон ја разбеснува и ја тера да се бори за сето тоа да биде уште потешко: удар со нозе, удар со колк и повторно малку се приближуваме кон брегот. Уште еден удар, уште еден мал напредок, и се тера некако: трпеливо, смирено, штедејќи ги силите, сфаќам дека на овој начин ќе успееме и се чувствувам поспокојно. Само што јас реков „колк“, бидејќи може и така да се рече, но вистината е дека се наоѓаме во доста срамна положба, и всушност, нејзиниот колк е газот, голем, мек газ како на опатица, додека пак мојот колк не е ни повеќе ни помалку туку мојот пенис. Ја удирам со пенисот по газот, ете што правам, со сета сила, и тоа додека ѝ ги држам заробени рацете одзади, поулавено туркајќи со нозете, во една толку апсурдна, бесрамна и дива позиција што одеднаш се случува нешто апсурдно, бесрамно и диво: имам ерекција. Го забележувам тоа во моментот кога се случува, ова ненадејно и неконтролирано чувство на моќ доаѓа од никаде (каде беше, пред малку?) за да се концентрира во само една точка и оттаму да се протегне низ моите мускули, и ако е можно да ги искриви во лак, и веднаш потоа да се прошири наназад низ целото мое тело како бран топлина, исполнувајќи го со себе, така што за само неколку секунди цело тело ми е во ерекција, како со женава да не се наоѓам во оваа положба наред поулавено море каде животите и на двајцата ни се во опасност, туку сред див и животински секс одзади врз големиот и непознат кревет на некоја чудесна соба во арапски стил: го забележувам тоа во моментот кога се случува и се запрепастувам, но сето запрепастување на светот во тој момент не може да го спречи мојот пенис да продолжи да се дуе и да се стврднува под костимот како да е самостоен дел, независен од мене, нескротливо хормонално малцинство што одбива да ја прифати идејата за смртта, или пак токму затоа што ја прифатило му го испраќа на универзумот својот последен, смешен борбен крик.

Наслов на оригиналот:
Sandro Veronesi, *Caos calmo*, Bompiani 2005

Превод: Евџенија Саљамоска и Ана Русева

Стефано Бени

Маргарита Долчевита

(извадоци)

Сега е време да ви ја претставам мојата фамилија.

Татко ми се вика Фаусто, висок е, слаб и метереопат. Би можел да биде убав, но има малку коса и се обидува да го сокрие тоа со нејзиното пренасочување. Впрегнал две илјади влакна кои живееле во близина на левото уво и ги принудил да се преселат во пустината на десната хемисфера, создавајќи лента од влакна кои потоа ги лепи на темето со преголема доза гел. Но кога дува ветер, природното тупе попушта и се претвора во долго уво на кокер што му виси на грбот или се лелее во воздухот.

Тато работи како пензионер, но исто така е и правобранител на предмети. Има шупа во која чува искористени работи, не фрла ништо. Вели дека не е праведно предметите да се нарекуваат стари, бидејќи сигурно ќе нè надживеат. Ако ги фрлиме и предвреме ги замениме, тие страдаат. Затоа тој ги поправа, доправа и преправа. Единствен е во цел регион што лечи педалопатични велосипеди, неми радија, астматични машини за перење и импотентни кафемати. Има магична кутија со алати. Вели дека човекот е создаден како господар на Земјата, но му недостига една основна работа: кутија со алати за да може да се поправи себеси. Ах, воздивнува, да имаше шрафцигер за отшрафување на лошите идеи, чекан за ковење на добрите намери, француски клуч за зацврстување на љубовта засекогаш и пила за да се пресече со минатото! Но овие алатки никој ни ги нема дадено и прво ќе почнеме да се разнишуваме и да чкрпиме за на крај да се расипеме.

Мајка ми, која е прилично религиозна, не сака кога тој зборува така. Се вика Ема и не е повеќе убавица, малку е изветвена, и да бидеме искрени, личи на искористена кесичка за чај. Но, има убави нозе и секогаш мириса убаво, на кафе и коцка за супа. Беше продавачка во една продавница што ја збриша еден супермаркет и сега работи за нас. Добра домаќинка е и одлична готвачка, нејзините специјалитети се Распеани компирчиња, Прженици маченици, а особено Кофтињата јестреј. Во нив рециклира сè: шницлите од вчера, саламата од училишната ужина, нозете на кокошката,

кората од кашкавалот. Дедо вели дека кога ќе умре, мама ќе го стави во кофтињата сосе вилица.

Мама Ема е добра, но е наклукана. Солхоззависник е, што значи дека не може да издржи долго без да заплаче, ги снима сериите за потоа да може да ги гледа сама и да липа како мало дете. Ги гледа секогаш истите епизоди од една серија што се вика *Оџнови на љубовта*, која раскажува за двајца што стопати се обидуваат да се венчаат и секој пат се случува некоја несреќа бетер од претходната и на крај тој завршува во количка, а таа е бремена од друг, но на крај успеваат да се венчаат и кога застануваат пред олтарот мама се утепува од плачење. Ги гледала епизодите повеќе отколку грбот на тато во кревет, но сепак уште си плаче.

Не би сакала никогаши да заврши штоа што завршува со среќен крај, рече еднаш.

Ќе заборавав: мама престанала да пуши пред многу години, но продолжи да пуши замислени цигари. На маса секогаш мора да има пепелник за да може да го истресе замислениот пепел и кога ќе ѝ кажеме мамо престани, не пуши на маса, се извинува и се преправа дека ја гаси.

Вака кажано изгледа чудно, но човек се навикнува.

Мојот постар брат Зумбул има осумнаесет години и личи на мојата кретенска страна. Крупен е, русокос, цел со мозолчиња, а на рамото има истетовирано *Ултрас форевер* и грбот на неговата екипа. На другото рамо пак сакаше да си истетовира *Те сакам Марилиза*, но за жал Марилиза го откачи на половина тетоважа и застана на *Те сакам Ма*. Што може да значи *Те сакам Мамо*, или *Те сакам Макар што малку си оросија* или *Те сакам Ма и не сум штолку сигурен*. Зумбул, било да е среќен или несреќен во љубовта, јаде како вол. Неговото еколошко гледање на светот е ужасно: јас го нарекувам «качамакпандизам». Да може би изел и качамак со панда, дури и да е последен примерок на светот. Неуреден е, собата му изгледа како да била претресена од полицајци и најомилен спорт му е да ги гмечи на политанките под газот и да ги расфрла низ креветот. Чита само спортски весници и каталози со долна облека. Во животот го интересираат две работи: фудбалот и топката. Навива за Национал, една баксузна екипа што секогаш ги губи најбитните натпревари, истата за која навива и тато. Разликата е во тоа што тато се нервира, а на Зумбул доволно му е да прави нареди на стадионот и да се тепа со навивачите на Динамо од владејачката партија.

Мојот помал брат Ерминио, наречен и Хераклит, има дванаесет години и е едно симпатично, застрашувачко генијче, а воедно и жива досада. Го има најбрзиот прст за видеоигри на Западот. Но исто така е научник и пронаоѓач. Во гаражата има сопствено катче наменето за лудите експерименти. На пример, се обиде да измисли временски менувач. Зеде еден сиден часовник со кукавица и ја намести птицата да излегува обратно; така, наместо да излегува надвор си ја удира главата. Вели дека ако успее да го усоврши својот изум, би можел да станува во девет за да оди на училиште во осум. Многу е приврзан за дедо и вели дека се телепатски поврзани. Затоа, за да му го продолжи животот, учи како да го замрзне. За жал, му фалат заморчиња. Се обиде еднаш со мртов глушец, па кога мама го најде во замрзнувачот не можеше да се одлучи дали да се онесвести или да го стави во ќофтињата. Хераклит е мал, но апокалиптичен. Мисли дека светот за некоја година ќе биде уништен, испечен како пуканка и така бел со дупки ќе се лелее низ просторот. За крај, заљубен е во наставничката по математика која личи на штрк со очила, но тоа е тајна.

Дедо ми Сократ е голем човек. Слаб е, со сини очи и правел сè и сешто во животот: од морнар до продавач на оази, од тестирање на кациги до човек-сирење во супермаркетите. Живее кај нас на таванот и излегува од дома само еднаш неделно за да се наполни со гадости. Вели дека сме опкружени со токсини и расипана храна. Најголем страв му е дека ќе умре отруен и затоа се имунизира, односно го навикнува организмот на отровите, внесувајќи ги во мали количини. Јаде јогурти со поминат рок, расипани сирења, вода со варикина, сите типови лепило и вдишува инсектицид во спреј. Потоа добива големи грчеви и го слушаме казанчето во тоалетот како да е Замбези. И тој мисли дека светот ќе пропадне, но за десет години и од смрзнување, ќе талка во воздухот како топка снег.

Дедо нема телевизор ни радио, но знае сè што се случува. Гледа од прозорецот со двоглед. Се топли на камин и чита на свеќа. Најмодерната работа што ја има е грамофонот со старите плочи. Секој петок навечер игра танго со еден дух, доња Лупинда де Камаронес Гутиерез, почината во 1854, потоа доаѓа нејзиниот сопруг, дон Кармело Гутиерез и со дедо се борат во двобој цела ноќ, а ние не спиеме. Како и да е, иако е мрднат и телепатски му го праќа списокот за купување на Хераклит, многу нè сака и токму тој ме научи на теоријата за чоколадото.

Потоа тука сум јас, Маргарита Долчевита. Имам речиси петнаесет години, русокоса сум, со малку чудна виткана коса, да речеме дека личи на федерчиња. Имам урочливи сини очи, но малку сум полничка. Би сакала да носам тесни фармерки со низок струк од кои се гледа папокот, но еднаш кога ги облеков ми пукнаа во автобус и со копчињата повредив тројца патници.

Понекогаш мислам дека треба да се ставам на диета, но потоа помислувам дека ако ослабам секогаш ќе ми биде страв дека пак ќе се поправам, а вака сум си на раат. На училиште добро ми оди и кога ќе пораснам сакам да бидам поетеса. Моја специјалност се грдите песни. Размислете добро, светот е полн со просечни поети, но навистина грда песна е реткост. Слушнете ја оваа:

*Се викам Марџаријќа,
не сум многу вијќа,
но слајќа сум како шампијќа*

Воопшто не е лоша, нели? Што друго да ви кажам? Танцувам убаво и покрај килцата и благата срцева маана. Ги измислувам и чекорите, бидејќи ми се допаѓа да танцувам со други, но сакам да бидам единствена. Омилен актер ми е Ентони Хопкинс, оној од *Коџа јаџниџаија ќе сивнаиј*. Мислам дека со некој таков веќе знаеш дека треба да внимаваш. Мама вели дека можеби сум малку перверзна. Дај Боже, би ми се допаднало.

*Накрајќо, ќерко моја, жайче мило, твој ден пред њедесетина
години коџа светиој сè уијие не беше њојлавен, мајка ти Марџаријќа беше
шаму и тиеше кафе со најњиени бисквијии коџа слушина оџромна тишина.
Пишицијие њресџанаа да њеаиј, а њоџоа се слушина џај џресок. Тоџаш
реков: џајџо, мамо, шџо се случува!*

- Ништо, ништо – вели тато – работат во новата куќа.
- Да се надеваме дека се добри луѓе – вели мама, пушејќи една Виртуелна со филтер.
- Сигурно имаат многу пари – вели Зумбул – и според мене ќе направат и базен.
- Базенот не е морална вредност – вели Хераклит.
- Ви реков дека е невиден удав.

- Јас се надевам дека не си ги фрлаат работите – вели тато.
- Се надевам нема да одиш да им претураш по ѓубрето – строго го предупредува мама.
- Јас се надевам дека не се вошливи навивачи на Динамо и дека имаат згодна ќерка – вели Зумбул.
- Јас се надевам дека не се бучни – вели Хераклит.
- Јас – велама – се надевам дека ја сакаат природата и животните.
- Спанко мрда со опашката во знак на согласност.

Во тој момент гледаме една огромна сенка како се руши пред прозорецот, а потоа и силен удар.

Истрчуваме надвор и:

ја пресекле тополата, најстарото дрво на целата ливада. Се наоѓа на нивниот имот, но ние секогаш го сметавме малку и за наше, бидејќи ги пушташе своите глумарчиња во нашата насока и ни предизвикуваше страшни алергии, накусо беше дел од нашата здравствена меморија.

Ете зошто птиците молчеа. Гледам исто така дека на местото на дрвото поставуваат жива ограда, поточно бедем од трева. Баш и не почнавме добро.

Тополата беше наземи, тажна како секое големо суштество што не знае како да се исправи. Имаше чудна тишина. Многу далеку на ливадата видов пиркање на ветер. Но не беше ветер. Погледнав поубаво и ја видов неа, Прашинка. Личеше на нишка чад, а во чадот светеа сините очи.

Секојпат кога паѓа дрво или нешто во ливадата умира, таа излегува од урнатините и доаѓа да види.

И ако се налути, не знаете што може да се случи.

Превод: *Ивана Милошевска*

9. Чекајќи ја вечерата

Утрово на училиште, час слобода. Имавме физичко, но јас сум ослободена. Како што веќе ви објаснив, моето срце прави туп-та-туп, наместо туп-туп-та. Ништо страшно, кардиологот Лелештоеубав вели дека можеби еден ден ќе биде потребна една операциичка со сондиче или трансплатациичка. Кога докторите ги користат овие нежни деминутиви, значи доаѓа едно огромно несреќиште. Можеби едно гробиште со надгробно плочиште со моето имиште на него. Но, јас не се плашам, Прашинка ќе ме спаси, и на крајот на краиштата имам толку живот во мене што не разбирам од која страна би можело да влезе, бабиштето што ти ги кине конците.

Дали се плашам од смртта?

Понекогаш да, понекогаш не.

Како и да е, ги оставив другите да играат одбојка во сала и излегов од училиштето, сонцето беше бледо, со боја на мед. Отидов во кафулето отспротива, да погледнам кој има. Како што често правам, ги затнав ушите за да се концентрирам и да сфатам што се случува наоколу. И се почувствував чудно. Која беше причината за мојата непријатност? И каква тајна криеја луѓето што седеа?

Крупниот човек со испотеното чело, кој ги ококоруваше очите со чудење и налутено мавташе со раката. И ситниот човек што го следеше разговорот климајќи со главата и копирајќи ги движењата на другиот. А девојката нациџана со накит како некоја клеопатра пискаше тивко низ заби против некого, како отров на пизма што нејзините другарки го впиваа како лековит мелем, па си намигнуваа меѓу себе за да го споделат задоволството. Или пак момчето што се расправаше гласно со девојката, принудувајќи ја да го гледа в очи, додека таа си ја гризеше раката од срам, со лицето избраздено од солзи. Или големата маса каде едно младо конте раскажуваше нешто и сите се смееја. Или пак двете момчиња што веројатно зборуваа за спорт, едното удирајќи со рацете врз еден весник, а другото што го прекинуваше со зарипнат глас.

И наеднаш сфатив.

Тие седнати господа и госпоѓи и момчиња и девојчиња, *свиџе беа во право*. И зборувајќи, ја зајакнуваа нивната сигурност. А нивното право

беше создадено од потсмебот, од пропаста, од презирот кон другите. И колку повеќе зборуваа, толку повеќе правото растеше и бараше данок во зборови, закани, дела. И така сè повеќе и повеќе оние другите, тие што не се во право, стануваа далечни и мизерни. Но, гледајќи преку улица, во кафулето отспротива, и други луѓе седеа и тие *беа во ѝправо*. Една огромно, единствено право го делеше светот на оние што го имаа, значи сите, и другите, па значи сите.

А јас, која чувствував дека не сум во право, што би направила?

Се вратив на час и беше задушливо. Лопата и Гаргамел го навредиле Цветко, му рекле селџак и син на робијаш. Тој ги нападнал со боксер од кваката на една врата. Сите завршија кај директорот.

Колку глупави и колку благородни и праведни битки има во еден просечен ден на секој од нас?

Овие мисли ми брмчеа во глава и си мислев можеби сум луда, но кога се вратив дома сите беа полуди и побрмчави од мене. Вечерата со Добревци се приближуваше.

Уште во три попладне масата веќе беше наместена. Дедо Фаусто ги поправи еден по еден сите шантрави столови, кои сега беа цврсти како нашите морални принципи. Ги подмачка сите врати за да не чкрипат, можеби му шприцна малку и на газот на Спанко.

Мама беше на фризер. Зумбул беше во бањата, чујте народе чудо големо, во када полна со сол од вербена. Го слушав како се плакне и ја пее омилената песна:

*Не ѝазиме, ние ѓазиме, „Улїрас“ сме ние
коѓа ѝоминуваме ојасно се ѝлашиїе вие.*

Отидов да побарам утеха кај Хераклит. Беше во шупата и учеше козметичка астрофизика во внатрешноста од еден стар фрижидер. Вели дека таму може подобро да се концентрира. Вели дека една добра идеја треба да биде: бесконечна како студениот простор во Универзумот и прецизна како изборот на сладолед. Ви кажав, детево е страв да те фати.

Седнав близу него.

- О мудар Хераклит, кажи ми, нели ти се чини дека сите веќе комплетно се шекнале со соседиве? Најпосле, тоа е само една вечера, нели?

- Јас верувам – рече Хераклит без да го крене погледот од книгата – дека сите ние имаме некои очекувања.

- Кои се твоите очекувања?

- Мислам дека има голем технолошки потенцијал во таа куќа – рече – но не дозволувам да ме маѓепса. А ти?

- Јас? Какви очекувања би требало да имам?

- Ти си заљубена во машкиот наследник, во она русокосо тажно фраерче што оди како да е на модна писта.

- Од кај знаеш?

- Проста работа, Дејзи – рече Хераклит поднасмеан итро како видра. – Под еден, утрово изеде само една крофна наместо вообичаените три. Под два, го видов кај тебе во соба црното фустанче, тоа што те прави послаба, веќе испеглано на закачалка. Под три, кога се враќаш од училиште здивот секогаш ти подзамирисува на кулен, затоа што не можеш да издржиш и ќе му гризнеш од сендвичот на Цветко: а денес пак, здивот ти мириса убаво и чисто. Веќе почна да држиш диета, а го познаваш само еден ден.

- Добро бе, сверче едно – реков – да се договориме. Ти ќе ми помогнеш да го освојам тоа шеќерчето, а за возврат можеш да ми побараш што сакаш.

- Ќе ѝ напишеш љубовно писмо на мојата професорка по математика?

- Важи. Опиши ми ја.

- Висока, сензуална, корава и ледена, како штрк во зима. Но, ќе ѝ ја најдеме слабата точка. Секој човек, секоја жена и секоја теорија имаат слаба точка.

- Дури и теоријата за чоколадото на дедо?

Хераклит ги прекрсти нозете, како што вообичаено прави кога ќе истресе некое негово размислување.

- Да: тоа е добра теорија, но не е целосна. Недостасува едно гледиште, а тоа е дека има големи разлики помеѓу оние што јадат чоколадо: тие се делат на млечнолиберали, црночоколадни фундаменталисти, белочоколадовци и лешниковци. Да не зборуваме за ортодоксни бајадеристи и гриотисти.

- А нутелците?

- Нутелците се епикурејци.

- А тие што јадат чоколадо во шолја?

- Чисти метафизичари, ама зависи од шлагот.

- А што сум јас? – го прашав Хераклит.

Подразмисли малку со крената глава, гледајќи во таванот.

- Дедо вели дека си киндер-јајце екстремист.

Го оставив на неговото слатко лудило и се спуштив во длабочините на шупата. Се пробивав меѓу рововите од шкафови и фрижидери, стари радија и машини за перење со широко отворени очи. Еден долгоног пајак го пропатува сидот со шестарски ножиња. Ги најдов и цуцињата од гипс и моето старо коњче-нишалка. Се правеше дека не ме гледа, од страв дека ќе сакам пак да го јавнам. Го прескокнав кутииштето во кое беа, грижливо завиткани, сите лампиони за новогодишната елка. И поминав близу тајната шахта. Тоа е една железна плоча што крие една скала. Тато секогаш велеше никогаш да не слегуваме долу, има само подземна темнина и опасност од паѓање. Во секоја соба за играње достоинствена за тоа име, има некоја тајна врата. Јас мислеа дека води до шумата, Зумбул мислеше дека води до пеколот, Хераклит до петтата димензија на плуриверзумот, наречена Јама на Кебидебеше. Како и да е, скриена е под еден шкаф и никој не ја отворил со години. На крајот стигнав до шумата од велосипеди, десетици велосипеди, некои што може да се поправат, а други пак отепани. Го поздравив мојот омилен: едно розово велосипедиште наречено “госпоѓата Лењано”, со едното тркало искривено како надреалистичка слика. Тато ја најде и ја поправи пред некоја година. Веднаш се повози, ама само што ја остави потпрена на еден сид, госпоѓата Лењано тргна сама и ја прегази еден камион. Тато помисли дека има самоубиствени склоности и оттогаш ја чува секогаш затворена.

Јас имав една теорија.

- Според мене – ѝ реков – ти си заљубена.

- Па добро, да – воздивна лејди Лењано. – Си имав маж, професор, повеќе од дваесет години. Сè уште ги чувствувам неговите цврсти дланки на моите рачки, мирисот на неговите сомотски панталони на седлото, сензуалното движење на стапалата што во ритам ги вртеа педалите. Оввреме-навреме ми го скокоткаше свончето, или пак ми ги пипкаше гумите и велеше: малку сме издишале а, старке моја? Во зима ме полираше со Перметал. Во пролет го придружував на работа, и ме оставаше на една решетка за паркирање со другарките. Секоја недела одевме во село, тој читаше на една ливада, а јас го гледав. Секоја вечер ме носеше в раце нагоре по скалите, како невеста, и ме оставаше да спијам дома, во ходникот. Ме сакаше.

- И потоа?

- И потоа, како поминуваа деновите, забележував дека сè потешко ги врти педалите, ја немаше веќе истата страст како порано. Повеќепати не се ни сети дека сум подиздишана. Имаше еден пријател фанатик, од оние велосипедисти стегнати во сребрени хеланки, со тркачки велосипед и многу се правеше важен. Му велеше на мојот маж: треба да си купиш сити бајк, со титаниумска рамка и шеснаесет брзини, ќе ти биде двојно полесно. Твојот велосипед веќе е раскостен. Мојот господин и господар климаше со главата. Но еден Божиќ, помнам дека врнеше снег, не ме однесе горе во куќата. А следниот ден го видов како оди со Ингрид.

- Ингрид?

- Една холандска ултралесна велосипетка, златна боја. Ѐ купи и две странични торбички на таа ороспија. Јас 'рѓосував под скалите, сè додека татко ти не ме виде и не ме донесе овде. Но, не можам да го заборавам тој човек. Или негова, или ничија.

- Ама... те фрлил... како старо железо, тоа значи... ни пет ни шест, те откачил.

- Кога ќе се заљубиш, ќе сфатиш.

- Аман, ќе замолчиш ли веќе еднаш? – забревта Хераклит.

Тој разговор го водев гласно, толкувајќи ги двете улоги: кога го толкував велосипедот зборував со рапав глас како Грета Гарбо.

Шупата, како што веќе знаете, беше мојот стар остров на играчки, мојата волшебна соба. Секој си има таква, иако често ја заборава. И секој има своја стара омилена играчка. Мама ја има својата кукла Помпадур. Јас го имам моето порномече Тео. Зумбул ја има својата прва метална прачка. Хераклит го има својот прв Гејмбој, што за него е рамно на средновековен сувенир.

Но, особено кога се задлабочував во таа прашлива темнина, го разбирав тато. Тие предмети имаа приказна, корисно и среќно минато. Имаа брчки и лузни како нас. Не зборуваа, но те гледаа.

Излегов од шупата потскокнувајќи меѓу барите. Се стемнуваше. Коцката¹, во одразот на зајдисонцето, имаше виолетова, малку ѓаволска боја.

Ја гледав ливадата. Сестричката не ми се гледаше, но тревата ја поминаа морници, во воздухот летаа чудни машинчки, како мали пораки за предупредување.

¹ Куќата на Добреците (заб. на прев.)

Погледнав наоколу: се чинеше како на панорамата да ѝ недостига нешто.

Ај да му се сневиди! 'Рѓосаните остатоци од двете коли веќе ги немаше. Ниња и Пинта од нашите игри, нашите бестрашни бродови. Се стрчав дома.

- Тато, тато! – реков. – Ги украде старите автомобили.

- Не – одговори тој – господинот Добрев ја исчисти ливадата од отпад. И кога веќе беше тука, љубезно го испрати пајакот и кај нас. Ме убеди дека тие трупови баш грдо изгледаат таму нацуцулени. И опасни, со сета таа 'рѓа.

- Ама тато. Ти велеше дека 'рѓата е како седата коса за нас....

- Така велев?

Во тој момент влезе мама, со новата фризура.

Косата ѝ беше сета разбунцавена, со праменчиња како каката на гулаб, што се нарекуваат шатирање. Една лијана од коси ѝ висеше на левата страна, како природното тупе на тато.

Очите ѝ беа малку нашминкани, а образите беби розови.

- Како ти изгледам?

- Преубава си – ѝ реков, со неутрален тон.

И засвонија на вратата.

Наслов на оригиналот:
Stefano Benni, *Margherita Dolcevita*, Feltrinelli, 2005

Превод: *Маја Јовановска*

Маргарет Мацанџини

Донесен на свет

(извадоци)

Ми недостасува Диего, но никогаш не сум помислила да си го променам животот. Му го кажав тоа во текот на еден долг, измачувачки, ноќен телефонски разговор. Неговиот глас е жална тирада од невозможни барања, тешко му е, само јас сум му во главата, не јаде, не фотографира, не замина за Бразил. Умира. Ми зборува за онаа ноќ, за нашите тела, за нашата блуд. Неговиот глас ми буди неверба, се повлекувам. Нема да издржиме така, невозможно е. Диего вели дека може, дека неговата љубов ќе трае цел живот, затоа што е луд, но јас не му дадов време за да се бори. Не се капел со денови за да го задржи мирисот од моето тело. Се обидува да се насмее, тоа е насмевка на смртна постела. Ме прашува дали сè уште така мирисам. Не зборувам, плачам. „Замолчи.“ „Те чекам“, вели. „Тука сум.“ Полудел, дете е. Не ме прашува за Фабио, за мојата свадба. Ме прашува за моите стапала, за мојот папок, за малото дупче зад ушите. Ги развил фотографиите од Сараево, оние од снегот и оние од опуштените атлетичари испружени во нивните кампови во Мојмило и што е најважно, последните, моите. Се смее, вели дека мајка му го прашува за девојката сред снегот закачена во неговата соба со толку блиски пози што се чини дека е жива, дека се движи. Почнува да зборува потивко за да ми раскаже за најинтимната фотографија што ја чува скриена... јас гола пред прозорецот. „Кога ја направи?“ „Кога не забележа.“ Ја вади ноќе, ја гледа додека зборуваме, ја гледа кога е сам, си ја стиска на стомакот, заспива со неа. Можеби прави и други работи... ми дава до знаење. Го замислувам во собата што ми ја опиша. Знамето на Ценова, фотографиите на децата во индијанските резервати, на неговите другари хулигани, спартанскиот кревет што сам го направил со заковани штици. Го вклучи системот, ја стави нашата музика, онаа што ми ја пушта на телефон спуштајќи ја слушалката до звучниците, кога ми вели да не зборувам повеќе и да ја слушаме заедно нашата песна. To say I'll make your dreams come true would be wrong... But maybe, darlin, I could help them along... Гол е, слаб е, тој е. Ги затвора очите, ме бара.

* * *

Повторно те среќавам по толку многу години во првава сараевска ноќ. Врие од животот. Мојата бела кожа има повеќе од педесетгодишно мислење и делување. Сè уште ќе ти се допаѓав, Диего? Ќе ти се допаѓаше оваа омлитавена кожа под брадата, под рацете? Ќе ме сакаше ли уште со истата телесна љубов, со истата радост? Еден ден ми кажа дека ќе ме сакаш и стара, дека ќе ме лижеш додека не умрам. Ми кажа и јас ти верував. Не е важно што времето не ни дозволило да провериме. Некаде заедно остаревме, некаде заедно продолжуваме да се тркаламе гушнати и да се смееме. Прозорецот е темен, Сараево не се гледа, се гледа само една улица, една непозната глетка. Како да се игнорира останатото? Овој град е пита полнета со мртвци, со невини луѓе откинати од сопствената невиност. Твојот син Пјетро спие, Диего.

* * *

Тоа е една црква. Црква во центарот полна со барокно злато, со масни сводови, со свеќи што се одразуваат на фреските, со мрачни алегории. Време е за каење, за страдање. Се ближи Велики пост. Седнувам на едно позлатено столче под страничниот свод, во црната темница има само неколку стари моми, жени што немале потреба да ги искористат своите бедни тела. Се срамам да верувам. Да му се препуштам на овој среден век. Го проучував научното потекло на животот, микроорганизмите во морето, учењата на агностиците, размислувањата на најслободните мистичари... водев љубов, се омажив и разведов, патував, се хранев со немање предрасуди. Што правам тука заедно со тие богољупки? Среда попладне е. Продавниците се преплавени со чоколадни јајца... децата ги чекаат изненадувањата, а Тој неговото страдање.

Не се чувствувам пријатно на столчево, несоодветна сум, некоја што краде, исто како оние туристи што влегуваат без вера, само за да ги сирнат фреските со нивните фотоапарати, со устите валкани од сендвичи. Сакам веднаш да си одам, но сепак останувам, плачам. Секогаш сум мислела дека можам да надвлдеам сè, да си го контролирам секој чекор. Со години пиев пилули за контрацепција. Каков мајтап. Не ме примија на банкетот на животот. Можеби треба само да ја наведнам главата. Не треба секој да има деца, знам. Седам со рацете заковани за рачката на чантата, мојот паричник е набабрен од кредитни картички, од документи, од мојот личен опис: сини очи, костенлива коса, женски пол. Мртва утроба. Јас сум жена гребната од интелигенцијата, сето тоа што навидум ми помагаше,

сега ме напушта. Немам храброст да верувам. Ниту невиност. Господ е само оддалечен соучесник на човековите оштетувања. Но оној генетичар ми зборуваше за чудо, за преостаната можност доверена на недостижното. Влегов заради чудото, тоа е вистината. Го направив овој бизарен обид и сега си одам со подвигкана опашка, обесхрабрена од оваа млитава вера што не ми дозволува да се надевам на никаква награда. Тргнувам да станам, но нешто ме влече надолу, ме тера да се поклонам. Некоја рака што ме турка надолу, ме води до покорност. Можеби јас не верувам во Тебе, но Ти си толку широкоград што веруваш во мене... Сега научив да се молам... дај ми можност да го прочитам најдобриот знак во оваа судбина... само тоа го барам од Тебе. Се допирам со светата вода. Архангел Гаврил е тука во близина, во едно благовестие исполнето со страв. Богородица е мала, мизерна, смачкана од таа визија. Од таа задача.

Во салата за вежбање долго време се мачкам со крема. Кога водам љубов се задишувам, страв ми е да излезам од темницата. Се концентрирам барајќи длабоко во себе некое цврсто задоволство потиснато во далечната осаменост. Сè ми пречи, секој и најмал шум. Диего се спушта до мене. Ние сме две посебни тела. Ми го гледа грбот. Ми вели дека нема потреба да водиме љубов, можеме да лежиме така, прегрнати. Го гледам неговото голо тело, неговите плодни тестиси. Го напаѓам, очекувам од него насилство што не го поседува. Ако се сексаме спасени сме, пар сме. Инаку што сме... што ќе бидеме? Стомакот ми е цврст од мускулите. Повеќе му се допаѓав порано, кога стомакот ми беше топла вреќичка полна со спокојни звуци, со бела пајажина. Знам дека ме гледа со носталгија. Не ми е гајле. Оваа цврстина ме брани. Немам повеќе стомак на мајка, нека се навикне, цел живот ќе бидам љубовница. Суштество погодно за секс без последици. Ми пречат неговите очи, неговата носталгија. Ми пречат фотографиите на сидот. Некогаш ми се чини дека сите тие стапала, сите тие барички ме шпионираат и се поигруваат со мене, со мојата непотполност. Нешто вгнездено во куќава ни донесе несреќа. Ни претходните станари немале деца. Но многу се сакале, ми кажа чуварот. Треба да се надевам на истата судбина. Мислам на животот што следи... на староста, на нашите четири осамени нозе. Пролетерката што ми прави маникир ме прашува зошто немам деца. Сакам да ѝ кажам бркај си работа, листам едно списание, не ги кревам очите. „Мојот маж не сака”, велам.

Девојката е задоволна од одговорот, вели дека истражувањата покажуваат дека многу мажи не сакаат деца, се плашат дека ќе бидат занемарени од своите жени. Оди си, дете. Оди си, Диего. Одвреме-навреме мислам дека треба да си најде друга, некоја од неговите студентки. Некоја

со полни јајници, без лузни во матката. Да не ме сакаше, ќе беше полесно. Стојам пред фотостудиото. Замислувам дека го гледам како излегува со некоја, дека го фаќам како се бакнува во темнината потпрен на сид, како се лигави со друга, како што правевме ние. Треперам, па сепак некаде во себе и се надевам. За да излезам од ова предворје на пеколот, да го исклоцаам на сред улица, да му плукнам в лице дека јас сум во право... Наместо тоа, ене го, сам или со некого, исто е. Секогаш е тој, со волнената капа, слаб во лицето. Со неговото долго, подгрбавено тело. Се поздравува, оди кон моторчето. Ременот од торбата му го пресекува подвигканиот грб во дијагонала. Седнуваме на маса. Еве ги нашите четири лакти... блиски како секоја вечер. Голема е масата, таа нашата, каде што собира уште два мрсулковци. Но никој ништо не валка. Богати сме, педантни, организирани. По вечерата за миг нема ништо валкано, нема бучава. Ги ставаме нашите две чинии во малата машина за садови. Сме станале премногу културни, претерано внимателни еден кон друг. Ја затворам машината, се пали црвениот индикатор, почнува шумот на нештата што се чистат во темнината... „Ќе видиш дека кога-тогаш ќе си најдеш друга... и ќе ѝ направиш дете.“ Му велам свртена со грб, затворена во сопственото слабо тело, во црниот кашмир. „Ќе те разберам, премногу те сакам...“, се насмевнувам, си ја допирам главата, тазе фризура како наикиснато пиле. Ме зграпчува за вратот, ме врти силно кон себе. „Јас не те сакам, идиотке. Те љубам.“ Сите наши пријатели почнаа да имаат деца, нивните домови мирисаат на перени алишта испружени низ дома, на гриз и на чајчиња од анасон... измислувам изговори за да не одам кај нив. Се убедувам дека се досадни, дека смрдат на пржено, на домашно мочуриште. Си купувам нов фустан. Трошењето пари ми дава мали рафали на задоволство. Тоа што сум слаба е предност во соблекувалните, ткаенината се залепува за мојот рамен стомак... Сакам да ги газам работите што ги пробувам и ги фрлам. Можеби сум посеокси. Некогаш додека се шминкам замислувам дека некој ме удира во лице, голема боксерска ракавица што ми го смачкува носот, ми ги помодрува очите. Одиме в кино, на концерти, во геј и уметнички ресторани, со луѓе што мислат на себеси. Го оставам мојот Армани капут во гардеробата, чекорам со високите потпетици кон масата. Штотуку нарачавме добро вино, добра вечера.

Замислувам масакр, терорист што влегува од вртчката врата и почнува да пука со митралезот каде ќе стигне... по масите, по сидот со врвни вина. Прскање вино и крв. Станувам за да умрам. Стомакот пробиен од рафалите. Умирам смеејќи се како Џокер од *Бешмен*. Решавам да одам кај психијатар. Зборувам со маж, не сакам жена. Се плашам дека таа е плодна.

Човекот малку зборува, но доволно за да ме убеди дека никогаш нема да ме разбере. Не верувам во интелигенција. Верував, но сега веќе не. Верувам во природата, во нејзините циклуси. Човекот зборува со професионална сталоженост, не сака да биде наметлив, туку едноставно да ми даде орудија за борба. Не ми требаат неговите орудија. Го знам целиот процес. Знаам дека е формула, применето правило што обично функционира. Не кај мене. Јас мислам на калинки, на тие црвени семки...мислам на кучка што се пораѓа, благо ги подраширувам нозете за да помине кутрето.

Треба да му зборувам според методот на слободни асоцијации. Но не ми се зборува. Станувам, си одам и не се враќам. Не ми треба тој човек. Некогаш се доближувам до превртените канти за ѓубре по пазарот. Можеби ќе најдам некое напуштено новороденче. Си се смеам, стуткана во моето црно капутче. Станувам малку луда. Не ми пречи. Ќе ми помине, еден ден ќе престанам да мислам на тоа. Многу луѓе немаат деца, не сакаат. Супермаркетите се полни со продукти за самци, садови за една употреба, смрзната храна. Но ние не сме такви. Ние сме двајца што носат храна на мачките во дворот. Едно гулапче квачи јајца на нашата тераса, непрекинато црцори, валка со пердувите. Би требало да го избркам со метлата, да ги фрлам јајцата. Од смрдливите лушпи излегуваат неколку црни животинчиња, мокри. Диего се труди да постави бариери од картон затоа што му е страв да не паднат, се плаши од мачките. На крајот новите гулаби си одат горе кон олуците со другите роднини, останува еден тепих од црни и бели гомца што треба да ги изгребам. Една вечер влегуваме во продавница за миленичиња, случајно ја најдовме на улица. Излогот е полн со кученца, забрзано дишат во кафезите, малите розови јазици им се испружени надвор. Диего вади едно кутре јазовичар од кафезот, дозволува тоа црно црвче, светкаво како лакирана чевла да му го излиже лицето. Се смее. Првпат по толку време го гледам како се смее. Ги допирам кафезите, има еден кутар папагал со жолто-зелени пердуви... Ја чувствувам смрдеата од валканите струганици, од добиточната храна, не е тоа мирисот на мојот живот. Диего ми го допира грбот, го остави кучето, му го врати на газдата на продавницата, во кафезот со браќата и сестрите што цивкаат. „Ајде да одиме.“ „Не го земаш?“ „Ќе размислиме.“

* * *

Ден по ден детето се навикнува на мене, и јас на него. Му го препознавам гласот. Знаам кога се жали само за да го земам во раце и кога плаче затоа што е гладно или не поддригнало. Сите блузи ми се валкани

со повраќаници од млеко на рамото каде што ја става устата. Го шетам низ куќата, помалку се плашам дека ќе го повредам. Застанувам пред фотографиите на Диего. Му зборувам за татко му. Го лажам, му велеам дека кога ќе се врати тато ќе правиме разни работи. Му падна папчната врвца. Ја мириснав, потоа го отворив пијаното и ја ставив внатре, меѓу клавишите. Секојдневните работи сега веќе знам да ги завршам, знам да го избањам детето, да го преслечам, да го нахранам. Другото не го знам. Живеам испрекинато, во исчекување на некоја новост, дури и движењата ми се испрекинати. Сè правам, но без вистинско учество. Како некоја ефикасна дадилка, како детево да ми го позајмиле и јас само да треба добро да го чувам и да го вратам. Треба веќе да го сакам, би било нормално. Но ми се чини дека сета моја љубов умре во Сараево, во оние канали со валкан снег. Кога ме буди ноќе не знам како да излезам од тој тежок сон за да го смирам. Станувам за да му подготвам млеко, ги горам рацете, ја валкам кујната. Секогаш е гладно ова сараевско дете, глад што доаѓа од неговото мизерно потекло. Вистина е, убаво мириса, го вдишувам со носот. Сè уште е небо, а веќе е езеро. Што да правам со него? Ме повредува овој преубав мирис. Ми струи внатре како болка затоа што можеби така мирисал татко му кога се родил и тој треба да го препознае. Го чувам детето без вистинска љубов, како да е автомобил, му ставам бензин, го чистам, го ставам во гаража, во лулката. И ако дојдам да го гледам додека спие тоа е само за да го најдам татко му, за да видам дали личи. Дури кога ќе се врати Диего детево ќе биде вистински мое, само кога ќе биде наше. Го гледам на сон. Диего го чува малото во торба-кенгурче, со едната рака му ја придржува главата, а со другата ме држи мене. Одиме покрај реката, надолу, спокојни сме. Во сонот како да можам да го допрам спокојството, не се бориме веќе со себеси, ниту со нештата што нè опкружуваат. Судбината добро се однесува со нас, како да ѝ требаме. Првпат го чувствуваме тоа, првпат сме корисни на текот. И разбираме дека ова е мир, чувството на ова движење... да одиме напред во светот без измолкнување, како водата што се повлекува себеси, привлечена од исполнување на својот тек. Одиме до тоа чамче што остана на свое место да нè чека. Да види како завршува нашата приказна. Диего ми вели благодарам за детето затоа што дури сега знае што значи. Дури сега знае дека е безбеден. Цел живот ќе мислам дека ако Диего го задржеше детето само една ноќ, ако го ставеше прилепено за себе додека дишеше, можеби ќе преживееше. Не се јавува и јас не чекам крај телефонот. Дење соништата си одат. Остануваат фотографиите, баричките, носете, занесените лица на хулиганите. Потоа се јавува и гласот

му е толку различен од оној смириот во сонот, нападнат од болките на животот. „Што се случи? Зошто не се враќаш? А пасошот?“ Изгледа дека не се ни сеќава.

„А, да, пасошот. Го најдов, да.“ „Каде беше?“ Паднал од скинат џеб во една чизма, вели. За детето не прашува, јас му кажувам дека е добро. Во Сараево е сè уште многу ладно, како претходно, вели, затоа што полошо не постои, достигнато е и по тоа нема ништо, само монотонија на болка како некоја тажалка што постојано се повторува, како фустан што се повлекува по калта и што никој нема да го испере. Се прекинува врската, а доволно зборувавме, чудо. А сепак, не си дадовме ништо. Никаква утеха. Го спуштам телефонот и го слушам Сараево, мирисот на коприва, на запалени чевли, на луѓе наредени за да умрат. Не си таму, Џема, си велам. Не си таму. Готово е, надвор си. Дишам, се гушам. Тато ми носи чаша вода. „Пиј, злато, пиј.“ Но јас знам зошто ми е лошо. Затоа што сега знам дека за ништо на светов не сакам да бидам близу до смртта. Татко ми: тој го чува детето ноќва, остана да спие на каучот пред пијаното. „А што ми менува?“ рече.

Пее приспивна песна, гласот ги лекува раните од темнината, ги затвора. Го сака детето, од првиот поглед го засака. Но, јас не му верувам и секогаш кога ќе му ги видам очите мислам на повредените очи на татко му што никој не ги лекува. Ми се чини дека новороденчето го краде животот гризејќи го од грбот на Диего, тоа го мислам, а не можам да го кажам. Тато не ме прашува ништо. Се плаши од моите мисли. Додека пее, јас мислам на стомакот на овцата, на нејзиниот поглед кога си заминуваш. Можеби се договориле и знаеше дека ќе ѝ се врати, всушност тој кроток поглед всушност беше преполн со подземни мисли. Знаеше дека победила. Можеби Диего ја убедил во секој случај да ми го даде детето, за да се ослободи од мене, за да ми даде нешто.

Тие ќе можат да имаат друго, а јас нема да се вратам со празни раце од таа голгота. Ми го даде тоа што го сакав, детето беше цена за неговата слобода. Не го платив со марки, тоа беше замена на човечки суштества. Аска си го зема телото на мојата љубов.

Наслов на оригиналот:
Margaret Mazzantini, *Venuto al mondo*, Mondadori, 2008

Превод: Ана Јакимовска

Тиџијано Скарја

Stabat Mater

(извадок)

Во првите ноти се слуша пристигањето на ластовиците. Потоа, топлината се шири низ воздухот, водата се ослободува од мразот и почнува да тече, наеднаш бурата ги замолчува ластовиците, но за кратко, овчарот грчи по ручекот, кучето лае, пред залезот мажите и жените танцуваат и се веселат...

- Оче Антонио, што е тоа игранка?

- Никогаш не сум видел.

- Како танцуваат мажите и жените?

- Не знам.

- Па тогаш како да свириме ако не знаеме како изгледа тоа?

- Вие каква би сакале да биде? Како го замислувате начинот на кој се среќни мажите и жените заедно?

- Овде би требало да се слушаат селаните како свират на гајди – вели отец Антонио, посочувајќи страница од партитурата.

- Што е тоа?

- Вреќи полни со воздух, кога се стиснати под едната пазува, воздухот излегува од нив произведувајќи го секогаш истиот тон, додека пак на друга цевка со прстите се затвораат и се отвораат дупчињата.

- Но имаме само жичени инструменти!

- Треба да отсвирите како продупчената вреќа го губи воздухот.

- Со виолини и виоли?

Тоа е постојана игра во која се маскираме, се преправаме дека не сме тоа што сме, во која ги имитираме инструментите што никогаш не сме ги слушнале и што ги немаме. Се преправаме дека не го свириме тоа што го свириме, за да ги надминеме нашите средства со помош на истите тие наши инструменти. Нашите виолини произведуваат нешта, пејзажи, животни и шумови, дури и други инструменти, дури и други виолини, избличени, на кои пијаните селани дрндаат, подрипнувајќи од една на друга нога.

...звучите на кукавицата и на грлиците стануваат сè посилни, прцорењето на врапците се претвора во урнебес, ветерот се издолжува, станува посилен, едно селанче почнува да плаче, уморот папсува по работата, муви, стршени, на крајот од хоризонтот се тркалаат грмотевици, се нафрлаат врз селото, се претвораме во невреме! Ние сме бура, виорот беснее, ајде да го уништиме, да го разбиеме убавото време!

- Опустошете го убавото време! Опустошете го! Уште посилно! Вие сте бурата! Претворете се во луња, девојки, претворете се во луња!

И јас бев сите овие нешта, луња, невреме, грмотевици, молњи, плачев чувствувајќи како се претворам во толкав бес, надминувајќи се себеси. Ме потресе мислата дека можам да се претворам во толку многу нешта и почувствував милосрдие кон себе, без сожалување. Плачев бидејќи не можев да бидам едноставно јас, кога можев да бидам толку различни нешта, толку силни, јас која не би барала ништо друго освен да можам да кажам дека сум овде, дека моето име е Чечилија, дека целото мое битие е овде.

Напиша четири песни, по една за секое годишно време, ги испечати и ги раздели во црквата, пред концертот, за да ја упати публиката како да слуша, за да ја натера да ги замислува работите со музиката, како да сонува со отворени очи. Итрец е тој, измамник. Ја валка чистотата на музиката со детски игрички.

На почетокот од секој од четирите концерти, пред да почне музиката, бараше гласно да се прочитаат стиховите кои содржеа објаснувања.

„Пролетта дојде а птиците ја поздравуваат славејќи во нејзина чест..“

Ја подучи Барбара да ги чита упатствата напишани на партитурата, за време на концертот на четирите годишни времиња, во црквата, гласно изговорувајќи ги.

„Природата оживува. Птиците повторно учат да пеат. Мразот се топи, водата веќе не е заробена“.

„Чуварот клекнува покрај своите кози. Кучето лае кон нешто во далечина. Овчарите играат како најдобро знаат и умеат.“

„Не се дише од жештината. Еве ја кукавицата, грлицата одговара на другата грлица, се вмешува и трнарчето.“

„Невремето се заканува оддалеку. Пристига северниот ветар, сè ќе уништи. Селанчето плаче од лутина.“

„Насекаде муви. Бурата почнува.“

„Селаните играат пеејќи. Овој премногу испи. Се тетерави, спие на нозе.“

„Животното бега. Пушки, кучиња. Животното е погодено, умира.“

„Ветерот влева страв. Се обидува да се стоплите удирајќи со нозете по подот, треперите, забите се тресат сами од себе.“

„Дожд, сè е дожд.“

„Внимателно газите по мразот. Се лизгате, паѓате, се удирате. Мразот распукува под вашите стапала.“

„Сите студени ветришта, сите заедно.“

Замислувам како им беше на слушателите. Од нашиот ограден простор горе бесно се истури силен град. Врз нивните глави се влеваа тоновите, го слушаа сето она што може да го доживее едно човечко существо во текот на една година, искуствата што се доживуваат набљудувајќи го светот и потопени во него, топлината и студот, премаленоста и пијанството. Но ние што ги свиревме овие работи не сме ги само слушнале: тие нешта поминаа низ нас.

Госпоѓо Мајко, кога би Ви рекла дека јас бев сите овие работи, дека бев птички, бура и сè останато, не би била искрена. Тоа би била мојата наивност или лицемерство. Јас бев музичкиот превод на сите тие нешта, јас бев целиот свет во виолинска верзија. Сепак, сеедно, тој налет

на универзумот длабоко ме погоди, ги стресе сите мои дамари. Она што би сакала да сфатите е дека јас, згора на тоа, бев внатре, го слушав оркестарот околу мене и бев дел од него.

Бев проникната од времето и од просторот и од сето она што тие го носат со себе. На крајот бев потресена, во период од еден час јас бев музички град, музичка горештина, музички студ, музичка топлина, музички вкочанети стапала, музички пролетен дожд, музичка ледена почва што ако паднеме врз неа можеме да се повредиме, музичка полјанка, преку музиката влегов во сонот на еден чувар на кози, во очите на една мува, со музиката станав темен облак, пијан чекор, исплашено животно и куршумот што го убива.

Само виолината на отец Антонио успеа да влезе во молњата преку музиката, со неговото френетично соло. Жиците на небото беснеат, некаква помисла ги поседува. Да полуди, да вибрира, да трепети, во срцето на тајната, постои пукнатина во светот, изворот на создавањето се распукнува и бликнува светлината.

За време од еден час, живеејќи во музиката, свирејќи со сопственото тело и душа, обземени од бура, потонати во оркестарот што свири, ние бевме дел од него, слушавме и истовремено придонесувавме за создавањето на бучавата и на тишината. За еден час проживеавме сè што може да го снајде човечкото битие.

Наслов на оригиналот:
Tiziano Scarpa, *Stabat Mater*, Einaudi, 2008

Превод: *Кристијина Сџаменова*

Антонио Скурајни

Дејето што го сонуваше крајот на својот

(извадоци)

“Доаѓајте брзо. Тајко ми ја убива мајка ми.”

Русокосото дете има загубен поглед. Две големи сини очи што се чинаат виерени во празнината, но гледаат на страна.

Мајката му ја зема слушалката од рацете и ја уверува полицајата од друштвото страна: не е висина, не се случува ништо стравно сред ноќ, нејзиниот син е месечар. Дејето сонувало.

Полицајата сејак доаѓа да провери. „Славете се на наше место досега, добивме повик.”

Кога приситижуваат, сè изгледа мирно. Без иради од насилство. Мајката е добро. Тајко е во Индија, на службено ипнување.

Дејето е повторно во својот кревет. Од страв писна уште неколку иати, во сон, што се смири.

* * *

25 јуни 2007

Двете воспитувачки пристигнаа во градот попладнето на 25 јуни 2007. Патуваа со регионалниот воз од Бреша што влезе на станицата во Бергамо точно во 17.45.

Потоа, имаше некои што тврдеа дека веднаш забележале нешто чудно кај тие две жени со толку различна возраст – помладата неодамна наполнила дваесет и седум, а постарата педесет – кои, иако немаа никаква роднинска врска, заедно изнајмија кука во една населба што ја биеше лош глас.

Неколку месеци подоцна, нивната сосетка Гајтана Лоренци, вдовица и корисничка на пензијата од сопругот Марио Лоренци, водник во службата за јавната безбедност, ќе даде изјава на еден локален новинар дека ги видела токму на улицата Сан Бернардино тоа јунско попладне, кога пристигнале за првпат на бројот 5. Според сопствените наводи, госпоѓата

Лоренци наводно била на балконот од својот стан, на последниот кат од зградата на аголот што се наоѓа над раскрсницата со улицата Самбонате, па оттаму имала можност да ги набљудува двете жени како се качувале, доаѓајќи од правецот на пероните.

Тоа што ѝ го привлечно вниманието бил фактот дека непознатите жени, влечејќи два гломазни куфери на тркалца, „чекореа залепени до сидовите на куките. Но толку многу блиску, како да се очешуваа од нив. А замислете сè уште не беше заврнало. Точно е дека облаците почнуваа да се натрупуваат, но во тој момент не врнеше ниту дожд ниту град. Двете чекореа допирајќи го сидот, но не за да засолнат од водата... Не знам како да го објаснам тоа... На главите носеа марами, беа наведнати напред, залепени до сидот... Изгледаше како да прават нешто кришум, и двете, иако улицата и тротоарот беа целосно празни. Одеа напред една зад друга.”

Подоцна, кога присуството на воспитувачките веќе крена голема врева во градот, се најде уште еден сведок спремен да ја потврди верзијата на госпоѓа Лоренци и дури склон да ја збогати и да ја прошири.

Сосетката од станот спроти Лоренци, Аугуста дел Боно, ќе даде изјава на новинарот од „Еко ди Бергамо” дека и таа ги забележала како се вселуваат во станот: „Беше изгор жешко преку целиот ден, африканска горештина... но одеднаш температурата падна. Се сеќавам дека сетив влажен удар како ми се спушта низ тилот – знаете, јас сум осетлива, бидејќи страдам од вратните пршлени и оваа луда клима ме изеде... секогаш е многу топло, или многу ладно, или многу влажно... тоа ме доведе речиси до траен инвалидитет. Како и да е, го чувствувам овој ветер што надоаѓа од улицата преку прозорецот. Одам да го затворам и подзастанувам. Прво погледнувам нагоре, ги здогледувам облаците како се муртат – се слушаа громови, но молњи сè уште немаше – потоа погледнувам надолу, на улицата: таму, сред кренатата прашина, ги здогледувам овие две чудни жени што чекорат залепени до сидовите... Ги влечеа куферите со тркалца правејќи страшна врева... Таму подолу, на крстосницата со улицата Кароцаи, ми се стори како да застапа да зборуваат со некој човек... еден тип завиткан во нешто како наметка со качулка на главата... чудно... можеби беше некоја одежда или пак мантија... но не сум сигурна... имаше голем метеж, воздухот беше заматен и сите бегаа, бидејќи се гледаше дека небото само што не се отворило и дека следува бесно невреме. Но на една работа добро

се сеќавам бидејќи ме погоди: една од нив застана на кратко, си го стави прстот во уста, добро го накваси со плунка и потоа го насочи кон небото. Еден момент подоцна почна да лее дождот. Потоа град.”

И двете сведочења, без разлика што се совпаѓаат во одредени делови, и иако најверојатно искрено кажани, можат сигурно да бидат оценети како лажни.

Марија Пелегрини и Нива Бегето, двете воспитувачки префрлени во детската градинка „Дани Родари“ во Бергамо за училишната 2007/2008 година, навистина за првпат стигнале во нивниот нов стан на улица Сан Бернардино околу шест часот попладне на 25. јуни, во истиот момент кога имаше невреме и паѓаше многу град – инструментите во локалната метеоролошка станица тој ден измериле зрно од цели 225 грама – но како што потоа обвинителството беше во можност да утврди, патувале со возило наменето за јавниот превоз, со дозволата бр. 46 издадена на Барити Маурицио, а во него се качиле на постојката што се наоѓа спроти зградата на станицата. Накусо, тоа јунско попладне двете жени не поминале по улицата притаено повлекувајќи се по сидовите и влечејќи ги зад нив гласните куфери, поради тоа што на улицата Сан Бернардино пристигнале со такси.

Вистината е дека, кога двете учителки дошле во градот тоа попладне на 25. јуни 2007, патувале со регионалниот воз од Бреша што пристигнал точно навреме на станицата во Бергамо, но тоа никој не го забележал.

Дури по некое време, кога тој безначаен почеток случајно изродил цела низа драматични последици, дури тогаш, гледајќи наназад, сите ние ќе научиме да гледаме на тоа како на нешто што веќе ја содржеше во себе безусловната моќ на потеклото.

Во приказната за двете нови воспитувачки во училиштето „Родари“, тоа се случи кога секој најмал детаљ од нивниот живот беше обвинен од злокобната слава на црната хроника. Нешто слично на страшната хипнотичка вибрација што се шири од леш испружен на сред улица, што ги ужасува поминувачите: мртвото тело е таму, со неподнослива очигледност

на својата трагична маса, и не ти дозволува ни да го гледаш ни да го тргнеш погледот.

* * *

Се сеќавам како течеа моите мисли тоа попладне на почетокот на летото поради една многу едноставна причина. Не само што полнев триесет и осум години тој ден, туку и додека невремето беснееше над мојата глава, мешајќи на голема надморска височина ледени кристали и капки вода, поверував дека доживувам просветлување: ме пресече свесноста дека никогаш нема да имам дете.

Таму близу, камбаната на црквата Санта Марија Маџоре почна да бие за вечерната. Осум отчукувања, осум удари од метал врз метал – шест многу силни и два послаби, речиси безвучни – се искачуваа од средновековната тврдина накај наковалната од кумулонимбусите што се ширеа на небото над мене, а јас се убедував дека мигот одминал токму во тој момент, и тоа засекогаш. Никогаш нема да бидам татко. Изгледа претерано, но почнав да липам.

Возбудата се вовлече во мене на првиот удар, а потоа, малку по малку, синхронизирајќи се со отчукувањата на моето срце, целосно ме обзема. На првото отчукување сè уште бев млад универзитетски професор, писател со многу книги пред себе, но на осмиот, тој мал удар што означува шест и пол, човекот што бев до пред малку се тресеше од горкиот плач.

Што ми се случува? се прашував вознемирено. Но, знаев што се случило. Се сетив на Мартина, мојата девојка, која минатиот ден, кога ме виде како ја палам стотата цигара по ред, ми кажа: „Немој да пушиш. Ако продолжиш вака, кога ќе имаме деца нема да имаш сила за да играш топка со нив.” Но тоа го кажа некако лесно, како едноставна последица на подвижноста на духот, без најмала трага од тежината која помислата да се има дете треба да ја создаде во човековото срце. Токму таа леснотија ми откри, токму во оној момент кога невремето беснееше над мене и камбаната почна да бие за вечерната, дека никогаш нема да имам дете. Тоа секогаш го претчувствував, но сега бев сигурен.

* * *

Луѓе како нас, како мене и Мартина, се веќе целосно оддалечени од проблемите што ги поставува животот на нашиот вид. Постоење за самите себе, излишно и бесполезно, во бизарната состојба на веќе прекубројни индивидуи на кои им се непознати, како чувствителните основи на постоењето, поради вишок на интелект, така и биолошките насоки на опстанокот, поради вишок на културно промислување. Илјадници години, опстанок значело да се бориш за да останеш жив. Речиси и немало време за друго. Сега трката беше завршена, меѓутоа збивањето не нè напушташе.

* * *

Самиот факт што имавме слобода, луксуз и убиствената досада да си го поставиме го претвораше во реторичко прашање чијшто одговор беше секогаш ист: не, ништо од децата.

* * *

Дејствието честито го сонува крајот на свештото. Во неговите сонливи свештото завршува во оѓан.

Секогаш е истиото сон, кој се повторува идентичен од прва до последна слика. Прецизно точен, секој пат го повторува истиото неуморен редослед, истиото брзо зголемување на космички удари, кои секогаш маршираат во чекор со ритмот на кошмарот, и нивното неумолив прородор води секогаш кон истиото проробив, точно на онаа точка во линијата во која попуштат и пука секогаш тој, истиото дејство. Сепак не може да се направи ништо за да се спречи, да се избегне неумоливото да се врати. Ги зајвора очите, засива, а во меѓувреме што почнува да се придвижува. Можби пррѓнува оддалеку, но штом пррѓнало, ќе присити. Ништо не може да се стори. Отикога првиот бедем попуштил под најадитите и патот бил пробиеан, тогаш ќе те сити, ќе дојде до тебе во твоеето креветче, под покривката. Дејствието нема со што да му се спротивстави. Дури ништо со приказна.

Кога се буди, мајката, сушејќи му го чело, му вели: „Раскажи ми го сонот, малечко мое.“

Но, тој не може. Ги знае на памет тие слики, во нивното неменлив редослед, една по една, но проблемот е што не се слики. Тие се удари, тие се шати нешта фрлени во неговата глава од самата негова глава,

рамномерни и сиви нешиџа, шиџи и оџсечни удари, не нудат џоџиџора, не остиџаџат рани. Тие се нечуџниџи шиџинеџ на свеџиџи.

Не нудат џоџиџора, не остиџаџат рани, деџеџиџо не може да си џи сиџомене коџа ќе џосака. Се сеџаџа , висџина е, на тиџе слики, но со мемориџаџа на внатиџрешиџиџо шиџело. Ги носи виџиџани во ровкиџиџи џел од мозокоџи, не остиџаџат луџни на коџаџа шиџо можат да се доџрат за да се џреџвиди заџлеџиџи на џриџказнаџа. Тие се наџниџимноџиџо, наџџаџноџиџо нешиџи шиџо деџеџиџо џо чуџа во себе, но сеџаџ не може да џи доџживеџе доколку тиџе не доџдат. Но, коџа доџџаџат, доџџаџат да џо униџиџат. Може само да чека да се вратиџат. И ќе се вратиџат.

Таџиџкоџиџо, џреџ да си леџне, му ја џаси ламбаџиџа и му вели: „Немоџ да се џлашиџи. Тоа е само сон.“

Всуџноџиџи, џоџ засџива и џовиџорно џи сонуџа. Деџеџиџо џовиџорно џо сонуџа краџиџи на свеџиџиџи, џоџ свеџи шиџо заврџиџуџа со оџан. И џиџа џо очекуџа вознемиџено. Знаџе деџа џрво ќе џрџеба да џо џоднесе сеџиџо остиџанаџиџо, да ја издрџи со сиџеџнаџиџи заџи и џрчеџи џиџа незџиџрлива низа на удари, но џоџиџа и оџноџиџи ќе ексџлџдиџа. Тоџаш нависџина ќе биде краџ, на сџ. Дури и на сиџраџиџи. Тоџаш деџеџиџо ќе сиџане и ќе биде слџбно до да се џреџдаџе на уџасџиџи.

Оџкоџа ќе се ослобџди, деџеџиџо ќе џо бара оџноџиџи, заџиџиџи и џиџа, како и сиџе друџи џеџа, се џлаџи од џемниџаџа.

Маџкаџа, шиџиџкоџиџо, учиџелџиџиџе му каџуџаџат: „Не џрџеба да се џлашиџи од џемниџаџа. Немам никаџва заџка во џемнаџа џџа. Темниџаџа не е ниџиџи.“

Деџеџиџо кимнуџа со џлаџаџа, знаџе деџа возрасџиџиџе се во џраво. Знаџе и деџа џреџаџат, но молчи за џиџа. Премноџу џи саџа маџка му и шиџиџо му за да џи џовлеџе во уџаснаџа џиџаџа заџивџорена во она џисџина шиџо ја каџуџаџат, но сеџаџ не ја разџираџат: џемниџаџа не е ниџиџиџо. Тие се џремноџу џолеми за да знаџат шиџо нависџина е џемниџаџа. Тоџ не. Темниџаџа е џџџовиџиџи џемениџи. Тоџ се џлаџи од неа, џоџ ја џознаџа. Деџеџиџо има сенџор за џемниџа.

Доџџиџориџиџе не усџеџаџат да си џџаснаџат како е можнџо, но сеџаџ џоџ ја чувџивуџа џемниџаџа. Дџвно е само џроа свеџлина, дури и зраџче месџина шиџо навлеџуџа џреку венеџиџанџиџиџе, но аџо џиџа џроа

свейлина замре, сензоро̄ӣ зо̄ ӣредӯӣредува. Ако црна̄ӣа̄ штемнина̄ ӣагне
врз мало̄ӣо̄ ӣо̄ӣкрво̄је каде ш̄ӣо̄ дей̄е̄ӣо̄ с̄ӣе, ќе се разбуди. И ќе се
ӣредаде на ужасо̄ӣ.

* * *

Една ӣоловина од мозоко̄ӣ се буди, дрӯга̄ӣа̄ ос̄ӣанува зас̄ӣана.
Рас̄ӣрево̄жен̄а̄ӣа̄ ӣоловина ја гледа кома̄ӣа̄ на о̄ӣсӯӣна̄ӣа̄ ӣоловина:
сабо̄ӣеро̄ӣ, ӣа̄јнио̄ӣ ӣарӣн̄ер. Уш̄ӣе еден мӣг и лудило̄ӣо̄ ќе с̄ӣане
ӣонейодносливо од смр̄ӣӣа̄. Дей̄е̄ӣо̄ с̄ӣана и веќе зо̄ бара о̄гно̄ӣ.

Без разлика каде ќе ги сокријат̄, без разлика ӣод колку слоеви од
чаршафи, џем̄ӣери, ӣос̄ӣелнини, или ӣак во ӣукна̄ӣӣнӣӣе од недос̄ӣӣжни
ӣолице ги зако̄ӣале свеќа̄ӣа̄ и кибрӣӣчӣња̄ӣа̄, дей̄е̄ӣо̄ ќе ги ӣрона̄јде. Ќе
зо̄ води не̄го̄вио̄ӣ сензор за штемнина, она од ш̄ӣо̄ најмно̄гу се ӣлаши, она
ш̄ӣо̄ најдобро зо̄ знае.

Пламено̄ӣ ӣрска, високо̄ӣ се ӣо̄ӣи, свеќа̄ӣа̄ добро ӣрле̄га каде и
да е. Нека е добредо̄јден кра̄о̄ӣ на свейо̄ӣ. О̄гно̄ӣ е ӣрӣја̄ӣел, о̄гно̄ӣ ја
дава свейлӣна̄ӣа̄, не е важно ш̄ӣо̄ куќа̄ӣа̄ го̄ри.

Првио̄ӣ ӣа̄ӣ библио̄тека̄ӣа̄ ӣоцрнува ӣолека додека г̄радо̄ӣ с̄ӣе,
дрӯго̄ӣо̄ӣ ӣа̄ӣ софа̄ӣа̄. Еднаш дури и ја зема во кревето̄ӣи, не̄го̄ва̄ӣа̄ с̄ја̄на
ама̄јлӣја.

То̄гаш ӣа̄ӣко̄ӣо̄ зо̄ нао̄га̄ веќе обв̄ӣшкан во г̄ус̄ӣӣо̄ӣ чад.
Го с̄ӣасуваат̄ во ӣоследен момен̄ӣ, на рабо̄ӣ на задушување ӣоради
со̄го̄рување̄ӣо̄ на син̄ӣейичкӣӣе ӣкаенини ш̄ӣо̄ веќе ӣочнуваат̄ да
ја заменуваат̄ волна̄ӣа̄ во ӣокривкӣӣе ӣос̄ӣелени за да ги с̄ӣо̄ила̄ӣ
дей̄скӣӣе сониш̄ӣа̄.

Сейак, дей̄е̄ӣо̄ с̄е уш̄ӣе ја с̄ӣиска своја̄ӣа̄ свеќа во г̄радӣӣе. Не ја
ӣуш̄ӣа̄. Изгледа како да с̄ӣе мирно, цвр̄с̄ӣо̄ з̄гра̄ӣчено за мала̄ӣа̄ жлезда
свейлина ш̄ӣо̄ можеше да зо̄ убие.

Наслов на оригиналот:
Antonio Scurati, *Il bambino che sognava la fine del mondo*, Bompiani, 2009

Превод: Магдалена Михајловска

Фабио Цега

Во морето има крокодили.
Вистинската приказна за Енајатлах Акбари
(извадок)

ТУРЦИЈА

Сега да појасниме до која точка бев во времето и во приказната. Бев до точка од која нема враќање, како што велите вие – затоа што ние не велите така, или барем јас никогаш не сум слушнал – бев до точка од која нема враќање до тој степен (навистина) што дури и сеќавањето престана да се враќа и поминуваа цели денови и недели без да ми дојде да помислам на моето селце во провинцијата Газни и на мајка ми или на брат ми и на сестра ми, како што инаку правев на почетокот, кога нивната слика ми беше врежана во очите, ден и ноќ.

Од денот на моето тргнување поминаа околу четири и пол години: година и некој месец во Пакистан и три години во Иран; но ова ако сакаме да пресметаме „до грамче“, како што вели една госпоѓа што продава кромид на пазарот близу до мојата куќа, каде што живеам сега.

Се приближував до моите четиринаесет години, па можеби веќе и ги поминав првите месеци од тие години кога решив да заминам од Иран: преку глава ми беше од тој живот.

Со Суфи, по второто протерување се вративме назад, но тој си заминал од Ком по неколку дена, затоа што, според негово мислење, градот станал премногу опасен, па така нашол работа во Техеран, на едно градилиште. Јас не. Јас решив да останам да работам во истата фабрика за преработка на камен, да работам многу и да не потрошам ни пара, за да заштедам доволно за да си го платам патувањето во Турција. Но колку ќе чини да тргнам за Турција? Да пристигнам, поточно, што е најважната работа (сите се способни да тргнат): колку ќе треба да потрошам? За да ги дознаеш работите понекогаш е корисно да се распрашаш: прашав неколку доверливи пријатели.

Седумстотини илјади томани.

Седумстотини илјади томани?

Да, Енајат.

Тоа се десет месеци работа, му реков на Вахид, кој на времето имал намера да замине и потоа не го направил тоа. Мојата плата во фабриката е седумдесет илјади томани месечно. Десет месеци без да потрошиш ни паричка, реков.

Тој кимна со главата, ловејќи ги зрната наут во супата со лажицата и дувајќи за да не си го изгори јазикот. И јас ја нурнав лажицата. Минијатурни црни зрнца пловеа изгубени по мрсната површина заедно со трошки леб, прво ги поттргнав со врвот на лажицата создавајќи вирови и струи, потоа ги собрав, ги голтнав и го завршив јадењето пиејќи директно од шолјата.

Како да најдам толку многу пари?

Едно попладне, во петок, кој, како што веќе споменав, беше денот кога можеме да правиме што сакаме и што јас го поминував во еден вечен и неизмерлив – се вели така? – фудбалски шампионат против екипите од соседните фабрики, ете, еден петок еден мој другар со кого на вечера зборував за трговците се доближи, со едната рака врз стомакот, до каменот на којшто бев испружен за да здивнам и ме праша дали сакам да го сослушам една секунда.

Се исправив. Не беше сам. Заедно со него беа и други Авганистанци.

Ми рече: Слушај, Енајат. Разговараме. Сакаме да тргнеме за Турција и имаме ставено на страна доволно пари за да си го платиме патот и можеме да го платиме и за тебе, ако сакаш. И не го правиме ова само заради братството и така натаму, рече, туку заради тоа што кога се тргнува на пат заедно со пријатели можностите сè да помине во најдобар ред се поголеми отколку кога се тргнува сам, без никој од кого да побараш помош во случај на опасност. Потоа направи пауза, додека екипата што излезе на теренот по нас даде гол и сите викаа од радост. Што велиш?

Што велама?

Да.

Дека ви се заблагодарувам и прифаќам. Што друго можам да кажам?

Тоа е опасно патување, знаеш?

Знам.

Многу поопасно од другите.

Топката отскокна од каменот и запре меѓу моите нозе. Ја вратив назад со еден шут, со врвот на чевелот. Сонцето го зграпчи секое делче

од небото, синилото не беше сино туку жолто, облаците позлатени и раскрвавени од раните што им ги нанеле планините. Таму каде што карпите смачкуваат. Каде што снегот сече и задушува.

Сè уште не знаев дека планината убива.

Откорнав едно суво тревче и почнав да го шумукам.

Никогаш не сум го видел морето, реков. Има еден куп работи што сè уште не сум ги видел во животот и што би сакал да ги видам, и ако на ова го додадеме фактот дека и во Ком, значи и тука, секојпат кога ќе исчекорам надвор од фабриката, и тука е опасно, па, знаете што ќе ви кажам? Подготвен сум на сè.

Гласот ми беше одлучен. Но поради моето незнаење. Да знаев што ме чека, немаше да тргнам. Или можеби да. Не знам. Сигурно ќе го кажев на поинаков начин.

Слушавме. Сите го правевме тоа. Ги слушавме приказните на оние што отишле и се вратиле. И знаевме за оние што не успеале од расказите на нивните сопатници, кои можеби преживеале само за да го споделат товарот свирепи приказни. Дури мислевме дека владата намерно остава по еден или двајца живи од секоја поворка за да им влеат страв в коски на другите. Едни останале замрзнати на планината, други ги убиле граничните полицајци, трети се удавиле во море меѓу бреговите на Турција и на Грција.

Еден ден, на паузата за ручек, зборував и со едно момче чијашто половина од лицето беше уништена, навистина, станала како хамбургер; како оние од Мекдоналдс оставени предолго на рингла.

Мекдоналдс?

Да, Мекдоналдс.

Смеино. Некогаш кажуваш работи од ишиио: Беше висок колку една коза. Друг иши, за да гадеш некој пример, ги сџомнуваш Мекдоналдс или бејзболои.

Зошио е смеино?

Зашоа шшо иријагаи на различни култури, на далечни светови.

Барем така изгледа.

И да е висина, Фабио, овие светови сега и дваи се во мене.

Ми раскажа дека камиончето со кое патувал преку Кападокија имало сообраќајна несреќа. На кривина, низ еден земјен планински пат, во областа Аксарај, се судрило со комбе натоварено со лимони. Тој излетал

надвор од камиончето и завршил со лицето изгрهبано од влечењето по земја. Потоа турските полицајци го земале и убаво го претепаале. И кога им го предале на Иранците, и тие го претепаале. Така, неговото патување кон Европа (тој сакаше да оди во Шведска), се претворило во каша од месо и крв, заедно со неговите сништа. Ми велеше: Јас би ти позајмил пари за да заминеш, но нема да ти ги позајмам затоа што не сакам да бидам одговорен за твојата болка. И други ми го велеа истото, но не сум сигурен дали беа искрени, можеби беа само скржави.

Сепак, мене доволно ми беше дури само од еден човек да пристигнат добри вести. Доволно ми беше да слушнам: тој го постигнал тоа, успеал, стигнал во Турција, во Грција, во Лондон и така веднаш се охрабрував. Ако тој можел да успее, можам и јас да успеам, помислував.

Се најдовме повторно четворицата решени да тргнеме. Потоа дознавме дека Фарид, едно момче што работеше во една фабрика зад нашата, имал и тој намера да го напушти Ком. И не само тоа. Трговецот кому ќе му се обрател е негов братучед.

Сфативме дека е ова можност што не се пропушта, дека ако трговецот навистина е негов братучед имаме човек од доверба, и ако тој тргне со нас, ние ќе станеме пријатели на братучедот и како такви ќе бидеме третирано.

Еден ден, по завршената смена на работа, ден како и сите други, ги собравме нашите работи во платнено ранче, се поздравивме со шефот на фабриката, ја побаравме платата што ни следуваше и со редовна автобуска линија (и со вообичаениот страв од контролните пунктови) пристигнавме во Техеран. На станицата нè чекаше братучедот на нашиот пријател. Нè однесе кај него дома со такси, едно од тие линиските со еден куп луѓе внатре.

Во трпезаријата, со шолја *chay* пред него, ни рече дека имаме два дена за да си обезбедиме храна за патувањето – ситна, но хранлива храна, на пример суво овошје, бадеми и ф’стаци – и да си купиме еден пар зимски чевли за планинарење и топла и непропустлива облека: Многу е важно да биде непропустлива, истакна. И убава облека за во Истанбул. Секако не можевме да се шетаеме низ градот со облеката што сме ја носеле по пат, искината и смрдлива. Требаше да купиме сè, но особено чевлите. Братучедот на нашиот пријател многу инсистираше на нив.

Така, прошетаваме низ пазарите за да ги купиме работите и така натаму. Имаше некаква еуфорија во воздухот што не би можел да ја опишам. Откако се вративме му ги покажавме чевлите на трговецот за да

ни каже дали се погодни. Ги крена, ги провери шавовите, го свитка ѓонот, погледна внатре и надвор, и рече да, одлични се.

Не беше точно.

Кажа така без лоша намера – сигурен сум, заради братучедот – и кажа без лоша намера, бидејќи мислеше дека знае каков ќе биде нашиот пат низ планините, но воопшто не знаеше, затоа што тој никогаш не го поминал. Тој требаше само да нè предаде на други. Беше посредник. Беше тој на кого, откако ќе пристигневме во Турција, требаше да му се јавиме и да му кажеме: Ние стигнавме. За пријателите во Ком, на кои им ги оставивме парите, да му ги дадат нему.

Со чевлите кренати на светлина, светлина што влегуваше од прозорецот, рече: Ќе патувате три дена. Чевлите се цврсти и соодветни. Браво. Одлична набавка.

Следното утро пристигна еден Иранец со такси. Нè однесе во куќа надвор од градот, каде што чекавме. По еден час пристигна автобус – возачот беше соучесник – со патници внатре што не разбираа баш добро каде ги донеле. Нè повикаа со свирката и ние излеговме надвор и се качивме во автобусот, меѓу зачудените лица на жените и на децата и меѓу неколку мажи кои се обидоа да се побунат, но веднаш беа замолчени.

Тргнавме кон Тебриз (знам затоа што прашав). Се упативме кон границата, и откако го поминавме Тебриз патувавме по должината на езерото Урмија, кое, за тие коишто не знаат, се наоѓа сред Ирански Западен Азербејџан, колку да ја појаснам географската положба, и е најголемото езеро во државата: во периодот кога водата е најмногу надојдена долго е околу сто четириесет километри и широко педесет и пет.

Речиси задремав, кога еден од моите сопатници ме потчукна со лакот. Ми рече: Гледај.

Што? прашав, без да ги отворам очите.

Езерото. Погледни го езерото.

Ја свртев главата и полека отворив една клепка, со рацете меѓу нозете. Погледнав низ прозорецот. Водата беше осветлена од ниското сонце, на залезот, и спроти светлината можеа да се здогледаат десетици мали карпести острови, а над островите, на земја и во воздух, точкички. Илјадници точкички.

Што се тие?

Птици.

Птици?

Птици преселници. Ми кажа човекот седнат напред. Навистина се птици *gha sahib*? Праша, потчукнувајќи го по грбот.

Фламинга, пеликани и многу други видови, наброја тој. На еден од овие острови е закопан Хулагу Кан, внук на Цингис Кан и освојувач на Багдад. Значи, птици и духови. Сигурно заради тоа во езерото нема риби.

Нема риби?

Ниту една. Лоши води. Добри само за ревматизам.

Беше ноќ кога пристигнавме во Салмас, последниот град во Иран, најблискиот до планините. Нè симнаа, ни рекоа да се држиме блиску и да молчиме, и без батериски ламби или било што друго почнавме да пешачиме.

Рано наутро, во тишината и белата светлина на зората, стигнавме до едно селце.

Имаше една колиба и ние влеговме внатре како да е наша, но не беше наша, беше на едно семејство. Некакво собиралиште за илегалците што сакаа да ги поминат планините. Таму веќе имаше една група и наскоро пристигнаа и други: Авганистанци. На крај бевме триесет. Бевме преплашени. Се прашувавме како е можно да ги поминеме планините во толку голем број без да бидеме забележани. Прашавме, но не добивме одговор, а кога настојувавме ни стапија до знаење дека е подобро да не продолжуваме, па така чекајќи останавме два дена во засолништето.

Потоа, вечерта на вториот ден, на зајдисонце, ни рекоа да се подготвиме. Излеговме под ѕвездено небо и полна месечина, па немаше потреба од светла или факли или од очи на ут. Одлично се гледаше. Пешачевме околу половина час меѓу полиња и мали патеки невидливи за оној што не ги познава. При крајот на првото искачување, од зад една карпа изникна група луѓе. Се исплашивме, а некој извика дека се војници. Напротив, тоа беа триесет илегалци. Не можевме да веруваме на сопствените очи. Сега бевме шеесет, шеесет во редица низ планинските патеки. Но тоа не беше крајот. Половина час подоцна уште една група. Беа чучнати наземи чекајќи нè нас. Кога се преброивме, кога конечно можевме да го направиме тоа, за време на кратка пауза доцна во ноќта, бевме седумдесет и седум.

Наслов на оригиналот: Fabio Geda, *Nel mare ci sono i cocodrilli. Storia vera di Enaiatollah Akbari*, B.C. Dalai, 2010

Превод: Аријана Ајгар

Ери Де Лука

Винајќа на војничкој

(извадоци)

Тогаш дознав за мојот татко. Сè се случи во еден ден, за неколку часа. Се вратив од факултет, мајка ми имаше оставено два куфери на влезот. Ми го објасни нашиот живот за половина час. Друг маж ја чекаше на вратата. Дознав дека имала друго презиме и дека повторно го вратила.

Ги прифатив страшните вести со неочекувана смиреност, која доаѓа со неизбежното. Ми ја остави нејзината адреса, можев да ја посетам кога сакам. Веднаш ѝ кажав не и никогаш веќе не ја видов, ниту пак слушнав за неа.

За само еден ден го пронајдов татко ми и ја изгубив мајка ми. Не го побараа моето мислење. Го затворија нивниот театар по дваесет години преправање, како некоја театарска дружина. Тоа беше неминовноста за кое одамна беа подготвени. Јас морав да се подготвам веднаш.

Ги изнесов долу нејзините куфери, се качив повторно дома и дознав која сум: ќерка на воен злосторник. Дојде редот и тоа да бидам. Можев да заминам, да го оставам на сопствената пропаст човекот што цел живот го сметав за мој дедо. Не го направив тоа. Сакав да дознам од него, да ја слушнам неговата потврда и првпат да го изговорам зборот „тато“. Звучеше неприродно во мојата уста и пред да дојде го вежбав за да можам да го изговорам.

Дојде по работа, ја виде собата празна и не ја соблече поштарската униформа. Постојат мажи кои чувствуваат поголема потреба од униформа отколку од алкохол во телото. Го чекав да седне во кујната. Му кажав: „Тато?“ „Да“ одговори. Седна наспроти мене и се погледнавме. „Го потврдувам тоа што ти го кажа мајка ти.“

Очекуваше реакција од мене. Ја немав. Останавме така сè додека не почна да се стемнува. Зјапав во неговото лице без да го спуштам погледот долу до неговите раце. Рацете на татко ми: не ги допрев по таа вечер.

Стоевме еден спроти друг: поштарот во униформа и дваесетгодишната ќерка, која првпат дознава дека има татко што го бараат поради воени злосторства. Какви и колку, не сакав да знам. Не верувам дека деталите се важни. Служат на судските процеси, не на една ќерка:

ужасните околности стануваат олеснителни бидејќи ги сведуваат злоделата на епизоди. Но, без детали злосторството е безгранично.

„Јас сум победен војник. Тоа е моето злосторство, чиста вистина.“
Направи некој гест како да го тресе првотот од рамената. „Вината на војникот е во поразот. Победата оправдува сè. Злосторите што ги извршија Сојузниците против Германија ги избриша нивната победа.“

* * *

По смртта на мајка ми морав да најдам работа за да си ги платам студиите. Одговорив на еден оглас, бараа модели за Академијата за ликовни уметности. Моите пропорции беа оценети како соодветни и започнав со пробниот период. Не се срамеа да се разголам и да се покажувам. За разлика од стриптизетите, од мене се бараше неподвижност. Се соблекував во гардероба и се појавував во бањарка. Тоа е голема предност, бидејќи соблекувањето пред облечени луѓе е понижувачки.

Најтежок дел беше одржувањето на бараната поза долго време. Девојките пред мене не издржуваа или поради тоа се откажуваа. Голото тело го чувствува товарот на очите вперени во него.

За да успеам, се засолнував во некоја мисла: бев во Искија, девојче, се одржував на водата сама, едвај придржувана од прстите на глувонемото момче. Или пак бев камен, телото се блокираше во вкочанета форма за да го имитира и тоа ми даваше олеснување. Со друга мисла бев животно во зоолошка. Посетителите се надеваа на некое мое движење, но јас им се спротивставував со издржливоста на мојата непристапност.

Бев соодветна за работа како статуа. Моите форми, прогласени за совршени, останаа речиси исти. Слушаат некаква наредба што јас не ја знам.

Потоа студентите бараа состанок што го одбивав, дозволувајќи си мала перфидност да одговорам одмавнувајќи со раката. Ме видоа гола, но не ми го знаеја гласот. Чував нешто покриено.

Имав неколку понуди да зачекорам по модни писти. Одбив, неподвижноста ми дава сигурност, додека пак научените и заводнички движења за покажување ќе ми го продаваа телото со поголема соработка од моја страна. Одбив и да позирам за фотографии. Мојата голотија требаше да остане нема и затворена во собата на Академијата.

* * *

Имаше последни остатоци на дневната светлина на умирање, која го бои црвено и го истакнува железниот оксид на оние планини и избива на површината како крв на лицето.

Сакав да ме понесе нивната неподвижна убавина, додека ми се качуваше притисокот поради брзината, која ја мразам. Се обидов да бидам како нив на површината. Се обидов да ја заземам неподвижната поза на модел, но не успеав бидејќи не бев гола.

Патот стана прав, татко ми го притисна гасот до максимум, гледајќи во ретровизорот. Го погледнав брзиномерот: „190“, реков. Додека го изговарав сетив дека ја најавувам еврејската нумеричка вредност за крај и одмазда.

„Знам“, одговори, додека автомобилот ја пробиваше оградата и скокаше над пасиштата.

Додека летав се чувствував без тежина. Прстите на глувонемото момче го држеа моето детско тело. Во нагонот да се препуштам на неговите прсти го откачив безбедносниот појас и при првиот удар отскокнав надвор кон ливадите, пред автомобилот на мојот татко да се забие во карпите.

Долгото болничко лекување ми даде време да се средам. Летот во празнината ме ослободи од спогодбата на ќерка. Кога ми ги извадија последните конци од операцијата, бев ослободена и од него.

Не планирал да ме носи на последното патување од неговото бегство, долго повеќе од половина век. Не направи како Гебелс и жена му, кои прво ги убија своите деца, а потоа и себеси, во блиндираното засолниште на Рајхканцеларијата во Берлин. Не сакале ништо да остават за победниците.

Морам да верувам дека татко ми ме понесе со себе бидејќи се најдов со него во тој момент. Немаше намера да умреме заедно. Но не ми припаѓаше мене тој скок во неговата празнина.

Не му се лутам. Вината му ја припишувам на недоразбирањето што не сакав да го разјаснам. Ќерка на воен злосторник, сакав да бидам последица без причина.

Вистинскиот идентитет на мојот татко остана непознат. На надгробната плоча стои лажното име, кое се наоѓа и на моите документи. Започнав процедура да го заменам со името на мајка ми. Можам да ја фрлам лажната паричка.

Ми останува да дознам дали некој нè следеше на онаа улица и дали човекот во крчмата беше еден од нив.

Следниот јули ќе се вратам таму и ќе седнам на истата маса во 19 часот.

Ќе пијам пиво и ќе чекам.

Наслов на оригиналот:
Enri De Luca, *Il torto del soldato*, Feltrinelli, 2012

Превод: Тања Цвејќоска

Микела Мурџа

Среѓба

(извадок)

Прво поглавје

Десетгодишниот Маурицио не играше со никого од улицата. Живееше во куќа малку надвор од селото, далеку од викотниците на другите деца и од правливите улици во кои тие неповторливи врски се раѓаа еднаш засекогаш. По враќањето од училиште ги пишуваше домашните задачи, гледаше телевизија и сам си играше удирајќи ги од сидот џамлиите, но најмногу од сè, се молеше да созреат капинките на грмушките во каналите во близина на куќата, бидејќи кога ќе станеа доволно црни за да можат да се јадат, тоа значеше дека, кај и да е, школото ќе заврши и неговите ќе го однесат да го помине летото кај баба и дедо во Крабас.

Тогаш го натоваруваа велосипедот врз покривот на автомобилот и подготвуваа две спортски торби со маички и шорцови, костум за капење и огромно количество чорапи и гаќи. Имаше и прирачник со домашните задачи, но додека беше кај баба и дедо немаше никаква намера да го губи времето учејќи. Нему летото му служеше за да ја подигне онаа мистериозна заштеда што зрееше како капинките на грмушките, подготвена да биде обрана секој јуни. Копнееше да ги види браќата по џамлии и сестрите по вилински коњчиња што по право му припаѓаа. Син единец на домаќинка и водоинсталатер, сакаше илјада роднински врски накалемени врз неговите излупени колена – крв од неговата крв – па ги стискаше торбите, вриејќи од нетрпение на задното седиште, броејќи ги сообраќајните знаци сè додека не ќе го здогледаше знакот со име Крабас.

- Немој да ги отекуваш баба и дедо, добро?

Климна со главата повеќепати, задоволувајќи ја така, според сценариотото, строгата мизансцена на татковскиот авторитет.

Ги растоваруваа неговите работи и сите заедно ручаа тестенини запечени во рерна што баба Кристина ги правеше со сос од свездениот анасон, кои неговата мајка се жалеше дека никогаш не научила да ги прави како што треба. По ручекот неговите родители тивко си заминуваа, зашеметени од домашната ракија како дигестив, едниот возеше, а другата

избезумено мавташе со раката низ прозорецот за да го поздравил својот син, како веќе никогаш да нема да се вратат и да го земат назад.

Во текот на тие привремени збогувања еднаш во годината, секогаш исти, Маурицио стоеше неподвижен на вратата до бабата и дедото и се опушташе дури откако автомобилот на неговите родители ќе исчезнеше зад остриот свиок на еднонасочната улица Месина; дури тогаш дозволуваше неговиот топол здив да се провери низ дупчето на насмевката.

Летото за Маурицио претставуваше една кривулкава форма на остриот свиок што тој го обожаваше.

Второ поглавје

Крабас беше гратче од девет илјади души, бројка за почит, имајќи го предвид просекот од под три илјади жители во околните села. Живеејќи од едноставна економија, базирана главно врз производството на храна што се конзумира во самото место, можеше да се пофали со одредена елементарна благосостојба и со историскиот податок дека била летна дестинација на Елеонора Арборејска, за која се вели дека на бреговите изградила дури еден замок. Меѓутоа, во осумдесеттите години од сиот тој сјај не останало ни трага: селаните, рибарите и по некој овчар претставуваа две третини од неговата работна сила; оној што држел книжарница веќе се сметал за богаташ, а малкуте службеници и приватници – со нивните титули – подрабирливо ја создаваа владејачката класа.

За разлика од полињата каде што живееше Маурицио, рустичниот живот во ова село изгледаше како рој од привлечни и френетични активности. Секогаш имаше нешто да се прави, да се купи, да се види или да се истражува. Бреговите на езерцето врз кои се одвиваше поголемиот дел од општествениот живот на Крабас, беа всушност границите на дивниот остров во чишто плитки води се замислуваше бродоломник и бестрашен. Од јуни до септември, со момчињата од селото го поминуваше поголемиот дел од времето во близина на рибарниците, во очекување од нив да ги исфрлат старите кутии од стиропор, кои им служеа да направат сплавови за поморските битки во езерцето. Тоа племе од момчиња имаше секогаш соодветна резерва имела, затоа што трските, кои се нишкаа на маестралот, беа совршена стапица за водните птици во сите бои.

Во селото се живееше со еден заеднички здив, во ритам управуван од биењето на камбаните: парохиската црква Света Марија беше неговото белодробно крило, но повеќе поради прашањата на организацијата

на градот, отколку поради жестината на верата. Главните управители на градскиот живот всушност беа светците, поделени на категории, небесните синдикални заштитници на оваа или онаа група работници, за кои празниците беа пригода да направат пресметка на производството за изминатата година.

Патрон на рибарите беше свети Петар, рибарот на луѓе, и неговиот ден се прославуваше со поворка, свечена миса со платениот проповедник дојден од надвор, и пред сè беше одбележан со стотици килограми печен ципал подготвен на плоштадот за време на игранката. Мирисот од печената риба доаѓаше од блиските села и Маурицио инстинктивно го поврзуваше со специјалните пригоди во Крабас, кој по своите ципали беше познат сè до Калјари.

Селаните, кои беа малку помалубројни од рибарите, имаа моќен заштитник во свети Сидор, шпанско божество, кој наводно бил земјоделец и со неговиот празник се обележуваше завршетокот на жетвата на житото на крајот од јули.

Сидарите – кои беа малубројни, но прославуваа како да се единствените што работат во Крабас – ја обожаваа света Луција, не поради тоа што светицата некогаш работела како сидар, туку како заштитничка на очите, без кои ниеден сид не би можел да се издигне право нагоре.

Освен пантеонот на професионалните категории, имаше и светци кои беа навистина моќни, корисни за сите и за секоја пригода, присно именувани како Светецот и Светицата. Светицата беше Голема Богородица со нејзиното Успение на небото со телото и душата, заштитничката на селото. Светецот беше Сарбадори, Спасителот, односно самиот Исус Христос, прославуван со процесија од мажи долга девет километри, кои трчаа боси од центарот на Крабас сè до полската црква сред земјениот пат на Синис.

Околните села со очевидна завист гледаа на фактот што Крабас има доволно пари да може да си дозволи прослава на светците речиси секои два месеци, а жителите на Крабас, од своја страна, сакаа да ја потврдат сопствената надмоќ бомбардирајќи го ноќното небо со сè проспектакуларни и повидливи огномети за секој празник.

Наслов на оригиналот:
Michela Murgia, *L'incontro*, Einaudi, 2012

Превод: Ана Клишеска

*Смртѝѝа не би ја избрал никоѝаш. Не зашѝѝо
Немам ѝѝѝѝол или храбростѝѝ.*

*Сакам, во заѝѝвор, но ѝѝо сакам
Она шѝѝо ќе ѝѝо избирам и она шѝѝо ме засеѝа
Ја сакам крвѝѝа која блика
Од мене како река.*

- Ти ќе ја напишеш оваа приказна – повтори старицата.

- Во ред – реков – но сега смирете се.

- Не. Ќе се смирам кога ќе раскажам сѐ. Сето она што ѓубрињата
го кријат. Со нивните забави, со нивните балови, нивната врева. Гласовите
се послини од оваа врева. Затвори ги очите.

- Зошто? – ја прашав.

- Затвори ги очите и слушај ги гласовите.

Висѝѝинскаѝѝа ѝѝриказна за девојкаѝѝа од езероѝѝо

Некаде на половината на деветнаесеттиот век, во местото, сега
познато како Казе Басе, на времето не многу населено, живеел селанецот
Фурио со ќерката Адел. Мајката починала при породувањето.

Девојката имала деветнаесет години кога отишла на забавата што
се одржувала на гумното на соседите. Ја забележал еден трговец со жито
и земјопоседник, кој се викал Ремо, еден од најбогатите луѓе во долината.
Човекот се вљубил во неа на прв поглед и ја побарал нејзината рака.
Таткото веднаш се согласил одушевено, иако девојката не се согласувала и
од тој ден па понатаму секој ден ја гледале уплакана.

Датумот за венчавката се приближувал. Таткото и идниот сопруг
договориле состанок во куќата на свршеничката. Пиеле пред каминот и
ги договарале деталите за венчавката. Трговецот не само што се откажал
од миразот, туку и му подарил на таткото парче земја и шума во негова
сопственост. Двајцата наздравувале, чаша по чаша и разговарале низ
смеа.

Сред ноќта, Адел излегла од прозорецот во својата соба и се
обидела да избега кон езерото, кое денес се нарекува Аква Челесте. Но
таткото и трговецот биле предупредени од жестокото лаење на кучињата.

Набргу ја престигнале. Пијани и бесни, ја претепале до смрт.

Што се однесува до легендата, легендите се пренесуваат и се раскажуваат многу пати, се менуваат. Околу реката на основната верзија течат илјада потоци и потоците стануваат езера и од езерата се оди кон морето. Колку други митови и приказни што сме ги изгубиле, се наоѓаат околу *Одисеја*? Секој ден откриваме нешто ново, и комедијата или трагедијата го менуваат ликот.

Која ѝ есна ја ѝеаӣ сиренӣӣе и кое име го ѝрисувојува Ахилеј криејќи се меѓу женӣӣе, колку и да се збунувачки, овие ѝпроблеми не се нагвор од секоја логична ѝреѝӣосѝавка.

Моите мисли беа грубо прекинати од свирката на колата зад мене. Имаше огромен цип што ми беше добро познат. Намќорот го отвори прозорецот и рече:

- Сакате превоз, професоре?

- Не, благодарам – му одговорив малку грубо – претпочитам да одам пеш.

- Добро, се гледаме подоцна – рече Намќорот и замина, подарувајќи ми еден смрдлив облак од издувни гасови.

Си се вратил два дена порано Одисеј, за да го бараш она што со право ти припаѓа. Смрт за стариот Антиној, кој го зазедо твојот дом. Ќе можеш повторно да бидеш покрај неа, да се караш, да ја бакнуваш, да водиш љубов со неа. Ќе завладееш со твојата најдобра слика. А јас ќе останам повторно сам. Проклет да си, трговецу. Јас ќе пишувам за тебе, да, и за тебе. Крадеш дел од мојот живот. *Maudit l'amour.*

Ги слушаш ли гласовите во сидот, професоре? Да, зборувам и со животните.

И зборувам со моето минато и со мојата најлоша страна. Не сакам да признам дека Мишел ја осветли мојата осаменост. Но кога една соба ќе се осветли, се покажува и она што е старо и мизерно и што веќе не го сакаме. Ќе ми недостига, како што ми недостига мојот син, како што често ми недостига пријател со кого ќе се смеам и ќе му кажам што ми лежи на душата.

Мојата осаменост е горда, се справувам со неа со крената глава, но ако ја погледнам во лице, ме исмева, ме ранува, ги враќа сите осамености од минатото. Таква е: секоја осаменост ги содржи во себе осаменостите што сме ги поминале.

И понатаму повторувам дека не сум вљубен. Но, не е ли љубов да посакуваш уште еден ден со некој што само што си го запознал, страшно да посакуваш да останеш сам со него, да се почувствуваеш избран? Не е ли љубов да чекаш со денови телефонски повик од синот и да се чувствуваеш среќен само затоа што си му го слушнал гласот и се потсетуваш на сите моменти поминати со него?

Те боли помислата дека си сè уште способен за оваа омразена љубов, професоре? Можеби затоа што тоа се ретки моменти. Можеби затоа што на твои години знаеш дека поминуваат набрзина и доаѓаат денови во кои се будиш само со една желба, онаа за смртта. Или пак нешто ново се случува и огнот се пали, гори неочекувано.

Посакуваш мир, но го немаш. Треба да чекаш, треба да страдаш. Или пак ќе си најдеш засолниште во празното срце, душата ќе ти згасне како свеќа, ќе поминуваш покрај луѓето и крај сите живи нешта без да имаш веќе што да раскажуваш. Или пак ти ќе пишуваш, ти ќе чекаш, ти ќе сакаш.

Кој може да ми помогне? Кој е толку стар, или млад, да ми објасни зошто?

Наеднаш ја видов, сред ливада. Козата, онаа со вонземјанско око, цвакаше еден страк трева. Во еден момент ја крена главата и ме гледаше.

- Добар ден, професоре. Гледам многу нешта Ви се вртат низ главата – рече со назален глас.

- Премногу. Вие што правите сама, блиску до улицата?

- Оној лудак од мојот газда нè зачуди горејќи ја тревата. Впрочем, ние козите знаеме да седиме сами. Овците имаат потреба да бидат во стадо... Но што се однесува до она за што Вие размислувавте, имам свое мислење.

- Ве слушам – реков.

Брадичката ѝ даваше мудар изглед.

- Не знаеме секогаш што ќе напишеме утре, професоре.

- Молам?

- Мислиме дека знаеме што ќе напишеме на страниците на деновите што следат, или пак дури мислиме дека сме на крајот на книгата... но секогаш има една страница што ќе нè изненади.

- Што знаете Вие за книги?

- Ништо. Неука сум, баш како коза. Но размислете за ова: По во својата поетика тврди дека сè што пишува е математички предвидливо,

а пак секој негов расказ е откритие и неочекуван делириум. Борхес, големиот писател што ги познава сите метафори на светот, всушност сонува за двобој со нож во сиромашните квартави на Буенос Аирес. Тој, најголемиот библиотекар, би ги заменил сите свои книги за еден ден како авантурист, како џамбаз. Оскар Вајлд држи говор во пофалба на лагата и се чини дека го исмејува обичниот народ, а сепак ќе ни ја даде „Баладата за занданите во Рединг“. Ме следите?

- Не сосема...

- И Флобер набројува и блада пред богатствата на Саламбо, но би ги сменил сите за еден препариран папагал. Што се однесува до Лолита, професоре, Вие очекувавте Хамберт да ја сака засекогаш? Веќе жена, која животот предвреме ја истрошил? Кажете ми.

- Мислам дека разбираам – прошепотив. Очите на брадестата гаталка хипнотички ме пробиваа.

- Добро. Но немојте никогаш да мислите дека сте сфатиле сè. Или еден ден би можеле да полудите и да зборувате за литературата со една коза, поточно, начитана коза. Прифатете ја оваа ваша последна сомнителна слобода, одржете ја мистеријата до крај...

- Аманда, престани да им додеваш на луѓето – викна еден глас оддалеку.

- Оф леле – рече Аманда – тоа е маж ми, јарец низаеден.

Наслов на оригиналот:
Stefano Benni, *Di tutte le ricchezze*, Feltrinelli, 2012

Превод: Елена Андреевска

Поезија

Alda Merini

(da *Vuoto d'amore*)

Sono nata il ventuno a primavera
ma non sapevo che nascere folle,
aprire le zolle
potesse scatenar tempesta.
Così Prosepina lieve
vede piovere sulle erbe,
sui grossi frumenti gentili
e piange sempre la sera.
Forse è la sua preghiera.

* * *

Spazio spazio, io voglio, tanto spazio
per dolcissima muovermi ferita:
voglio spazio per cantare crescere
errare e saltare il fosso
della divina sapienza.
Spazio datemi spazio
ch'io lanci un urlo inumano,
quell'urlo di silenzio negli anni
che ho toccato con mano.

Алда Мерини

(од *Љубовна ѝразнина*)

Се родив на првиот ден од пролет
но, не знаев дека луд да се родиш,
грутки да раздобиш,
може да развиори бура.
Така, нежната Прозебина
гледа како дождот паѓа врз трева,
врз крупна, ровка пченица
и секоја вечер солзи рони.
Можеби таа така се моли.

Превод: *Емилија Илиевска*

* * *

Простор, простор ми треба, толку простор
за да можам нежно да се движам;
ми треба простор за да пеам, растам
талкам и да го преминам просторот
на мудроста божја.
Простор, дајте ми простор
за да испуштам животински крик
занемен од тишината низ годините
кои присутни се во мојата свест.

Превод: *Ана Јакимовска*

Il grembiule

Mia madre invece aveva un vecchio grembiule
per la festa e il lavoro,
a lui si consolava vivendo.
In quel grembiule noi troviamo ristoro
fu dato agli straccivendoli
dopo la morte,ma un barbone
riconoscendone la maternità
ne fece un molle cuscino
per le sue esequie vive.

Престилка

Мајка ми носеше стара престилка
за празник и делник ,
со неа си ги бришеше солзите.
Во таа престилка најдовме утеха,
беше дадена на препродавачите
по смртта, но еден бездомник
наоѓајќи го мајчинството во неа
си направи мека перница
за своја починка.

Превод: *Мийќо Пиљафов*

(Од *Песни за Марина*)

Марина мило,
младоста ти се прикрадува од зад грб
и е тегобна како и поезијата:
да ја носиш младоста
е како да носиш страшен товар,
да сонуваш бегства и маки љубовни
и да љубиш без да знаеш зошто.
Јазот на музиката
Јазот на твојата фантазија
само сеништа бидуваат,
затоа одвреме-навреме заминуваш далеку
во потрага по изгубената смисла
во потрага по твојата душа.

Превод: *Марина Наунчевска*

Salvatore Quasimodo

ANNO DOMINI MCMXLVII

Avete fatto di battere i tamburi
a cadenza di morte su tutti gli orizzonti
dietro le bare strette alle bandiere,
di rendere piaghe e lacrime a piet 
nelle citt  distrutte, rovina su rovina.
E pi  nessuno grida: «Mio Dio,
perch  m'hai lasciato?» E non scorre pi  latte
n  sangue dal petto forato. E ora
che avete nascosto i cannoni fra le magnolie,
lasciateci un giorno senz'armi sopra l'erba
al rumore dell'acqua in movimento,
delle foglie di canna fresche tra i capelli,
mentre abbracciamo la donna che ci ama.
Che non suoni di colpo avanti notte
l'ora del coprifuoco. Un giorno, un solo
giorno per noi, o padroni della terra,
prima che rulli ancora l'aria e il ferro
e una scheggia ci bruci in piena fronte.

Салвајторе Квазимодо

Лето господово MCMXLVII

Завршивте ли со чукање на тапаните
во ритамот на смртта на сите хоризонти
зад ковчезите обвинени со знамиња,
со ранување на веќе уништените градови
ронејќи им ги солзите, урнатица врз урнатица.
И веќе никој не моли: „О Боже
зошто си ме оставил?“ Не тече веќе ни млеко
ниту крв од прободените гради. Сега
кога ги скривте топовите меѓу магнолиите,
оставете нè еден ден без оружје врз тревата
со жуборот на немирната вода,
со свежи листови трска во косите,
додека ја прегрнуваме жената што нè љуби.
Нека не одсвони одеднаш и предвреме полицискиот час.
Еден ден, само еден ден за нас, о господари на земјата,
пред да зататни воздухот и железото
и шрапнелите нè изгорат право в чело.

Превод: *Ивана Милошевска*

Во круните на врбите

И како можевме ние да пееме
со прегазени срца од туѓинската нога
пOMEѓу мртвите, напуштени на плоштадите
на отврднатата од мраз трева, со крикот
на жртвените божји јагниња, со црниот крик
на мајката која ита кон синот
распнат на електричен столб?
Во крошните на врбите, од завет
беа обесени и нашите цитри
лесно треперејќи на тажниот ветер.

Превод: *Елена Андреевска*

Uomo del mio tempo

Sei ancora quello della pietra e della fionda,
uomo del mio tempo. Eri nella carlinga,
con le ali maligne, le meridiane di morte,
– t’ho visto – dentro il carro di fuoco, alle forche,
alle ruote di tortura. T’ho visto: eri tu,
con la tua scienza esatta persuasa allo sterminio,
senza amore, senza Cristo. Hai ucciso ancora,
come sempre, come uccisero i padri, come uccisero
gli animali che ti videro per la prima volta.
E questo sangue odora come nel giorno
quando il fratello disse all’altro fratello:
“Andiamo ai campi”. E quell’eco fredda, tenace,
è giunta fino a te, dentro la tua giornata.
Dimenticate, o figli, le nuvole di sangue
salite dalla terra, dimenticate i padri:
le loro tombe affondano nella cenere,
gli uccelli neri, il vento, coprono il loro cuore.

Човеку од моето време

Сè уште си оној од пештерата и чаталот,
човеку од моето време. Беше во авионот
со злобните крилја, меридијани на смртта.
Те видов во огнената кочија, на бесилките,
на тркалата на измачувањето. Те видов,
беше ти, со твојата безгрешна наука уверена во убивањето,
без љубов, без Христос. Сè уште убиваш,
како и секогаш, како што убиваа татковците, како што убиваа
животните кои те гледаа за првпат.
А оваа крв, мириса како оној ден
кога братот му рече на брата си:
„Ајде да излеземе во полето“. Тоа ладно ехо неуморно
пристигна кај тебе во твојот ден.
О деца! Заборавете ги крвавите облаци
што се кренале од земјата! Заборавете ги татковците!
Нивните гробови тонат во пепелта,
а црните птици и ветерот го покриваат нивното срце.

Превод: *Кристијана Павлеска*

Елегија

Ледена гласничке на ноќта,
се врати јасна на балконите
на разрушените куќи, за да ги осветлиш
безимените гробови, парчосаните останки
во зачадената земја. Тука почива
нашиот сон. И осамена заминуваш
кон северот, каде сè ита кон смртта
со згаснат блесок, а ти не се предаваш.

Превод: *Маја Јовановска*

Cesare Pavese

Passerò per Piazza di Spagna

Sarà un cielo chiaro.
S'apriranno le strade
sul colle di pini e di pietra.
Il tumulto delle strade
non muterà quell'aria ferma.
I fiori spruzzati
di colori alle fontane
occhieggeranno come donne
divertite. Le scale
le terrazze le rondini
canteranno nel sole.
S'aprirà quella strada,
le pietre canteranno,
il cuore batterà sussultando
come l'acqua nelle fontane –
sarà questa la voce
che salirà le tue scale.
Le finestre sapranno
l'odore della pietra e dell'aria
mattutina. S'aprirà una porta.
Il tumulto delle strade
sarà il tumulto del cuore
nella luce smarrita.

Sarai tu – ferma e chiara.

Чезаре Павезе

Ќе поминам низ Шпанскиот Плоштад

Ќе биде јасно небо.
Ќе живнат патеките
кон ридот со борови и камења.
Возбудата од улиците
нема да го допре спокојниот воздух.
Цвеќињата попрскани
од боите во фонтаните
ќе намигнуваат како веселите
жени. Скалите
терасите ластовичките
ќе пеат на сонцето.
Ќе живне оној пат,
камењата ќе запеат,
срцето ќе чука разиграно
како водата во фонтаните –
ова ќе биде гласот
што ќе ги искачи твоите скали.
Прозорците ќе замирисаат
на каменот и на утринскиот
воздух. Ќе се отвори врата.
Возбудата од улиците
ќе се престори во возбуда на срцето
низ збунетата светлина што згаснува.

Ќе бидеш ти – исправена и провидна.

Превод: *Магдалена Михајлоска*

Giuseppe Ungaretti

Finale

Più non muggisce, non sussurra il mare,

Il mare.

Senza i sogni, incolore campo è il mare,

Il mare.

Fa pietà anche il mare, Il mare.

Muovono nuvole irriflesse il mare,

Il mare.

A fumi tristi cedé il letto il mare,

Il mare.

Morto è anche lui, vedi, il mare.

Il mare.

Џузепе Унгареџи

Крај

Не беснее веќе, не шепоти морето,
Морето.
Безбојно поле беснишно е морето,
Морето.
За греота е како нас и морето,
Морето.
Безодразни пловат облаците по морето,
Морето.
Во чадови сиви се престори постелата на морето,
Морето.
И тоа е мртво, гледаш, морето,
Морето.

Превод: *Аријана Ајгар*

Pier Paolo Pasolini

Ballata delle madri

Mi domando che madri avete avuto.
Se ora vi vedessero al lavoro
in un mondo a loro sconosciuto,
presi in un giro mai compiuto
d'esperienze così diverse dalle loro,
che sguardo avrebbero negli occhi?
Se fossero lì, mentre voi scrivete
il vostro pezzo, conformisti e barocchi,
o lo passate a redattori rotti
a ogni compromesso, capirebbero chi siete?
Madri vili, con nel viso il timore
antico, quello che come un male
deforma i lineamenti in un biancore
che li annebbia, li allontana dal cuore,
li chiude nel vecchio rifiuto morale.
Madri vili, poverine, preoccupate
che i figli conoscano la viltà
per chiedere un posto, per essere pratici,
per non offendere anime privilegiate,
per difendersi da ogni pietà.
Madri mediocri, che hanno imparato
con umiltà di bambine, di noi,
un unico, nudo significato,
con anime in cui il mondo è dannato
a non dare né dolore né gioia.
Madri mediocri, che non hanno avuto
per voi mai una parola d'amore,
se non d'un amore sordidamente muto
di bestia, e in esso v'hanno cresciuto,
impotenti ai reali richiami del cuore.
Madri servili, abitate da secoli

Пјер Паоло Пазолини

Балада на мајките

Се прашувам какви мајки сте имале.
Кога сега би ве виделе
во еден свет за нив непознат,
голтнати во вителот безизлезен
од искуства толку поразлични од нивните
каков поглед би имале во очите?
Кога би биле таму, додека вие ја пишувате
вашата статија, конформистичка и барокна,
или ја предавате на уредници подготвени
на секаков компромис, би сфатиле ли кој сте?
Мајки страшливи, со исконски страв
на лицето, оној кој како болест
ги нагрдува цртите на лицето во бледило
кое ги заматува, ги оддалечува од срцето
ги затвора во старото морално одбивање.
Мајки страшливи, кутри, загрижени
децата да ја запознаат подмолноста
за да добијат место, да бидат вешти
да не ги навредат повластените
и случајно да не почувствуваат милост.
Мајки просечни, кои научиле
со скромност на девојчиња, за нас,
едно единствено, голо значење,
со душа во која светот е осуден
да не даде ни болка ни радост.
Мајки просечни, кои никогаш
не ви изразиле збор за љубов,
и имале љубов само подмолно скриена,
сурова, и со таква ве израснале,
неспособни за вистинските повици на срцето.
Мајки слугинки, навикнати, со векови

a chinare senza amore la testa,
 a trasmettere al loro feto
 l'antico, vergognoso segreto
 d'accontentarsi dei resti della festa.
 Madri servili, che vi hanno insegnato
 come il servo può essere felice
 odiando chi è, come lui, legato,
 come può essere, tradendo, beato,
 e sicuro, facendo ciò che non dice.
 Madri feroci, intente a difendere
 quel poco che, borghesi, possiedono,
 la normalità e lo stipendio,
 quasi con rabbia di chi si vendichi
 o sia stretto da un assurdo assedio.
 Madri feroci, che vi hanno detto:
 Sopravvivate! Pensate a voi!
 Non provate mai pietà o rispetto
 per nessuno, covate nel petto
 la vostra integrità di avvoltoi!
 Ecco, vili, mediocri, servi,
 feroci, le vostre povere madri!
 Che non hanno vergogna a sapervi
 – nel vostro odio – addirittura superbi,
 se non è questa che una valle di lacrime.
 È così che vi appartiene questo mondo:
 fatti fratelli nelle opposte passioni,
 o le patrie nemiche, dal rifiuto profondo
 a essere diversi: a rispondere
 del selvaggio dolore di esser uomini.

да ја наведнуваат без љубов главата,
да ја пренесат на нивниот фетус
старата, срамотна тајна
да се задоволуваат со остатоците од забавата.
Мајки слугинки, што ве научиле
како слугата може да биде среќен
мразејќи го оној што е, како него, врзан,
како што може да се стане блажен и сигурен
со предавство, правејќи го она што не се кажува.
Мајки свирепи, со намера да бдеат во одбрана
на она малку што буржуите го поседуваат,
нормалноста и платата,
речиси со бес на одмаздник
или на притиснатиот од апсурдна опсада.
Мајки свирепи, што ви кажале:
Преживејте! Мислете на себеси!
Никогаш не чувствувајте милост или почит
спрема никого, кријте го во градите
својот интегритет на мршојадци!
Ете страшливи, просечни, слугинки,
свирепи, вашите сироти мајки!
Што не се срамат да ве осознаат
во вашата омраза - дури и се горделиви,
зар не е оваа само една долина на солзи.
Така ви припаѓа светот:
браќа со спротивни страсти,
непријателски татковини, со длабока одбивност
да бидете поинакви: да одговорите
на дивата човечка болка.

Превод: *Евџенија Саљамовска*
Елена Бајраќијаровска

Poesia in forma di rosa

Un aeroplano dove si beve champagne, Caravelle
che il capitano annuncia volare
a una media «effettiva» di ottocento km all'ora.
Praticamente sto fermo, bevendo champagne
(versato con più abbondanza nel mio bicchiere
per prestigio letterario): e so che non ho
«effettivamente» alcun libro in cuore, alcuna opera.
Sono impari a ciò che «praticamente» sono,
se io ero fatto per restare ai piedi del mondo,
non qui, tra i padroni, in un Caravelle,
che mescola Corfù alla Terra dei Mazzoni
(laggiù, macchiettata di nubi),
a Roma, col Tevere come uno dei mille Giordani.
Devo tornare povero? Ignoto? Ragazzo?
Non so, «effettivamente», essere padre, padrone.
È ridicola la mia influenza, la mia fama.
Padre, che cosa mi sta succedendo?

Песна во форма на роза

Авион на кој се пие шампањ, Каравела
на кој капетанот најавува лет
со средна брзина од осумстотини километри на час.
Всушност, не правам ништо додека пијам шампањ.
(Поизобилно туриле во мојата чаша поради
литературен престиж): и знам
Јас „всушност“ немам никаква книга при срце, никакво дело.
Не сум ист на она што „всушност“ сум,
ако јас бев створен за да останам во подножјето од светот,
а не тука, негов газда, на Каравела
Што ги меша Крф и Мазонската земја
(Таму долу, пропрскана со облаци)
Во Рим, со Тибар, како еден од илјадниците Јордани
Треба ли повторно да станам сиромав? Непознат? Дете?
Во „суштина“ не знам да бидам ни татко ни газда.
Смешна е мојата влијателност, мојата слава.
Татко, што ли ми се случува?

* * *

Un biancore di calce viva, alto,
– imbiancamento dopo una pestilenza
che vuoi dir quindi salute, e gioiosi
mattini, formicolanti meriggi – è il sole
che mette pasta di luce sulla pasta
dell'ombra viva, alonando, in fili
di bianchezza suprema, o coprendo
di bianco ardente il bianco ardente
d'una parete porosa come la pasta del pane
superficie di medioevo popolare
– Bari Vecchia, un alto villaggio
sul mare malato di troppa pace –
un bianco ch'è privilegio e marchio
di umili – eccoli, che, come miseri arabi,
abitanti di antiche ardenti Subtopie,
empiono fondachi di figli, vicoli di nipoti,
interni di stracci, porte di calce viva,
pertugi di tende di merletto, lastricati
d'acqua odorosa di pesce e piscio
– tutto è pronto per me – ma manca qualcosa.

* * *

Белило на жива вар, високо,
белење по чумата
што би требало да значи здравје, и радосни
утра и раздвижени пладниња – Тоа е сонцето
што мачка слој светлина врз слојот
на живата сенка, осветлувајќи во нишки
на врвна белина, или покривајќи ја со
жарна белина жарната белина
на еден сид, шуплив како тестото од лебот,
површина на народното средновековие
– Стариот Бари, високо село
на море, разболено од мир што изобилува.
Бело, што е привилегија и обележје
на понизните – ете ги, како бедни Арапи
жители на топлите Субтопии
полнат дуќани со деца, сокаци со внуци,
куќи со партали, врати со жива вар,
дупки на завеси со тантели, водена калдрма
со мирис на риба и моч.
– Сè е подготвено за мене, но нешто недостасува.

Превод: Љубица Томовска

Белешка за авторите

Fabio Geda (Torino 1972) vive a Torino. Collabora con “La Stampa” e altri quotidiani e settimanali, con la Scuola Holden e con il Salone del libro di Torino. Si laurea a Torino in Scienze della Comunicazione, ma le sue esperienze lavorative saranno sempre collegate con l’educazione degli immigrati e degli emarginati. Esordisce nel 2007 con il romanzo *Per il resto del viaggio ho sparato agli indiani* (Instar libri, Feltrinelli 2009) tradotto in Francia, in Romania e in Germania. Il romanzo viene selezionato per il Premio Strega. Nel 2008 esce il secondo romanzo: *L’esatta sequenza dei gesti* (Instar libri) che vince il Premio Grinzane Cavour. Nel 2010 esce *Nel mare ci sono i coccodrilli. Storia vera di Enaiatollah Akbari* (Baldini Castoldi Dalai), tradotto in oltre 30 paesi. Tra le opere più recenti ci sono i romanzi *L’estate alla fine del secolo* (Baldini Castoldi Dalai 2011) e *Se la vita che salvi è la tua* (Einaudi 2014).

Фабио Цеда (Торино 1972) живее во Торино. Соработува со „Ла Стампа“ и други дневни и неделни весници, со Школата Холден и со Салонот на книгата во Торино. Дипломира Комуникациски науки во Торино, но неговите работни искуства ќе бидат секогаш поврзани со образованието на емигрантите и на маргинализираните групи. Дебитуира во 2007 со романот *До крајот на џаџувањето џукав во Индијаниџиџе* (Инстар Либри, Фелтринели 2009) преведен во Франција, Романија и Германија. Романот беше во конкуренција за наградата „Стрега“. Во 2008 го објавува вториот роман: *Точнаџа низа на џоџези* (Инстар Либри) за кој ја добива наградата „Гринцан Кавур“. Во 2010 излегува романот *Во морето има крокодили. Висџинскаџа џриказна за Енаџаџолах Акбари* (Балдини Кастолди Далаи), преведен во преку 30 земји. Меѓу поновите дела се романите *Леџо на крајот од векоџ* (Балдини Кастолди Далаи 2011) и *Ако живоџоџи џиџо си џо сџасил е џвоџ* (Еинауди 2014).

Stefano Benni (Bologna, 1947). Giornalista, scrittore e poeta, collabora con numerose testate, come “Il Manifesto”, “Cuore” e “Panorama”, “La Repubblica”, “MicroMega” ecc. Il suo primo libro, *Bar Sport*, esce da Mondadori nel 1976. Da allora ha scritto molti romanzi, racconti, raccolte di poesie e di teatro, pubblicati soprattutto dalla casa editrice Feltrinelli. Dopo la raccolta di poesie satiriche *Prima o poi l’amore arriva* (1981), ha pubblicato il romanzo satirico-fantascientifico *Terra!* (1983), *I meravigliosi animali di Stranalandia*

(1984) con i disegni di Pirro Cuniberti, *Comici spaventati guerrieri* (1986). I lavori successivi sono una composizione di opere di carattere fantastico, spesso legate alla situazione politica e sociale contemporanea: *Baol. Una tranquilla notte di regime* (1990), *La compagnia dei Celestini* (1992), *Elianto* (1996), *Spiriti* (2000), *Saltatempo* (Premio Bancarella 2001), le raccolte di racconti *Il bar sotto il mare* (1987), *L'ultima lacrima* (1994), *Bar sport duemila* (1997), e le raccolte di brani teatrali *Teatro* (1999) e *Teatro 2* (2003). Le sue poesie sono state pubblicate nelle raccolte *Ballate* (1991) e *Blues in sedici. Ballata della città dolente* (1998) e alcuni articoli pubblicati sulla "Repubblica" nella raccolta *Dottor Niù. Corsivi diabolici per tragedie evitabili* (2001). Le sue opere più recenti sono: *Achille più veloce* (2003) *Margherita Dolcevita* (2005), *La grammatica di Dio. Storie di solitudine e di allegria* (2007), *Pane e tempesta* (2009), *La traccia dell'angelo* (Sellerio 2011), *Le Beatrici. Monologhi teatrali e poesie varie* (2011), *Di tutte le ricchezze* (2012), *Le Pantere* (2014). I libri e gli articoli di Stefano Benni sono un ritratto dei vizi e dei difetti dell'Italia degli ultimi decenni, con i suoi risvolti comici ed incredibili.

Traduzioni in macedone: *Il Bar sotto il mare* (*Кафуле њод моретиџо*), Tabernakul 2008, tradotto da Ljiljana Uzunović.

Стефано Бени (Болоња 1947). Новинар, писател, поет, драматург, соработува со многу весници и списанија како: „Манифесто“, „Куоре“, „Панорама“, „Република“, „Микромега“ итн. Неговата прва книга раскази *Бар Сјорџ* е објавена 1976 од издавачката куќа Мондадори. Оттогаш има напишано многу романи, раскази, збирки поезија, драмски текстови, најчесто објавувани од издавачката куќа Фелтринели. По збирката сатирична поезија *Кога-џогаши љубовџа ќе дојде* (1981) ги објавува сатирично-фантастичните романи: *Земја!* (1983), *Прекрасниџе живоџни на Чудоландија* (1984) со цртежите на Пиро Куниберти, *Смешни исџлашени војници* (1986). Неговите понатамошни дела имаат фантастичен карактер и често се поврзани со актуелната поличка состојба во Италија, како: *Баол. Мирна режимска ноќ* (1990), *Тимоџ на Челестџиниџиџе* (1992), *Елијанџо* (1996), *Духови* (2000), *Скокач на времето* (ја освојува наградата „Банкарела“ во 2001), збирките раскази *Кафуле њод моретиџо* (1987), *Последнаџа солза* (1994), *Бар Сјорџ 2000* (1997) и театарските текстови собрани во збирките *Театр* (1999) и *Театр 2* (2003). Неговата поезија е собрана во збирките *Балади* (1991) и *Блуз во шеснаесетџи. Балади за болниџи џрад* (1998), а дел од неговите статии објавени во „Ла Република“ во збирката „Докџор Нју. Гаволски забелешки за ненеизбежниџе џраџедии

(2001). Поновите дела му се: *Брзоноѓиоџи Ахилеј* (2003), *Марџариџа Долчевиџа* (2005), *Грамаџикаџа на Боџ*. *Приказни за осаменосџа и за радосџа* (2007), *Леб и невреме* (2009), *Траџаџа на анџелоџи* (Селерио 2011), *Беаџричи. Теаџтарски монолози и разни џесни* (2011), *Од сиџе боџаџсџа* (2012), *Панџиери* (2014). Книгите и статии на Бени се портрет на пороците и недостатоците на Италија во последните децении, видени низ комични и неверојатни ситуации.

Преводи на македонски: *Кафуле џог мореџо*, Табернакул 2008, превод Љиљана Узуновиќ.

Erri De Luca (Napoli 1950) è scrittore e traduttore. A soli diciotto anni si trasferisce a Roma dove entra nel movimento politico Lotta Continua - una delle maggiori formazioni extraparlamentari di orientamento comunista rivoluzionario - divenendone uno dei dirigenti attivi durante gli anni Settanta. In seguito Erri De Luca impara diversi mestieri spostandosi molto, sia in Italia che all'estero: compie esperienze come operaio, autotrasportatore, magazziniere o muratore.

Come autodidatta approfondisce lo studio di diverse lingue; tra queste c'è l'ebraico antico, dal quale traduce alcuni testi della Bibbia. Come scrittore pubblica il suo primo libro nel 1989, quando ha quasi quarant'anni: il titolo è *Non ora, non qui* (Feltrinelli) che è una rievocazione della propria infanzia trascorsa a Napoli. È un prolifico scrittore: tra poesie, saggi, narrativa e testi teatrali ha pubblicato oltre 60 opere, di cui menzioneremo solo alcune. Tra i romanzi, editi dalla Feltrinelli: *Una nuvola come tappeto* (1991), *Aceto, arcobaleno* (1992), *In alto a sinistra* (1994), *Tu, mio* (1998), *Tre cavalli* (1999), *Montedidio* (2001), *Il contrario di uno* (2001), *In nome della madre* (2006), *Il peso della farfalla* (2009), *Il giorno prima della felicità* (2009), *E disse* (2011) *Il torto del soldato* (2011), *La doppia vita dei numeri* (2012), *Storia di Irene* (2013). Tra le raccolte poetiche: *Opera sull'acqua e altre poesie* (Einaudi 2002), *Solo andata. Righe che vanno troppo spesso a capo* (Feltrinelli 2005), *Bizzarrie della provvidenza* (Einaudi 2014) e quelle teatrali: *L'ultimo viaggio di Sinbad* (Einaudi 2003).

Le sue opere vengono regolarmente tradotte in inglese, spagnolo, francese. In Francia ha vinto numerosi premi letterari. È anche collaboratore giornalista di diversi giornali, tra cui "La Repubblica", "Il Corriere Della Sera", "Il Manifesto", "L'Avvenire". Inoltre è un appassionato reporter sul tema della montagna: nel 2005 compie una spedizione sull'Himalaya con l'amica Nives Meroi, che poi narra nel libro *Sulla traccia di Nives*.

1994), vincitore del Premio Campiello e del premio Opera Prima Rapallo-Carige. Le altre opere vengono editate da Mondadori: *Manola* (1998), *Zorro. Un eremita sul marciapiede* (2004), *Non ti muovere* (2001) che ha vinto il premio Grinzane-Cavour, il premio internazionale Zepher come miglior libro europeo e nel 2002 il premio Strega. Ha venduto quasi 2 milioni di copie e viene tradotto in 35 lingue. Nel 2004 il film tratto dal romanzo e diretto da Sergio Castellitto replica nelle sale il successo del libro. Nel 2008 è uscito *Venuto al mondo* con il quale vince il premio Super Campiello e dal quale è stato realizzato l'omonimo film. Del 2011 è *Nessuno si salva da solo* (Premio Flaiano) e del 2013 un altro romanzo di successo, *Splendore*. Per i tipi dell'Einaudi scrive il romanzo *Mare al mattino* (2011), vincitore del Premio Cesare Pavese e del Premio Matteotti. Vive a Roma, e alterna la passione per la letteratura al suo lavoro di attrice sia teatrale che cinematografica.

Traduzioni in macedone: *Non ti muovere* (*Осѝани кај шѝо си*), Tera Magica, 2003, traduzione Maria Grazia Cvetkovska

Маргарет Мацантини (Даблин 1961) е писателка, драматург и актерка. Студирала на Академијата за драмски уметности „Силвио д'Амико“ во Рим каде што дипломирала во 1982 година. Истата година е и нејзиното театарско деби каде што ја толкувала Ифигенија во истоимената трагедија на Гете. Токму нејзиниот сопруг (Серџо Каstellitto) ја поттикнал да го истражува светот на литературата следејќи ги стапките на нејзиниот татко писател. Во литературата дебитираше со *Кориѝо од цинк* (Марсилио 1994), добитник на наградите „Кампиело“ и „Рапало-Кариџе“ за дебитантското дело. Другите дела објавени од Мондадори: *Манола* (1998), *Зоро. Аскеѝа на ѝроѝоароѝ* (2004), *Осѝани кај шѝо си* (2001) за кое ја доби наградата „Гринџан Кавур“, интернационалната награда „Цептер“ за најдобра европска книга и во 2002 година наградата „Стрега“. Романот е продаден во речиси 2 милиони примероци и е преведен на 35 јазици. Во 2004 година филмот снимен според романот, во режија на Серџо Каstellitto, го повторува успехот на книгата во кино салите. Во 2008 година излезе *Донесен на светѝ* со кој што ја доби наградата „Супер Кампиело“ и од кој беше снимен истоимениот филм. Од 2011 година е *Никој не се сѝасува сам* (награда „Флајано“), а од 2013 година уште еден успешен роман, *Сџај*. Кај издавачката куќа Еинауди го објави романот *Уѝринскоѝо море* (2011) за кој ги доби наградите „Чезаре Павезе“ и „Матеоти“. Живее во Рим каде што страста за литературата ја надополнува со работата како театарска и филмска актерка.

Преводи на македонски: *Осџани кај шџо си*, Тера Магика, 2003, превод Марија Грација Цветковска.

Tiziano Scarpa (Venezia 1963) è un romanziere, drammaturgo e poeta. Con il suo romanzo *Stabat Mater* ha vinto il Premio Strega 2009 e il Premio SuperMondello 2009. Tra i suoi libri, *Amore* (Einaudi 1998), *Venezia è un pesce* (Feltrinelli 2000), *Cos'è questo fracasso?* (Einaudi 2000), *Cosa voglio da te* (Einaudi 2003), *Kamikaze d'Occidente* (Rizzoli 2003), *Corpo* (Einaudi 2004), *Amami* (Mondadori 2007), *Comuni mortali* (Effigie 2007), *Stabat Mater* (Einaudi 2008), *L'inseguitore* (Feltrinelli 2008), *Le cose fondamentali* (Einaudi 2010), *La vita, non il mondo* (Laterza 2010). Dall'inizio degli anni Novanta a oggi ha scritto una quindicina di testi per la scena e per la radio, i suoi libri sono tradotti in numerose lingue.

Тиџијано Скарпа (Венеџија 1963) е романсиер, драматург и поет. Со неговиот роман *Сџабати Маџер* ја доби наградата „Стрега“ 2009 и наградата „СуперМондело“ 2009. Меѓу неговите дела најпознати се: *Љубов* (Еинауди 1998), *Венеџија е риба* (Фелтинели 2000), *Каква е оваа бучава?* (Еинауди 2000), *Шџо сакам од џебе* (Еинауди 2003) *Камиказе од заџаг* (Риџоли 2003), *Тело* (Еинауди 2004) *Љуби ме* (Мондадори 2007), *Обични смрџиниџи* (Ефиџе 2007), *Сџабати Маџер* (Еинауди 2008), *Проџонувач* (Фелтринели 2008), *Основниџе нешџа* (Еинауди 2010), *Живоџоџи а не свеџоџи* (Јатерџа 2010). Од почетокот на 90-тите па сѐ до денес има напишано околу петнаесет текстови наменети за сцена и радио, неговите книги се преведени на многу јаџиџи.

Antonio Scurati (Napoli 1969) è ricercatore alla IULM di Milano e coordina il Centro studi sui linguaggi della guerra e della violenza. Editorialista della “Stampa”, ha scritto i saggi *Guerra. Narrazioni e culture nella tradizione occidentale* (Donzelli 2003, finalista al Premio Viareggio) e *Televisioni di guerra* (Donzelli 2003). Bompiani ha pubblicato, in versione aggiornata, il suo romanzo d'esordio *Il rumore sordo della battaglia* (2006), vincitore del “Premio Letterario Edoardo Kihlgren Opera Prima”, i saggi *La letteratura dell'inesperienza* (2006) e i romanzi *Il sopravvissuto*, con cui l'autore ha vinto il Premio Campiello, *Una storia romantica* (2007), Premio SuperMondello – Palermo, *Il Bambino che sognava la fine del mondo*, (2009), finalista al Premio Strega. Del 2011 il romanzo, uscito sempre per Bompiani, *La seconda mezzanotte*. I suoi libri sono stati tradotti in varie lingue.

Антонио Скурати (Неапол 1969) е истражувач на „Слободниот Универзитет за јазици и комуникација“ во Милано (УИМЈ) и координатор на Центарот за истражување на јазиците на војната и на насилството. Колумнист е на весникот „Стампа“. Ги објавил делата: *Војна. Приказни и култури во зајаднајта традиција* (Донсели 2003, финалист за наградата „Вјарецо“) и *Телевизиш на војна* (Донсели 2003). Издавачот „Бомпијани“ ја објавил новата верзија на неговиот дебитантски роман *Глувиош звук на биџкајта* (2006), добитник на книжевна награда „Едвард Килгрен“ за дебитантско дело, есеите *Книжевност на неукустивошо* (2006), како и романите *Преживеаниош* (2005), за кое авторот ја доби наградата „Кампиело“, *Една романџична приказна* (2007), добитник на наградата „СуперМондело“ – Палермо, *Дејешо шшо зо сонуваше крајош на свешош*, (2009) финалист за наградата „Стрега“. Во 2011 излезе романот *Виораша йолноќ*, повторно кај „Бомпијани“. Неговите дела се преведени на многу јазици.

Sandro Veronesi (Prato 1959). Laureato in architettura nel 1985, ma ha scelto la scrittura come professione. Il suo primo romanzo è *Per dove parte questo treno allegro* (Theoria 1988), seguito da *Gli sfiorati* (Mondadori 1990), da cui è stato tratto film omonimo di Matteo Rovere. Seguono *Venite venite B-52* (Feltrinelli, 1995), *La forza del passato* (Bompiani 2000) per il quale vince il premio Viareggio e premio Campiello e da cui è stato tratto l'omonimo film di Piergiorgio Gay. Per il romanzo *Caos calmo* (Bompiani 2005) vince il premio Strega e alcuni premi in Francia. Anche questo romanzo è diventato film, diretto da Antonello Grimaldi. Tra le altre opere: *Bruca Troia* (Bompiani 2007), *Sotto il sole ai Campi Elisi* (Corriere della Sera 2007), *Il ventre della macchina* (Corriere della Sera 2008). Con Domenico Procacci fonda Fandango Libri, casa editrice per la quale pubblicherà il romanzo *XY* (2010) e *Baci scagliati altrove. Racconti* (2011). Il suo libro più recente è un libro di viaggi: *Viaggi e viaggetti. Finché il tuo cuore non è contento* (Bompiani 2013). Ha collaborato con numerosi giornali, come “La Repubblica”, “Il Corriere dello Sport”, “Il Manifesto” e con riviste letterarie. Alcune opere contenenti i suoi scritti giornalistici: *Cronache italiane* (Mondadori 1992), *Occhio per occhio. La pena di morte in quattro storie* (Mondadori 1992), *Live. Ritratti, sopralluoghi e collaudi* (Bompiani 1996), *Superalbo. Le Storie complete* (Bompiani 2002).

Una testimonianza (Feltrinelli 1994) dal quale il regista Roberto Faenza ha tratto il film omonimo (1995). Altre opere più importanti: *La testa perduta di Damasceno Monteiro* (Feltrinelli 1997), *Si sta facendo sempre più tardi. Romanzo in forma di lettere* (Feltrinelli 2001), *Tristano muore. Una vita* (Feltrinelli 2004), *Il tempo invecchia in fretta* (Feltrinelli 2009). Ha collaborato regolarmente con il “Corriere della Sera” e con “El Pais”.

Traduzioni in macedone: *Sostiene Pereira* (*Изјавува Переира*), Magor 2003, traduzione Radica Šenk; *La donna di porto Pim. Notturmo indiano. Il filo dell'orizzonte*, (*Женаџа од Порџо Пим. Индиско Нокџурно. Конецоџ на хоризонџоџ*), Kultura 2005, traduzione Nataša Sardžoska; *Tristano muore*, (*Трисџан умира*), Tri 2010, traduzione Margarita Malenkova.

Антонио Табуки (Пиза 1943 – Лисабон 2012) е автор на романи, раскази, есеи и драмски текстови. Благодарение на неговата пасија кон португалскиот поет Фернандо Песоа го научил португалскиот јазик, кој го предавал на универзитетите во Болоња и во Џенова. Многу години живеел на релација меѓу Тоскана (каде што предавал на универзитетот во Сиена) и Лисабон. Неговите книги се преведени на повеќе од триесет јазици меѓу кои на турски, кинески, јапонски и курдски. Добитник е на голем број награди меѓу кои: „Кампиело“, „Вјарецо“, како и многубројни признанија во странство: во Франција, Грција, Германија, Австрија, Шпанија, Португалија итн. Од италијанскиот ПЕН клуб бил предложен како италијански кандидат за Нобеловата награда за литература. Некои од делата што ги објавил: *Плошџад Иџалија* (Бомпијани 1975), *Иџра на обраџноџо и груџи раскази* (Саџаторе 1981), *Жена од Порџо Пим* (Селерио 1983), *Индиско нокџурно* (Селерио 1984), *Мали недоразбирања без значење* (Фелтринели 1985), *Нишка на хоризонџоџ* (Фелтринели 1986), *Црниџ анџел* (Фелтринели 1991) и *Реквием* (Фелтринели 1994). Најпознат му е романот *Изјавува Переира. Свеџоџџво* (Фелтринели 1994) според кој режисерот Роберто Фаенца го снимил истоимениот филм (1995). Други поважни дела: *Заџубенаџа џлава на Дамашено Монџеиро* (Фелтринели 1997), *Сџанува сџ џокасно. Роман во џисма* (Фелтринели 2001), *Трисџан умира. Еџен живоџ* (Фелтринели 2004), *Времеџо брзо сџарее* (Фелтринели 2009). Редовно соработувал со весниците „Кориере дела Сера“ и “Ел Паис“.

Преводи на македонски: *Изјавува Переира*, Магор 2003, превод Радица Шенк; *Женаџа од Порџо Пим. Индиско Нокџурно. Конецоџ на*

хоризонти, Култура 2005, превод Наташа Сарцоска; *Трисџан умира*, Три 2010, превод Маргарита Маленкова.

Michela Murgia (Cabras 1972). Si è occupata di diversi mestieri: ha insegnato religione in varie scuole, ha lavorato come cameriera, impiegata amministrativa, grafico web, telefonista, portiere notturno ecc. Ha esordito con *Il mondo deve sapere, diario tragicomico di una telefonista precaria* (Isbn 2006), dal quale Paolo Virzi ha tratto spunto per il film *Tutta la vita davanti* e che David Emmer e Teresa Saponangelo hanno adattato per il teatro. Dopo la guida narrativa *Viaggio in Sardegna, undici percorsi nell'isola che non si vede* (Einaudi 2008) ha scritto il suo romanzo più famoso *Accabadora* (Einaudi 2009) con il quale ha vinto numerosi premi: Super Mondello, Campiello e molti altri. Altre opere: il saggio religioso *Ave Mary. E la chiesa inventò la donna*, Einaudi 2011), *L'incontro* (Einaudi 2012), il diario *Presente*, con Andrea Bajani, Paolo Nori e Giorgio Vasta (Einaudi 2012), *L'ho uccisa perché l'amavo (falso!)* con Loredana Lipperini (Laterza 2013). Collabora con molti periodici, quotidiani e ha pubblicato racconti in alcune antologie. I suoi libri sono tradotti in più di venti lingue.

Traduzioni in macedone: *Accabadora* (*Акабагора*), traduzione Katerina Milenova Zahariev, Sigmapres 2013.

Микела Мурџа (Кабрас 1972). Се занимавала со многу професии: предавала религија во повеќе училишта, работела како собарка, службеничка во администрација, интернет графичар, телефонистка, ноќен портир итн. Дебитира со *Светиот треба да дознае, трагикомичен дневник на хонорарна телефонистка* (Исбн 2006), од кој Паоло Вирси се инспирирал за филмот *Цел животој пред себе* и кој Дејвид Емер и Тереза Сапонанцело го адаптирале за театар. По наративниот водич *Пајтување во Сардинија, единаесет илџеки во островој што не се злега* (Еинауди 2008), го напишала својот најпознат роман *Акабагора* (Еинауди 2009) за кој добила многубројни награди: „Супер Мондело“, „Кампиело“ и многу други. Останати дела: религиозен есеј *Аве Мери. И црквата ја измисли жената* (Еинауди 2011), *Средба* (Еинауди 2012), дневник *Сегаиност* со Андреа Бајани, Паоло Нори и Џорџо Васта (Еинауди 2012), *Ја убив зашто ја сакам (лаѓа!)* со Лоредана Липерини (Латерца 2013). Соработува со многубројни списанија и весници и објавила раскази во неколку антологии. Нејзините дела се преведени на повеќе од дваесет јазици.

Преводи на македонски: *Акабагора*, Сигмапрес 2013, превод Катерина Миленова Захаријев.

Università “Ss. Cirillo e Metodio” di Skopje
Facoltà di Filologia “Blaže Koneski”

Edizione dell'Università "Ss. Cirillo e Metodio" di Skopje
Facoltà di Filologia "Blaže Koneski"
Slavica Veleva, Preside della Facoltà

A cura di:

Ljiljana Uzunović e Luciana Guido

Lettura dei testi in macedone:

Aneta Dučevska

Lettura dei testi in italiano:

Luciana Guido

Design della copertina:

Ladislav Cvetkovski

**Pubblicazione finanziata dall'Università "Ss. Cirillo e Metodio" di Skopje
nell'ambito del progetto *La traduzione e l'insegnamento dell'italiano LS*
(2014)**

Coordinatore del progetto:

Ruska Ivanovska-Naskova

Tipografia:

"Boro Grafika" – Skopje

Tiratura: 150

© Tutti i diritti riservati. È vietata la riproduzione, anche parziale, con qualsiasi mezzo, non autorizzata.

Università "Ss. Cirillo e Metodio" di Skopje
Facoltà di Filologia "Blaže Koneski"

MOSAICO

Brani scelti di letteratura italiana e macedone

A cura di
Ljiljana Uzunović e Luciana Guido

Skopje, 2014

INDICE

Introduzione	7
Racconti	11
Vlada Urošević: <i>Un unicorno nel cortile</i>	13
Vlada Urošević: <i>L'infanzia a Skopje</i>	19
Rumena Bužarovska: <i>Scarabocchi</i>	25
Rumena Bužarovska: <i>Nasi</i>	31
Romanzi	37
Venko Andonovski: <i>L'ombelico del mondo</i> (frammenti)	39
Venko Andonovski: <i>Strega</i> (frammenti)	43
Venko Andonovski: <i>La figlia del matematico</i> (frammenti)	57
Lidija Dimkovska: <i>Una vita di riserva</i> (frammenti)	63
Schede bio-bibliografiche	67

Introduzione

Questo volume è frutto del lavoro svolto dagli studenti del terzo e del quarto anno del Dipartimento di Lingua e Letteratura italiana presso la Facoltà di Filologia “Blaže Koneski”, nel periodo compreso tra il mese di marzo e maggio del 2014, e fa parte del progetto *La traduzione e l'insegnamento dell'italiano LS*. Il libro è suddiviso in quattro parti: un primo capitolo dedicato alla traduzione di testi narrativi dall'italiano al macedone, con il tutoraggio di Ljiljana Uzunović, un secondo capitolo dedicato alla traduzione di brani di narrativa dal macedone all'italiano, con il tutoraggio di Luciana Guido, una parte dedicata alla traduzione di poesia dall'italiano al macedone e un'ultima parte contenente le schede bio-bibliografiche degli autori prescelti.

In questa breve prefazione abbiamo cercato di riassumere le diverse tappe del nostro lavoro e di spiegare le scelte fatte.

Il nostro primo compito è stato quello di scegliere gli studenti ai quali affidare la traduzione. Siccome non ci piaceva l'idea di “obbligare” gli studenti a fare un lavoro supplementare, abbiamo deciso di proporre il progetto a tutti gli studenti dell'ultimo anno del corso di laurea quadriennale (dell'indirizzo interpreti e traduttori), augurandoci che ci fosse qualche volontario, preferibilmente, tra i più bravi. Infatti, è andata più o meno così. Siamo rimaste sorprese e soddisfatte per il numero degli studenti interessati. Crediamo che questo interesse sia da attribuire al fatto che gli studenti hanno capito subito che il presente lavoro non sarebbe stato molto diverso da quello svolto insieme a loro durante le lezioni di Lingua, di Pratica della traduzione e soprattutto da quello dell'anno scorso durante le lezioni di Traduzione letteraria. Senza considerare che per gli studenti è sempre una soddisfazione vedere pubblicate le proprie traduzioni.

Come seconda tappa del percorso, era necessario stabilire un criterio per la selezione degli autori da tradurre. Una prima cernita è stata presentata agli studenti, ai quali è stata data comunque la possibilità di proporre autori e brani tra i loro preferiti, sempre nel rispetto del criterio stabilito: per quanto riguarda

la narrativa italiana, abbiamo voluto offrire testi di autori della letteratura contemporanea, sconosciuti o poco conosciuti in Macedonia, romanzi e racconti mai tradotti in macedone. Lo stesso criterio è stato adottato anche per i testi e gli autori macedoni, solo che, la scarsa visibilità della letteratura macedone in Italia, ha portato all'esclusione di ben pochi autori: un esempio è quello dell'ottimo scrittore Goce Smilevski, il cui romanzo *La sorella di Freud* è stato tradotto in italiano per i tipi di Guanda. Per lo stesso motivo, tra gli autori italiani non compare Alessandro Baricco, un autore letto e amato dai nostri studenti e non solo, visto che quasi tutti i suoi romanzi sono stati già tradotti in macedone. È da precisare che la nostra scelta ha voluto rispecchiare anche ciò che ci piace leggere, e non era nelle nostre intenzioni proporre un'antologia della letteratura contemporanea né macedone né italiana. Per questo motivo abbiamo voluto chiamare la nostra raccolta "Mosaico", perché i brani proposti sono ovviamente tessere di un insieme variopinto, ognuna con il suo specifico colore, peso, musica, voce, che formano un'immagine, ma nessuna è più importante delle altre. Questo non vuol dire che, tutto sommato, si tratti di una scelta casuale e completamente soggettiva. Gli autori che abbiamo selezionato sono, oltre che amati dal pubblico, apprezzati dalla critica e plurivincitori di importanti premi letterari. Il nostro lavoro, speriamo possa servire anche a introdurre al pubblico, e a proporre agli editori, alcuni nomi di autori italiani di qualità, ma sconosciuti in Macedonia e viceversa, secondo la nostra opinione di lettori.

La maggior parte degli autori italiani prescelti, pur essendo famosi in Italia e all'estero, non sono mai stati tradotti in macedone: Sandro Veronesi, Antonio Scurati, Erri De Luca, Fabio Geda e Tiziano Scarpa. Di Stefano Benni esiste solo una traduzione: troppo poco per considerarlo un autore conosciuto. Ciò vale anche per Michela Murgia e Margaret Mazzantini. L'unico autore prescelto che vanta diverse traduzioni macedoni è Antonio Tabucchi, ma neanche questi potrebbe essere considerato un autore ampiamente conosciuto in Macedonia. Per i dati più concreti, che possono anche non essere completi, sono consultabili le schede, che contengono anche informazioni sulle traduzioni in macedone.

Bisogna dire che, con poche eccezioni, le nostre studentesse hanno fatto un lavoro molto serio e, di conseguenza, speriamo abbiano imparato delle cose, attraverso un'esperienza vera, reale. In ogni caso, sicuramente hanno capito che non è proprio la stessa cosa tradurre durante la lezione (*verba volant*) e fare una traduzione letteraria scritta. Che per fare una traduzione letteraria bisogna fare molte ricerche "scientifiche" o specialistiche: in questo caso, per esempio,

studiare i venti, oppure i tipi di cioccolato, di uccelli o le carte geografiche. C'è da notare anche che una cosa non l'hanno dimenticata: che con Benni, lo spiritoso, non si scherza quando si traduce, che bisogna fare attenzione a non cadere nelle numerose trappole nascoste nel testo (per questo motivo bisogna verificare sempre ogni dubbio), e attenzione ai nomi propri di persone e di luoghi, spesso densi di significati. Poi il risultato finale poteva essere più o meno corretto, o bello: per noi insegnanti era gratificante vedere che alcuni consigli erano stati seguiti, altri no. Pazienza, devono sbagliare per capire da soli e in questo modo evitare alcuni errori nelle loro traduzioni future. Siamo sicure che questa è stata un'esperienza valida, e speriamo gratificante anche per loro. Infine, dopo il nostro lavoro di revisione, i testi sono stati rimandati alle studentesse per la verifica della correzione: sono loro le autrici delle traduzioni e a loro spetta l'ultima parola.

Il capitolo dedicato alla traduzione della poesia dall'italiano al macedone invece racchiude una parte del lavoro svolto durante il corso di traduzione letteraria, nell'anno accademico 2012/2013. Si è trattato della prima volta in cui abbiamo osato tradurre poesia insieme agli studenti, che ci hanno messo tanta buona volontà (non so nelle altre facoltà e negli altri Paesi, ma qui da noi poterlo dire non è una cosa da poco) e soprattutto ci siamo divertiti molto. Abbiamo scelto di dare una poesia per studente. Poi, nel corso delle lezioni, ognuno di essi presentava alla classe la propria traduzione, raccontando il processo traduttivo, spiegando le proprie scelte stilistiche e lessicali e sottolineando le parti più interessanti, e naturalmente quelle più problematiche per la traduzione. Il gruppo doveva verificare, correggere, porre domande, suggerire. Ci siamo divertiti anche perché alcuni studenti, che di solito non partecipavano molto e non erano proprio dei geni della traduzione, in questi casi erano molto attivi e sciolti e se ne uscivano con delle soluzioni molto creative e azzeccate per risolvere le parti problematiche delle traduzioni dei loro compagni. Così, lavorando in gruppo, nascevano dei suggerimenti e delle proposte allo studente che poi poteva correggere la sua traduzione. Comunque, la versione finale spettava al traduttore e non veniva ritoccata da nessun altro.

Per quel che concerne l'ultima parte del presente volume, abbiamo ritenuto utile inserire delle schede bio-bibliografiche degli autori prescelti (solo per la parte riguardante la narrativa), con lo scopo di farli conoscere al pubblico e all'editoria macedone e italiana. Ogni studentessa avrebbe dovuto preparare una scheda relativa all'autore che avevano tradotto. Ma ciò in seguito si è rivelato un lavoro più problematico di quanto avessimo previsto: nonostante le istruzioni

impartite fossero abbastanza precise (almeno così credevamo) secondo le quali le schede avrebbero dovuto seguire uno schema standard, ad esempio con l'anno e il luogo di nascita dell'autore, le notizie e le opere bibliografiche più importanti, è stato molto interessante vedere che cosa significasse "importante" per i nostri studenti. Considerata l'impostazione soggettiva di ogni scheda, è stato poi molto difficile dare a ciascuna di esse un'impronta uniforme e quindi togliere il superfluo, aggiungere il necessario. Non sappiamo se valesse la pena citare o meno i premi letterari di ogni autore, ma abbiamo preferito adottato il criterio di riportare quelli più importanti in ambito nazionale e internazionale.

Alla fine, mi sembra doveroso, da parte mia, della collega Luciana Guido e del nostro Dipartimento, ringraziare tutti gli studenti che hanno partecipato al presente progetto per il loro impegno profuso e per i risultati ottenuti, perché senza di loro questo libro non sarebbe stato possibile. Il nostro auspicio è che questa sia solo la prima di tante traduzioni pubblicate, covando la non tanto segreta speranza che siano stati contagiati da questo mestiere bellissimo e tremendo.

Ljiljana Uzunović

Racconti

Vlada Urošević

Un unicorno nel cortile

(tratto da *La mia parente Emilija*)

Nelle ultime belle giornate dell'estate di San Martino, quasi alla fine di settembre, quando le notti perdono calore e diventano all'improvviso trasparenti e fresche, una mattina, nel cortile dietro casa vedemmo un unicorno.

In effetti, il primo a vederlo fu mio nonno Simon. Egli entrò in cucina – l'unica via d'accesso della casa al cortile posteriore – dove noi ci stavamo preparando per andare a scuola, e disse tutto tranquillo, come se dovesse comunicarci qualcosa di perfettamente normale: “Fuori c'è un unicorno!”.

Inizialmente non riuscimmo a capire il significato delle sue parole. Solo nonna Spomenka lo guardò con diffidenza e, quando si rese conto che non stava scherzando e che era completamente serio, si fece il segno della croce. Quello era un segnale che qualcosa di insolito stava accadendo. Noi ci alzammo e seguimmo il nonno.

L'unicorno stava nel cortile, sulle lastre di pietra lisce e ci guardava curioso. Era grande come un pony, ma il suo pelo era più lungo, più liscio e più luccicante. Un meraviglioso muso furbo con una piccola barbetta piumata, e gli occhi scuri e tristi. Il suo corno piegato a forma di spirale era bianco latte, appena un po' giallino, più scuro verso l'attaccatura, più chiaro verso la punta. L'animale che ci stava davanti era magico, incredibile, nella freschezza di quella mattina di settembre, una preziosità; le lastre di pietra umide, il cielo mattutino trasparente, il tubare dei colombi sul tetto, i primi fiori autunnali accanto alla pompa – tutto ciò dava alla sua presenza una cornice lussuosa e luccicante.

L'unicorno dondolò la testa un paio di volte e poi si fermò: ci guardava con diffidenza o paura, in attesa. La mia parente Emilija gli si avvicinò. “Sta attenta!”, dissi io, ma lei stava già accarezzando il suo muso, il collo, la fronte. L'unicorno stava fermo e dai brividi, quasi impercettibili, che gli passavano lungo la schiena, si intuiva la sua eccitazione nascosta.

Non era chiaro come l'unicorno fosse entrato nel nostro cortile. In cortile si poteva accedere solo dalla cucina. L'intero complesso era circondato dai muri ciechi delle case, e dagli edifici dei vicini, però in due o tre punti c'erano degli angoli chiusi da steccati. Questi erano un po' marciti e forse

l'animale era passato da un buco, nonostante non fossimo riusciti a trovare aperture che potevano adattarsi alle sue dimensioni.

L'unicorno se ne stava fermo mentre la nonna Spomenka gli dava del pane, e le zie ammiravano il suo pelo da vicino. Il nonno Simon girondolava per il cortile, dondolava la testa, mormorava qualcosa e respirava forte con il naso mostrando scontentezza. "Avremo dei problemi", disse lui alla fine, rientrando in cucina. "Non raccontate niente a nessuno dell'accaduto!", disse sulla soglia.

Impazienti corremmo a casa dalla scuola. L'unicorno se ne stava in un angolo del cortile, stagliandosi, esuberante e splendente, sulla superficie grigia del brutto muro. Quando ci vide alzò la testa e si avvicinò lentamente. La mia parente Emilija gettò la borsa e lo abbracciò. Ficcò la testa nel suo pelo, si mise ad annusarlo e a chiamarlo con parole dolci. L'unicorno serrava gli occhi.

Era già ottobre; un pomeriggio, mentre ce ne stavamo a guardare dalla finestra della cucina il vento far cadere dai pioppi le prime foglie ingiallite e gettarle verso l'unicorno che cercava di acchiapparle con la punta del corno, la nonna Spomenka disse che questi mangiava troppo pane. "E noi non ne abbiamo abbastanza", disse con una certa acerbità nella voce, come se avesse mangiato delle corniole ancora immature. Il nonno Simon era sprofondato nella lettura dei grossi libri che aveva trascinato dalla sua camera in mansarda. Erano grandi enciclopedie e dizionari, libri ricchi di immagini di animali strani, in greco, latino, arabo e francese. Tirava fuori delle voci, le paragonava, poi tornava ad alcuni paragrafi non abbastanza chiari, socchiudeva gli occhi con diffidenza e li spalancava in segno di disapprovazione o meraviglia.

"La maggior parte delle fonti", disse lui alla fine, chiudendo i libri da cui uscivano nuvolette di polvere, "la maggior parte delle fonti sostiene che l'unicorno non è mai esistito". Le zie alzarono le teste dai loro gobelin, lavori a maglia e ritagli. "Allora come...", disse la zia Milena e indicò con il capo verso la finestra. La maggior parte delle fonti, disse il nonno Simon. Non tutte.

La sera, in cucina, si riunì tutta la famiglia per parlare dell'unicorno. Furono messi a tappeto i buoni motivi per non tenere l'unicorno. Nonna Spomenka osservò che mangiava troppo. "Ci metteremo nei guai", disse nonno Simon. "Dobbiamo sbarazzarcene", disse lo zio Jakov. Ma come? Portarlo fuori e lasciarlo per strada sarebbe stato troppo disumano. Chi sa cosa gli sarebbe potuto accadere! Ma cos'altro ci rimaneva da fare? Lo zio Jakov accennò, all'inizio, in modo indiretto, allo zoo. Le zie non erano d'accordo. La mia parente Emilija cominciò a piangere. Lo zio Jakov insisteva su quella soluzione. La disputa fu risolta dal nonno Simon. "Non si può portare allo zoo

un animale di cui la maggior parte delle fonti dice che non esiste”, osservò lui. “È un’istituzione scientifica!”. Quest’ultima dichiarazione fece sì che la proposta dello zio Jakov fosse respinta.

La discussione andava per le lunghe, in direzioni sbagliate, occupandosi invano di questioni secondarie (ad esempio “È commestibile la carne dell’unicorno?”) e, alla fine sfociò nello studio delle belle incisioni sulla copertina dei libri di Ambroise Paré e di Ulisse Aldrovandi, che trattavano di animali straordinari. L’unica conclusione alla quale giungemmo fu che il giorno dopo saremmo dovuti andare al mercato per comprare il cavolo per l’inverno. Le sere successive non si arrivò a nessuna soluzione. L’unicorno era ancora con noi, quello era un dato di fatto, però cosa fare – non lo sapeva nessuno. Il nonno Simon continuava a tirare fuori delle voci dai vecchi libri che la sera portava dalla sua camera in mansarda alla cucina, ordinava le bollette dell’energia elettrica, studiava le notizie meteo sui giornali e forniva delle indicazioni per la preparazione dei sottaceti. Lo zio Jakov portava le notizie dalla città e mi insegnava a giocare a scacchi; la mia parente Emilija considerava gli scacchi un gioco senza spirito e fantasia, si rifiutava di giocare con me e passava le sere sfogliando i vecchi romanzi di Jules Verne che aveva già letto tante volte. Mentre sia lei che io alzavamo la testa quando sentivamo il rumore delle unghie dell’unicorno sulle lastre di pietra nel cortile, gli altri facevano finta di non sentirlo.

Verso sera l’unicorno si inquietava e camminava dall’uno all’altro lato del cortile scuotendo la testa. Invece, di giorno se ne stava fermo per ore e ore in un angolo a strappare gli ultimi steli d’erba fra le lastre. Se ne stava con la testa un po’ chinata da un lato, in direzione del corpo, fissando su un punto, come se udisse qualcosa. Tornando da scuola, lo vedevamo annusare l’aria con le narici spalancate, cacciando i quasi impercettibili fiocchi che scendevano giù dalle montagne sulle quali era già cominciato a nevicare.

Sembrava che la casa si fosse rassegnata alla presenza dell’unicorno: tutti gli portavano i resti della verdura, le foglie di cavolo, il mais. Mangiava di tutto, un po’ distratto, ma con dignità, senza mostrare ingordigia. Il suo pelo era luccicante e morbido; la mia parente Emilija lo pettinava con un pettine vecchio, gli metteva dei fiocchi; lui dondolava la testa mostrando allegria.

Ma la sua presenza non poteva rimanere inosservata. Nonostante i famigliari facessero l’impossibile per evitare che qualcuno entrasse nel cortile posteriore, un giorno la vicina di casa, non trovando nessuno in cucina, l’attraversò e si trovò davanti alla porta che conduceva al cortile. Quando vide l’animale, batté le mani e lanciò un grido. Non servì a nulla che le nonne e le

che era un coccodrillo ch'era scappato. L'uomo del circo, diffidente, rimase ancora per un po' sulla soglia, poi andò a chiedere informazioni ai vicini.

In ogni modo smettemmo di portare l'unicorno fuori del capanno. Allora lo tenevamo sempre rinchiuso dentro; di volta in volta picchiava sulle tavole della porta con il corno; in quel punto fece addirittura un piccolo buco.

Costretti da qualcuno, pochi giorni dopo la visita dell'uomo del circo, i bambini del vicinato ruppero le tegole del capanno con dei sassi. Allora la pioggia cadeva direttamente sull'unicorno: l'acqua piovana scorreva sul suo pelo, i peli si appiccicavano e fra di essi si andavano disponendo le foglie autunnali imputridite e le feci dei passerai. Lo zio Jakov salì sul tetto e riuscì in qualche modo a sostituire le tegole. Poi, scendendo, prese uno scivolone, cadde malamente e si lussò un piede: zoppicava per il cortile, bestemmiando terribilmente.

Durante la notte, qualcuno aveva disegnato un mostro sul nostro portone; aveva tre zampe e due teste disegnate in maniera piuttosto goffa. La mia parente Emilija ed io cercammo di cancellarlo, ma la tinta era grassa, e così riuscimmo soltanto a grattare e a imbrattare tutto il portone. Alcuni vicini cominciarono a evitarci apertamente.

L'inverno si avvicinava; la sera, dalle montagne fluttuava un inquietante e minaccioso odore di neve e di landa selvaggia. Una sera vedemmo i primi fiocchi di neve cadere con solennità sulle lastre di pietra del cortile posteriore. La legna, siccome il capanno era strapieno, era stata posta sotto la tettoia, non riparata a sufficienza. Già umida, la neve la bagnò ancora di più; bruciava a fatica, strideva e mandava fumo. Stavamo tutti seduti in cucina, circondati dal fumo, silenziosi e ciascuno preso dai fatti propri.

Aprivamo la porta del capanno sempre più di rado. L'unicorno giaceva rannicchiato in un angolo, col pelo sporco e la testa che gli cadeva sul pavimento terroso. Era tutto ingrigo, impoverito, rugoso, col corno che pareva fosse stato parlato dall'umidità, annerito, assomigliava al corno di un animale domestico, un capro o un ariete.

Le corte e povere giornate invernali le trascorrevamo studiando, facendo la fila davanti ai negozi, riscaldandoci vicino al forno della cucina. In ogni caso, pensavamo sempre meno all'unicorno. Nonna Spomenka gli portava da mangiare – il cibo era scarso, raccolto dai rifiuti, quasi misero. Durante quelle poche volte che facevamo un salto al capanno, vedevamo il corpo sporco e smunto dell'unicorno, la sua testa esausta, sulla quale soltanto gli occhi bruciavano di segreti, di febbre fumosa, e tornavamo subito in cucina.

Così trascorse l'inverno. Nei giorni in cui si sciolsero le ultime misere isole di neve annerita e incrostata nel cortile posteriore, nonna Spomenka trovò l'unicorno morto. Demmo uno sguardo da lontano al suo corpo rimpicciolito, quasi sciolto, dal quale si allungavano le sue zampe brutalmente anchilosate, e, come se avessimo visto una cosa vergognosa e inammissibile, ci voltammo dall'altra parte.

La notte, zio Jakov, che continuava ancora un po' a zoppicare, e nonno Simon portarono e seppellirono di nascosto il cadavere nell'orto vicino a un canale. Quando tornarono, li sentimmo pulire le pale, fuori, davanti alla porta. Quella sera nessuno parlò dell'unicorno.

Qualche giorno dopo, nonno Simon trascinò di nuovo i suoi grossi libri dalla camera in mansarda alla cucina. C'erano il grande e pesante "Monstrorum historiae" di Ulisse Aldrovandi, l'ingiallito e strappato "Theatrum universale omnium animalium" di Jaurès, Il "China illustrata" avvolto nel velluto un tempo viola, adesso molto sbiadito, di Athanasius Kircher. Nelle immagini delle loro pagine viveva un mondo infinitamente eccitante e meraviglioso, pieno di grifoni, centauri, salamandre, basilischi, sfingi, ippogrifi. Nonno Simon si soffermava sulle pagine con delle bellissime immagini di unicorni. Sfolgiava i dizionari, comparava diverse fonti, controllava più volte alcune informazioni. Infine, chiuse tutti i libri, si tolse gli occhiali, guardò intorno e disse, completamente calmo: "Eppure, è scientificamente provato che, gli unicorni non sono mai esistiti". Le sue parole erano piene di autorità, dalle quali trapelava la saggezza degli anni, l'esperienza raccolta dai numerosi grossi libri; nessuno di noi, pensò minimamente di contraddirlo. Poi, voltandosi verso la nonna Spomenka, aggiunse: "L'acqua dei crauti si deve sostituire; il clima diventa più caldo, può ammuffire".

Titolo dell'originale:

Влада Урошевиќ, *Моја тја роднина Емилија*, Магор, 2004

Traduzione di *Emilija Ilievska*

Vlada Urošević

L'infanzia a Skopje
(tratto da *Racconti di Skopje*)

Gli steccati di cui era circondato il giardino della nostra infanzia, erano diventati grigi dall'umidità e odoravano di marcio. Ce ne stavamo lì, attaccati con i nasi all'albero decaduto, afflosciato, a guardare il mondo che c'era dietro.

Nel giardino in primavera maturavano le ciliegie rosse e lucenti. Le stagioni si riconoscevano dai frutti.

L'infanzia, infatti, era come un libro di bambini fatto di frutti, di tocchi fugaci delle cose misteriose, di strisce di carta dei fumetti, di luci notturne. Fino a che punto fosse coinvolta la città, era difficile dirlo: se ne stava sempre isolata, avvolta in una polvere gialla; con dentro di sé luoghi amati, ma c'erano anche molte strade attraverso cui si passava soltanto una volta. Noi eravamo i bambini del nostro quartiere, della nostra strada, del nostro giardino.

L'estate nel giardino maturavano i ribes – l'uva uccellina: tra i cespugli c'erano dei barattoli scaldati al sole, in cui si facevano i cetrioli salati. A fianco del giardino c'era un capannone, spesso tenuto chiuso a chiave, in cui c'erano tanti barattolini di pomata lasciati dalle zie. La sera sotto le viti, sul tavolo da cucina dove si mangiava, cadevano incredibili insetti robusti.

Cosa significa la parola "sommario", cosa significa la parola "politica"? La lettera cirillica **Ф** (F) pareva un uomo con le mani appoggiate sui fianchi, l'Africa (Африка) assomigliava alla testa di un bisonte. Si parlava dell'innesto dei frutti, dei partiti politici. I terreni con le viti, che si trovavano alle pendici del monte Vodno, si raggiungevano in groppa a un asino. Si leggevano le edizioni natalizie della "Politika" e si viveva in modo sereno, come nel crepuscolo estivo.

La città, la vera città con la piazza e con le case alte intorno, era lontana.

La piazza, infatti, era un luogo di divertimento solo nei giorni di festa nazionale. Attraverso, come in un gioco infantile, vi passava la parata militare. Visti da lontano, i carri armati erano ridicolmente piccoli. La casa degli ufficiali era una via di mezzo tra una nave colorata e una grande torta.

La sera, nei crepuscoli estivi, nei crepuscoli eternamente estivi come possono essere solo nell'infanzia, sotto la casa degli ufficiali, quasi per tutta

la piazza, si mettevano i tavoli. C'era la trattoria "Marger". Era noioso stare accanto agli anziani che consumavano la birra e mangiavano le mandorle salate, ciò che poteva essere noioso solo nell'infanzia. Tra i tavoli passavano i venditori ambulanti di spiedini di frutta zuccherati. Era una città ricca di note melodiche che lentamente ti avvolgevano e ti rilassavano, di gente che preparava i dolci, di movimenti assonnati nell'aria tiepida e polverosa, era la città della gente che usciva la sera per sentire il moto dell'aria, in un modo così amorevole che ho visto solo dopo tanti anni, nelle serate al Cairo. Venditori ambulanti di spiedini di frutta zuccherati che non ho mai visto da nessun'altra parte.

In occasioni particolarmente solenni in città si girava in carrozza. Nelle giornate di nebbia quando faceva brutto tempo, per la città circolavano le carrozze, come rugose farfalle nere.

Abitavamo nel quartiere "Debar Maalo". Lì le case, apparentemente nobiliari, - nelle piastrelle lavate dei giardini, nei gambi di fiori coltivati con cura - conservavano il ricordo dei loro residenti, dei giorni contadini non tanto lontani. Davanti alle porte, al crepuscolo, uscivano le donne a spettegolare. Le ragazze pulivano la strada fino a metà, con la pompa dell'acqua. La strada non era una cosa estranea, qualcosa di cui avrebbe dovuto occuparsi qualcun altro; questa era una continuazione del giardino, un luogo di incontri, di affari e di intrighi.

La città, infatti, non viveva come un tutt'uno. Ogni strada aveva una vita propria: i bambini, i loro giochi, le donne, le loro chiacchierate. Si sapeva tutto dei problemi dei vicini, degli ospiti in casa d'altri, della roba appena comprata. Sopra le case galleggiava lo spirito dell'intimità, misto alla polvere, alle grida dei bambini e all'odore della cena che si preparava.

L'arrivo delle automobili nella nostra strada era un evento. Più che le automobili, venivano i venditori ambulanti di gelato, spingendo le loro bancarelle fantasticamente decorate con ghirlande di rose e colorati indiani con i coperchi lisci e lucidi. Vagavano gli Zingari - compratori di rottami, arrotini, venditori di dolci con le bancarelle aperte su cui cadeva la calda polvere dei giochi infantili. Uno di loro si chiamava Keke: il suo nome risuonava come un annuncio, come un invito a un grande banchetto. Circolava per la nostra zona come un sinonimo di gastronomia infantile ed intima, un sinonimo della capacità dei poveri di trovare piacere nelle minime cose, un sinonimo della fantasia stradale che resisteva alle cose industrializzate, squisitamente vestite e dolci, come i cioccolatini azzurri della Nestlé che nascondevano le figurine Disney di Biancaneve, tanto amate dalle ragazzine. Intorno a Keke c'era sempre un branco di bambini attirati da una costellazione di cose varie, colorate e a basso prezzo: dai popcorn color rosa, dalle mele caramellate infilate nei bastoncini di legno, da un intero zodiaco di caramelle a forma di pesce e galli,

dallo zucchero filato, dai lecca lecca e da un insieme di bucce sottili di prugne seccate sul tetto sotto il sole chiamate agrodolci. Dopo aver leccato le file di prugne secche e scure, rimaneva in bocca un gusto aspro che ci faceva venire i brividi: come quando si tocca con la lingua il polo positivo delle pile. Ci fu una volta quando, per un dinaro e mezzo, Keke mi riempì le tasche e le mani di tanti popcorn che non sapevo cosa farmene.

Nei giardini dietro casa cresceva il melo cotogno ed era tutto all'ombra; dei tronconi dislocati si occupava la moglie di Petre. Si raccontava di un calzolaio che teneva un fucile sotto la sua bancarella, si parlava dei Fratelli neri. Pronunciando le parole "Fratelli neri", si parlava a voce bassa: loro erano ovunque, erano inevitabili e inacquiuffabili; sui loro capi c'era l'aureola dei classici ladri – i custodi dei poveri.

Accanto alla casa crescevano i pioppi che piangevano ogni primavera. Essi facevano ombra alle finestre della stanza degli ospiti, che grazie a loro e ai tendaggi pesanti, era sempre buia. La stanza si apriva solo nei giorni festivi, quando arrivavano gli ospiti, e quando si sistemava la casa nei giorni primaverili. All'interno, dove non mi facevano entrare da solo, c'erano tante cose strane: un corno del pesce Chekhon, portato da qualcuno dall'Hilandar, uno yatagan, grandi lumache dalle quali risuonava il rumore del mare, una scatola dentro la quale c'era un gran numero di foto dei pacchetti di sigarette che venivano venduti all'inizio del secolo a Salonicco (L'Attacco della cavalleria indiana all'artiglieria del generale Custer!), alcuni campioni di minerali. Dalle strette fessure faceva capolino la luce, tremula: dentro faceva freddo ed era buio, non c'era aria fresca, e fuori il sole splendeva tra le foglie, l'orto scintillava, i tetti lontani della città riverberavano il cielo sfocato di giugno.

Non ricordo il lungo fiume Vardar. Improvvisamente, mi appare davanti agli occhi l'immagine delle arcate del Ponte di Pietra, sul lato sinistro del fiume, che la luce circolare faceva apparire come l'entrata misteriosa di un altro mondo, e sotto il suo splendore la volta ombrosa socchiudeva tra un battite e l'altro le sue ciglia. C'era un edificio chiamato Amministrazione forestale: era grande e il suo aspetto così come il suo nome incutevano rispetto. C'è ancora oggi, però non si chiama più Amministrazione forestale e non è più così grande. Anche il muro della Scuola era friabile e con la parte posteriore rivolta verso il sole. La via Ilindenska in un attimo si riempì di persone che nuotavano, corpi portati dal fiume di luce gialla: era la festa cristiana di Pročka¹, e sulle terrazze c'era una manciata di persone, e su e giù, lungo la strada, passava la folla colorata di maschere beffarde e di vestiti tradizionali.

¹ Festa ortodossa del perdono che in Macedonia si celebra quaranta giorni prima di Pasqua. La gente per l'occasione usa mascherarsi.

di Skopje, pubblicizzava le loro offerte e dove, tra i monogrammi e le vignette incrociate con la silhouette della locomotiva di Stephenson, lo stesso testo era stampato migliaia di volte senza senso con i caratteri delle lettere sempre più grandi. Intanto, imparavo a leggere dal giornalino “Politikin Zabavnik”.

I personaggi dei fumetti galleggiavano nella polvere della strada. Chi era così audace come il personaggio di Buffalo Bill, chi tanto furbo come Tim Taylor? Ma come suonava: La Régia polizia a cavallo canadese! Nei giorni delle malattie infantili, un bambino nero della stessa strada mi portava i già letti “Mikamishi”. Lui era il nipote di un’impiegata che aveva lavorato nello zoo e che era stata mangiata dai leoni, gli stessi leoni che ascoltavamo ruggire a ogni tramonto dietro il parco, nel prendere la carne equina, come se stessero iniziando la loro preda dopo il richiamo di Tarzan. Non si sa se al ragazzo avesse dato una grande dose di rispetto la vicenda dei leoni, oppure il fatto che le anziane sedute davanti alle porte avessero raccontato che lui era uno dei Fratelli Neri. Dopo aver guardato con gli occhi spalancati le arance accanto al letto, lui si perdette nella notte d’inverno, tenebroso e misterioso come Zigomar².

Le strade del nostro quartiere erano semidormienti e tranquille. Gli eventi che si tenevano in città raggiungevano le strade come un eco lontano. Imparai la parola “manifestazioni”, sentii la parola “mitragliatrice”, una parola nota e nello stesso tempo minacciosa.

La guerra si avvicinava. Per strada si sentiva ancora la parola *démodé* “aeroplani”. Un giorno sul muro bianco della casa in cui viveva mio nonno, scrissi con un pezzo di mattone: Sangué, sangué, sangué. Mia sorella mi diede tante di quelle botte.

Nel giardino della Crose Rossa consegnavano le maschere antigas. Nel nostro giardino, sotto il ciliegio, i vicini scavavano un nascondiglio. Noi scappavamo verso gli orti. Gli orti erano strapieni di persone. La fine della guerra di aprile, l’abbiamo accolta nelle vigne. A Skopje le vigne facevano parte dello stile di vita ed erano insostituibili.

Stavamo tornando nella città occupata dalla via Vodnjanska. Nel fosso accanto all’ospedale c’era una macchina rotta e dei cavalli morti. Da sotto la barriera stradale, si avvicinava un’auto blindata tedesca con mitragliatrice. Tornato a Skopje sette anni dopo, tante volte ho cercato di trovare quella porta sulla quale bussammo così disperatamente, mentre l’autoblindata ci si avvicinava minacciosamente, quella porta che all’ultimo momento si aprì per lasciarci in un giardino stretto e di cemento; invano.

² L’eroe mascherato di un fumetto pubblicato nella rivista comica serba “Mikijevo Carstvo”.

Sulla piazzetta tra La Piazza della Libertà e la barriera accanto a Mala Stanica (la Piccola Stazione), c'era una tomba scavata da poco sulla quale spuntavano un elmetto tedesco e un fucile. Sui muri c'erano ordini scritti in un'altra lingua; la gente guardava per un attimo e poi andava via. Una di quelle sere (o era prima, o dopo, chi lo sa) su in cielo, in basso, sopra i tetti delle case e dei pioppi, volò un aereo lasciando dietro di sé una scia luminosa.

Da qualche parte nei pressi di Karpoš, in un buco dal quale era stata raccolta la sabbia, vicino ai tubi dell'acqua messi in disordine e così lasciati, c'erano dei francobolli per lettere raccomandate sulle quali stavano scritti nomi di luoghi serbi. Da lì passavamo per gli orti per comprare il latte, tra gli alberi di sera luccicavano i falò. I cani, improvvisamente, erano diventati furiosi.

L'immagine della città qui svaniva completamente: non c'era niente, cose spezzate, foto irrilevanti, poi la partenza: La Stazione nel buio (per via dei bombardamenti?), un furgone e uno specchio che, posto su tutte le cose raccolte dalla casa, oscillava pericolosamente minacciando di distruggere le immagini distorte delle nostre facce sulle nostre teste.

Quando tornai, sei anni dopo, avevo bisogno di molti giorni per bilanciare le frecce dei ricordi che vagavano in maniera incontrollabile su e giù con il vero piano della città. Stavo andando verso il parco, ma finii in Piazza; Il Vardar scorreva verso direzioni inattese. Riconoscevo le strade, le case, però le dimensioni non corrispondevano. I ricordi rifiutarono di sottomettersi alle immagini reali, anche là dove tutto era rimasto lo stesso.

Anche la rosa dei venti, in mezzo con la sua grande fibula romana sul Ponte di Pietra, cambiava ancora deliberatamente le sue punte. Perché la città non era solo ciò che era in quel momento; essa racchiudeva sempre sul piano spirituale tutti quei momenti inevitabili della nostra esistenza. La via Ilindenska, la via del carnevale primaverile, aveva cambiato le sue case, i suoi colori. Ma anche oggi, nonostante i tempi, nonostante il periodo dell'anno, per me Ilindenska è e rimane gialla come pishinger (così si chiamavano le gaufre nel periodo della nostra infanzia), gialla limone, cucinata, tutta con i balconi aperti, così come la vidi un pomeriggio di primavera nell'infanzia.

(1964)

Titolo dell'originale:
Влада Урошевиќ, *Скојски приказни*, Мисла, 1988

Traduzione di *Magdalena Mihajloska*

Rumena Bužarovska

Scarabocchi

(tratto da *Scarabocchi*)

Alessandro non mi crederà. Ho pensato prima di impugnare la maniglia. Non mi ha mai creduto. Poi sono entrata nella stanza per spiegargli l'accaduto:

- "Alessandro, qualcosa non va con la penna che hai portato dall'ufficio".

- "Uffa Vittoria, mi stai interrompendo! Non vedi che ho da fare! Trova un'altra penna! Che me ne frega! To'!".

Quindi ha preso una penna dal suo scrittoio e l'ha lanciata verso di me.

Ho desiderato che mi cavasse l'occhio. Se mi avesse punto nell'occhio si sarebbe pentito. Oppure mi avrebbe ferito almeno un po'! Con una penna non può ferirmi molto, ed è per questo che lancia solo oggetti del genere, perché sa che se lanciasse qualcos'altro, poi se ne pentirebbe. E c'è un dolore maggiore del pentirsi?

Io mi sono spesse volte pentita di aver urlato a squarciagola per aver bruciato i fagioli e svegliato Marco. Poi Marco, strilla e strilla, mi vede urlare e piangere senza conoscerne il motivo, e a me viene voglia di rifilargli un pugno per ammutolirlo. Poi mi pento a tal punto che non riesco a sopportarmi.

Se Alessandro si fosse pentito, forse sarebbe stato un po' più tenero. Però, sfortunatamente, ha puntato la porta e ha fatto un buco nel legno. Mi sono detta, che ogni volta che vedrò questo buco mi ricorderò di questo giorno. Forse, vedendolo, anch'egli se ne ricorderà. Lui invece mi ha girato le spalle e ha cominciato a picchiare arrabbiato sulla tastiera.

Non sapevo come spiegargli che le penne davvero non funzionavano. Allora ho pensato che il problema fossero le penne, ma adesso credo di sapere qual è stato il problema. Ho preso una penna ed ho cominciato a scrivere. Non sapevo cosa scrivere esattamente, ma pensavo che forse mi sarebbe venuto da solo. Desideravo cominciare così:

Io...

Io...

Ho pensato: “E visto che sono dieci anni che non scrivo niente, magari il pennino con cui Alessandro ha provato a colpirmi mi aiuterà”. Ho preso il pennino e ci ho messo sotto un foglio nuovo.

Allora è successo il miracolo. Ho scritto qualcosa che assomigliava a un versetto. All’inizio pareva prosa, poi poesia, poi forse poesia nella prosa o roba del genere. Ma, questo sembrava un versetto. L’ho guardato, ho sorriso ed è avvenuto un prodigio. Tutto l’inchiostro si è scialacquato piano piano ed ha inondato il foglio. Sembrava come se il versetto avesse pianto lacrime blu. Ma che sorta di penna è mai questa che mi ha dato Alessandro? Che abbiano una vita le penne, così come vivi erano tutti gli oggetti di quando ero bambina, e adesso questa che vuole, burlarsi di me? Forse il lancio ha scosso l’inchiostro e la penna si è guastata? Che ne so, non ho mai lanciato una penna in vita mia per sapere se poi scialacqua mentre scrivo. O forse la penna sta piangendo perché Alessandro me l’ha tirata? Che ridicolo, pensiero infantile! Trovo ancora piacevole il mio pensiero, sebbene, al contrario, non mi faccia piacere pensare che queste cose possano succedere a una donna adulta.

Questo era quanto volevo dire e dimostrare ad Alessandro. Il foglio sembrava una grotta meravigliosa e le lettere non spuntavano sul retro. In quello stesso momento avrei potuto dimostrare ad Alessandro come l’inchiostro si stesse scialacquando, quindi ho provato a riscrivere lo stesso versetto.

L’inchiostro era scialacquato di nuovo, ma questa volta i disegni creati erano differenti. Era come se le lettere si fossero liquefatte e avessero creato pozzangherette intorno. La pagina era inondata di pozzangherette! Era tutto così carino che ho sorriso di nuovo, anche se poi mi è dispiaciuto di aver perso nuovamente il versetto. Questa volta ho deciso di ammaliare un po’ Alessandro con la sua penna.

- “Ale...”.

- “LASCIAMI, STO LAVORANDO”, ha detto con tono severo mentre entravo nella stanza, con i fogli in mano. In quell’istante avrei voluto restare sulla porta per disturbarlo, perché mi colpisse con la palla di vetro che gli avevo comprato dieci anni fa, quando ci siamo incontrati. Poi lui ha cominciato a chiamarmi pallina di vetro e mi chiedo se non lo sia diventata veramente. Qualche sera fa sono uscita con i miei compagni dell’università. Sono stati così noiosi, tutti invecchiati e non facevano altro che parlare dei loro figli. Eravamo stipati in uno stanzino di un nuovo bar, e dietro di me c’era un attaccapanni. Uno dei miei colleghi mi ha dato il suo cappotto per appenderglielo e quando mi sono voltata l’ho sentito dire a bassa voce a una delle mie colleghe: “Vittoria è ingrassata parecchio”. Mentre lo diceva, avrei voluto coprire il culo con la

camicetta, invece cercavo di appendere il suo cappotto all'attaccapanni, e il cappotto cadeva e cadeva, ed io mi chinavo e chinavo, diventando una palla sempre più grande. Forse avrei dovuto fermarmi un attimo e aggiustarmi la camicetta, per fargli capire che mi aveva insultato e farlo sentire a disagio, perché si pentisse.

Eppure, sono convinta che Alessandro non mi avrebbe colpito con la palla. Avrebbe fatto una brutta figura. E poi, la palla è pesante e se fosse successo qualcosa di grave, lui avrebbe avuto paura che lo dicessi a qualcuno.

Perciò ho chiuso la porta e ho lasciato i fogli sul bancone della cucina, per mostrarglieli quando sarebbe venuto a pranzare. A quel punto avrò fame e forse ci ripenserà, mi rimprovererà un po' per averlo disturbato mentre scriveva e poi faremo la pace.

Mi sono ricordata di non dover scrivere usando il pennino. Ci sarà una matitina da qualche parte in questa casa. Non voglio scrivere con le matite perché la punta diventa presto ottusa, e poi le lettere si fondono l'una nell'altra, si ingrassano e sembrano sporche. Devo alzarmi di continuo per appuntire la matita. Comunque, è da un po' che non provo a scrivere e forse ora le matite non mi daranno tanto fastidio. Allora sono andata a cercare qualche matitina, per poter scrivere il versetto che avevo immaginato.

Quando finalmente ho trovato una matita, il versetto non mi sembrava più lo stesso. Continuavo a pensare che il versetto originario fosse più bello. È come quando sogni una bella canzone, una storia o un'intera sinfonia. Stai lì ad ascoltare tutti gli strumenti dell'orchestra e mentre suonano pensi di averne scritto la composizione. È meglio che sognare un paio di bei versetti. Quelli potrei scriverli, ma non la musica, perché non saprei come. E così dimentico sempre cosa ho sognato. Come per quel versetto che ho creato prima, mi è svanito dalla mente.

Avevo bisogno di un po' di tempo per comporre un nuovo versetto.

Ed è accaduto un altro prodigio. Non è forse un miracolo che la mina della matita si sollevi verso l'alto? No, è stato davvero un'enorme coincidenza, visto e considerato quanto è successo con i pennini. Un fenomeno interessante, però altrettanto un po' triste. Che tipo di cospirazione è questa contro di me, perché non mi amano i pennini e le matite? Forse perché non sono mie, perché sono tutte di Alessandro, e siccome lui si arrabbia con me, allora anche tutti gli oggetti della casa si arrabbiano.

Ho provato a usare un'altra matitina, ma anche quella si burlava di me, e la mina si spezzava ogni volta che toccava il foglio. Come se fosse stato

tossico, e nel toccare la mina, questa si sbriciolava e vi si appiccicava come un pulviscolo.

Adesso avevo abbastanza fogli da mostrare ad Alessandro. Potevo raccontargli anche dei primi pennini e della sua penna, e di tutte le matutine nella casa. Pensavo di raccontargli tutto quando sarebbe sceso per il pranzo e che magari ci avrebbe visto qualcosa di poetico. Forse capirà che gli oggetti ce l'hanno con me, perché anche lui ce l'ha con me, se gli dirò così. Mancava ancora un po' per l'ora di pranzo, pertanto potevo provare a fare altri esperimenti per mostrare alla fine tutto ad Alessandro.

In quel momento Alessandro è uscito dalla sua stanza e come un fulmine è passato davanti al bancone della cucina, dove me ne stavo in piedi. Parlava al telefono e sorrideva:

- "Ehi, dove sei?! Sei fuori? Dai, aspettami, arrivo subito!"

- "Dove vai?" - non potevo resistere e gliel'ho chiesto, anche se so che non sopporta che gli si domandi dove va o quando ritorna, ma desideravo tanto raccontargli dei pennini e delle matutine.

- "Torno presto".

Poi mi sono ricordata. Posso provare a scrivere sul suo computer. Posso provare a verificare se qualcosa davvero non va con i nostri pennini e matite, perché sono dieci anni che non scrivo niente, e forse ce l'hanno con me, oppure si sono guastate, o forse tutto questo è per via di Alessandro. Posso andare al computer e provare a digitare il versetto.

In ufficio ho il computer e lo uso. So digitare le lettere sulla tastiera, nonostante le becchi, e infatti Alessandro mi dice che sembro una gallina che si ciba di lettere. Ho premuto lentamente le lettere ad una ad una per scrivere un versetto in quello spazio vuoto che dovrebbe assomigliare a un foglio. Così ho scritto a lungo, senza sollevare il capo, perché mi venivano versi molto belli negli indici. Quando ho alzato lo sguardo, di nuovo un miracolo, sulla pagina non stava scritto niente.

Ho premuto piano la lettera J. Mentre premevo, quella lineetta tremante la cancellava e ritornava al punto di partenza. Poi ho digitato in fretta e furia:

dklfjghskdjfjkl;dgtkshdiejkgdjxcnvlstdjgkdjgd

Mi è parso di sentire un odore strano. I fagioli!

Sono volata in cucina e lì sono incappata in Alessandro. Lui era tutto arrossato. Dal fumo che usciva dal forno e dall'odore di bruciato riuscivo a sentire il suo fiato.

- "Cosa hai fatto, deficiente!"

- “Scusami, scusami, scusami...”, balbettavo, mentre mi bruciavo le mani al tegame. Dentro il tegame c’era una manciata di palline carbonizzate. Le mani mi bruciavano e pulsavano dal dolore. Mi sono detta, questo non lo affiggerà, essendo io colpevole. Domani mi dirà che merito la cicatrice, perché avrei potuto bruciare tutta quanta la casa.

Marco si è svegliato ed ha cominciato a strillare. Alessandro ha sbattuto la porta ed è entrato nella sua stanza. Le mani mi si sono gonfiate e non potendo sopportare il dolore, le ho messe nello strato di ghiaccio che si era incollato sulla parte più alta della ghiacciaia del frigorifero. In quel momento Alessandro è entrato nella stanza come un tornado.

- “Cosa hai fatto con il computer! Hai cancellato tutto!”.

- “I pennini...le matitine... i fogli.... guarda...scrivevo...”, ho detto e ho tirato fuori le mani bagnate dal frigorifero. Sono cominciate a cadere gocce sui fogli che erano stati sparpagliati sul bancone.

- “Che cazzo sono questi scarabocchi? Cos’hai combinato!”.

Ha preso i miei uraganetti e pulviscoli di grafite ed ha cominciato ad accartocciarli e a buttarli verso di me, e con essi a colpirmi per non farmi di nuovo male. Io cercavo di coprirmi con le mani gonfie, e i fogli appallottolati rimbalzavano su di me, come se stesse a colpirmi con pop corn giganti. Marco ha cominciato a piangere più forte, e io volevo prendere i fogli e metterglieli in bocca per zittirlo una volta per sempre, però sapevo che poi mi sarei pentita e mi sono trattenuta.

Non so come mi sia finita in mano la penna con la quale mi aveva colpita. Si è incollata sulle fresche vescichette e ha cominciato a muoversi lentamente, e sul retro del foglio, ad una ad una, si sono delineate grandi, belle e chiare lettere.

Titolo dell’originale:

Румена Бужаровска, *Чкрїйки*, Или-или, 2007

Traduzione di *Maja Jovanovska*

Rumena Bužarovska

Nasi

(tratto da *Scarabocchi*)

Gli incontri tra me e Dejan sono così: ci sediamo sul muretto di fronte ai graffiti e mangiamo i panini che mi porta mio nonno. Se il pane è un po' secco, le briciole ci si appiccicano alle labbra superiori e noi cerchiamo di toglierle con la lingua. Entrambi lecchiamo un pezzo di benda e cominciamo a ridere raucamente. A volte qualche seme di pomodoro ci cade sulle vestaglie chiare e si attacca alle bende. Se ci strozziamo con un pezzo di pancetta o di salame di pollo ci aiutiamo l'un l'altro a riprendere fiato e ridiamo tra sospiri. Dejan è terribilmente brutto con la sua benda sul naso, con il sangue rappreso attorno e con gli occhi gonfi. Io sono ugualmente brutta con la mia benda ed è come guardarsi allo specchio, come se fossimo degli abominevoli bei sosia. Dejan inghiottisce e mi bacia e mi dice che sono meravigliosamente brutta, io accarezzo la sua barba corta e non voglio sapere cosa si nasconde dietro quella garza, né perché gliel'hanno messa, né quando lo dimetteranno.

Quando l'hanno portato all'ospedale sembrava non essere cosciente. Il viso intero era ricoperto di sangue, i suoi occhi gonfi e chiusi, e i suoi capelli castani incollati e irrigiditi in puntine di colore rosso-fangoso sopra la fronte. La sua maglia azzurra aveva perso il colore originale e sembrava una tela astratta con delle enormi macchie viola. Mi rassomigliava in molti aspetti, anche se non c'era stato nessuno che mi avesse vista e descritta, quando mi ero schiantata alle quattro di mattina, lasciando uno schiaffo rosso sulla parete e affondando da un sogno in un altro, rosso, pesante, e mi ero svegliata come lui, con dei medici intorno a me e con la bocca aperta. La sua non sono riuscita a vederla, perché l'hanno portato nella camera molto velocemente. Era ovvio, anche per i miei occhi un po' miopi, che la fonte delle sue sofferenze fosse uguale alla mia, il centro del viso, il naso, quella parte che da ben cinque giorni era coperta da una benda insanguinata e che mi seccava la bocca. I medici sono arrivati di corsa per prendere Dejan in barella e tutti si sono commossi alla vista e si sono accostati alle piastrelle sporche. Hanno chiuso Dejan dietro una porta grigia e per molto tempo nessuno è uscito di là, tranne l'infermiera Kata, che era molto scortese e che tutti sospettavamo sputasse nella zuppa, e perciò nessuno le ha chiesto niente. Dopo due ore, ne sono usciti due medici

grassi con i guanti in lattice. Sorridevano tra loro, ed io, anche se non uso il naso per sentire, non sono riuscita a capire di cosa si trattasse. Ho presto dimenticato quell'episodio, perché erano venute a trovarmi le mie amiche ed hanno cominciato a raccontarmi che Valentina aveva tradito Victor, e che lui era corso a casa di lei piangendo, o il contrario, davvero non saprei, era troppo difficile stare ad ascoltarle. La mia bocca sta sempre aperta, come se mi stessi divertendo molto, ma in realtà non posso respirare da nessun lato se non con la bocca. Perciò sembro un pesce. La benda mi offusca la vista e sono ossessionata da quelle due macchie bianche che mi seguono ovunque io guardi. È addirittura peggio di quando si è ossessionati dalla punta del naso, quando non si riesce a dimenticarla e la si vede di continuo. Non riesco a dimenticare la benda, perché mi sembra di avere un'enorme palla calda di neve appiccicata in mezzo al viso o il naso strappato da un pezzo di cuscino mentre sognavo. In effetti, non è stato il cuscino a strapparmi il naso, ma la parete bianca, mentre sognavo che, seduta su una sedia rossa, stavo guidando spensieratamente per le strade deserte.

Stavo sempre a pensare che le mie amiche, in realtà, non mi stessero parlando di Victor e Valentina, che la loro storia a volte non avesse senso e che guardassero apprensivamente e con gli occhi spalancati il centro del mio viso, ammirando la mia bruttezza repentina. Mi sono sdraiata indossando la vestaglia viola chiaro con il pigiama di sotto. I miei capelli sono annodati e grassi, ho un cerotto gigantesco in mezzo alla fronte, e al posto del naso ho una benda schiacciata piena di sangue. Sotto le narici il sangue si è rappreso e devo stare attenta a non fare pressione sul mio organo respiratorio inservibile nel mettermi la crema sul labbro superiore, perché sono piena di piccole croste per via dell'aria che mi pare secca. Le mie amiche mi guardano e fingono che non sia uno spettacolo orribile, anche se riesco a scorgere nei loro occhi un senso di paura mista a curiosità, addirittura un pizzico di soddisfazione malevola perché non sono loro ad avere un organo difettoso sul viso. Penso se sarei stata più ridicola con un occhio nero, però poi decido di essere la più compassionevole, dichiarando che una ferita sul naso è la peggiore, perché è in mezzo.

Mi sono sollevata quando le mie amiche se ne sono andate. Le arachidi che mi avevano portato le ho subito date a Maria, la mia compagna di stanza, che aveva entrambe le orecchie malate e che non aveva nessuna difficoltà a mangiare come me. Io mi strozzo quando mangio, perché respiro allo stesso tempo, e devo masticare con la bocca aperta e mostrare ai presenti i pezzi di cibo appiccicoso che sguazzano nella saliva. Perciò bevo tanti succhi in piccoli sorsi, mangio solo un po' del cibo ripugnante dell'infermiera Kata, mi incontro con Dejan sul muretto, e dopo mezzanotte nella mia camera.

Ho incontrato Dejan nel cortile. Dopo due giorni di reclusione, ho capito che potevo passeggiare in quel cortile insieme alle altre mummie del dipartimento. In seguito ho scoperto un angolo segreto e un piccolo muretto sul quale potevo sedermi e guardare un muretto ancor più grande su cui avevano firmato i loro nomi altri pazienti che avevano scoperto questo posto nascosto: Dule, Meri, Marco. Fumo mentre leggo questi graffiti, immaginando Dule con un occhio nero, Marco con un cerotto sull'orecchio e Meri con una benda sul naso. Inalo delle grandi palle di fumo e le esalo attraverso la bocca. Con Dejan ci sediamo sul muretto e vediamo il fumo che ci gettiamo in faccia mescolarsi con il cotone e le macchie, apriamo le bocche e respiriamo il fumo: io il suo, lui il mio. Per via di tutto quel fumo probabilmente dobbiamo puzzare molto, perché quando entro in camera, Maria mi guarda con disapprovazione e apre la finestra. Non mi sente quando la chiamo squinzia e vado a dormire.

Molto spesso mi svegliano i suoi genitori che urlano forte perché la figlia li senta. Non segno più i giorni passati sul calendario, perché cominciano a piacermi il naso schiacciato di Dejan, la mia benda e i nostri fiati che non sentono odore, ma che si assaporano. Mi alzo e vado in bagno a lavarmi il sangue rappreso intorno alla bocca. Così, strisciando le pantofole per il corridoio, è stata la prima volta che ho visto Dejan uscire dalla camera in cui l'avevano portato svenuto la sera prima e senza guardarlo bene ho attraversato il corridoio a testa bassa e correndo perché non mi vedesse così brutta. Mi sono rassettata nel bagno, con la speranza che, se lo avessi incontrato di nuovo, non si sarebbe spaventato dei miei capelli arruffati e del sangue attorno al labbro superiore. Quel giorno l'infermiera mi aveva strappato il cerotto dalla fronte, mi aveva tolto la benda vecchia piena di sangue e mi aveva messo una specie di tampone nel naso, me l'aveva coperto con una benda nuova e pulita e mi aveva attrezzato per poter passeggiare nel cortile con un nuovo cuscino sul viso. Diventavo sempre più brutta, e i miei occhi si facevano pesanti. Dejan mi ha incontrato così, con gli occhi pesanti, mentre leggevo i nomi di Dule, Meri, Marco. Mi ha chiesto: "Hai uda zigaredda?", io gli ho detto: "Zi, ho", e entrambi siamo scoppiati a ridere, una risata nasale.

Io so perché Dejan ha il naso rotto, ma non voglio chiederglielo. Dejan stava facendo l'amore con una ragazza sul letto dei suoi genitori, e presi dall'estasi, la ragazza, per uno spasmo, aveva alzato il ginocchio e aveva colpito Dejan in mezzo al suo bel naso. Lui era caduto su un fianco e aveva cominciato a sanguinare sulle lenzuola, mentre la ragazza lo schiaffeggiava per svegliarlo. Poi l'aveva trascinato veloce veloce all'ospedale per poter lavare il sangue dal letto e perché non si scoprisse che Dejan ci fosse mai stato. Io penso che non

avrei mai potuto colpire Dejan al naso, e che, se per caso si fosse colpito da solo, l'avrei baciato per giorni interi intorno alla benda e avrei guardato i suoi occhi gonfi dicendogli quanto sono belli e avrei inumidito le sue labbra perché non si seccassero, ma, naturalmente, questo non gliel'ho detto. Le labbra di Dejan sono carnose, morbide e rossastre. La benda bianca le fa risaltare ancora di più. Mi piace guardare i suoi denti, grandi, bianchi, qua e là un po' disordinati, come le rocce dure del mare. Le sue labbra e i suoi denti mi piacciono anche se sono secchi, o pieni di cibo, o con macchie di nicotina, e le bacio anch'io così, uguale a lui.

A volte ci congeliamo sul muretto e intirizziti dal freddo entriamo dentro per riscaldarci. Passiamo le sere da soli con i nostri compagni di stanza, però le notti, quando Maria si addormenta, nel buio Dejan si intrufola nella mia camera, si mette sotto le lenzuola dell'ospedale e facciamo l'amore sul traballante letto di metallo. Maria respira regolarmente e profondamente, a volte russa e si muove quando io e Dejan facciamo troppo rumore.

Dejan mi dice che il naso era la parte più bella del suo viso. Né corto, né lungo, né troppo stretto, né troppo largo, con un bel dorso e con le narici ben formate. Non gli piace molto il suo viso, anche se ritengo che non esistano di più belli. Dice che adesso sarà brutto, senza il suo naso magnifico, ride con una risata nasale, mi pungola con le dita, e io non so se credergli o no. Poi mi dice che domani gli toglieranno la benda e che se ne andrà dall'ospedale. Credo che mi verranno tante lacrime, sento che il naso mi scoppierà dalla pressione e che in quell'esplosione fitta scompariranno Dejan e tutto ciò che mi circonda. Strizzo gli occhi perché non voglio sembrare insensata e di nuovo parliamo del suo naso, se rimarrà perfetto, mentre cerco di sorridere calorosamente. Allora sento che la benda mi si fa più pesante e che una goccia di sangue cade sul mio ginocchio. Voglio vedere Dejan saltare in piedi atterrito dalla scena - io, con gli occhi grandi, con le guance gonfie, con una macchia rossa enorme in mezzo al viso, guardando verso il ginocchio - come spalanca gli occhi e la bocca e mi porta dalle infermiere. Là, devo restare sdraiata su un letto lungo e bianco, riuscendo a capire a malapena le parole dei medici e sentendo, come da lontano, in qualche parte del mio corpo, qualcuno che fruga, fruga.

Penso che domani Dejan se ne andrà, lo vedrò senza la benda, non saremo più gli stessi. Lui forse diventerà un altro, ed io rimarrò brutta. La notte non mi devo rotolare nel letto - la testa mi pesa ora su un lato, ora sull'altro.

Mi affaccerò alla finestra per vedere Dejan andare via. Qualcuno lo verrà a prendere con la macchina, lo abbraccerà e lo porterà in qualche luogo sconosciuto, mentre io resterò chiusa fuori da quel mondo. È difficile vedere

adesso il viso di Dejan, esce in cortile con la nuca girata nella mia direzione e posso soltanto immaginare come sarà il suo naso perfetto e come qualcuno verrà e se lo abbraccerà, ma Dejan si gira verso di me, mi guarda con una nuova benda enorme in mezzo al viso e mi sorride con i denti bianchi.

Titolo dell'originale:
Румена Бужаровска, *Чкрѝки*, Или-или, 2007

Traduzione di *Ana Ruseva*

Romanzi

Venko Andonovski

L'ombelico del mondo

(frammenti)

Povero Zemanec, non si rendeva conto che avrebbe potuto farsi male. I ragazzi ridevano a crepapelle; si tenevano la pancia, cadevano per terra e con i pugni battevano sul parquet; anche le ragazze, presero a sghignazzare; qualcuno gridò: “Zemanec, riuscirai ad arrivarci?”.

Zemanec si diresse tranquillo verso il bagno, mentre io mi fermai davanti alle parallele. E accadde: l'unico contatto fisico in 3 anni. Sudavo, (avevo i palmi delle mani imperlati di sudore) mi tremavano le gambe, sentivo le ginocchia deboli, come se fossi malato; Lucia mi guardava con indifferenza, sorridendo con compassione e con un cinismo da soldato (un ragazzo non avrebbe mai potuto immaginare che quello fosse un segno premonitore) disse: “Hai avuto la tua chance, giusto? Perché Zemanec non doveva fare pipì”. E poi molto mansueta si avvicinò alle parallele, e io la presi sulle spalle, la sollevai e in un attimo si trovò sulle parallele.

Ancora oggi mi ricordo di tutto: dell'odore del suo body nel quale era meravigliosa; mi ricordo di come il body fosse aperto proprio sulla pancia, ed era la prima volta in vita mia che vedevo l'ombelico di Lucia, una cosa che mi perseguitava da tutta una vita e mi suscitava desideri corporei non chiari e molto strani; mi sovviene il profumo dei suoi capelli, legati in una coda, che cadevano fino alle spalle (un odore di cannella), capelli che, mentre la sollevavo, mi accarezzavano il viso; mi ricordo delle mani quasi sudate che appoggiò intorno al mio collo mentre saltava, cosa che non avrebbe dovuto fare. Proprio così: in quel momento, mentre si accingeva a saltare, improvvisamente mi abbracciò intorno al collo, d'un tratto anche le nostre guance si sfiorarono; e già nell'attimo seguente lei girò la testa verso di me e i nostri sguardi si incrociarono; ci guardammo, il suo viso era a un palmo da me; guardavo le sue narici, come si dilatavano velocemente, come un cavalluccio stanco; sentii il suo respiro, lei mi guardò come se fosse stata ferita, come per dire di nuovo: “Hai avuto la tua chance, giusto?”, come se fosse stata sconfitta, come per rabbia, lei stessa si era avvicinata in modo significativo (quell'abbraccio intorno al collo), come se volesse dire che era lei a decidere se avvicinarsi, quando e come voleva, non io. Respirava affannosamente, con la lingua toccò il labbro inferiore e d'un

tratto mi disse: “Sono scesa, puoi lasciarmi”. In quel momento mi resi conto che tenevo ancora le mani sulla schiena, invano. E in quel momento le abbassai le mani dal mio collo.

E questo fu tutto.

Ancora oggi ripenso a ciò che accadde e non accadde tra me e Lucia e di come in buona parte fosse stata colpa mia. Penso di non essere stato capace di *leggere* Lucia, di decifrare il linguaggio del suo corpo. A me sembra molto familiare l’idea che tutto il mondo sia solo un intero manoscritto da leggere e che le altre filosofie non servino a nulla. Nel circo leggevo molto (in modo disordinato) e in un quaderno annotavo i pensieri che più mi colpivano. Uno dei miei pensieri preferiti gettati su carta (purtroppo non ne ricordo la fonte) fu questo: “Oh, Dio del sole, tu che con la tua luce riempi tutta la Terra come se fosse una scrittura cuneiforme”. Così anche Lucia: era stata per me una scrittura segreta e sconosciuta perché io, benché fossi un uomo adulto, ero un immaturo. Anche Lucia era consapevole di stare *davanti a me*; il suo corpo, col passare degli anni aveva preso le forme della passione che più tardi, anche l’uomo più inesperto, avrebbe riconosciuto, mascherato nei vestiti di tutte le donne. A quei tempi, però, non ero in grado di decifrare il linguaggio del corpo, anche se, con un concetto non chiaro, paragonavo il suo a una bella grafia arroventata da una lettera sconosciuta.

Quel giorno non feci la doccia e nemmeno mi lavai per mantenere il profumo di Lucia sulle mani e intorno al collo. Tutta la notte ne sentivo l’odore sui palmi della mano e sul cuscino fino al mattino, e come la sentinella di un forte esercito, custodivo il profumo di Lucia.

* * *

Tutte le cose nella vita accadono come una lettura sconosciuta, come un messaggio che solo in seguito rivela il suo significato. La nostra vita significa *leggere*; ogni evento, che nonostante accada, deve riempirsi di un senso; la vita stessa deve colmare quella lacuna quando arriva il momento, e il nostro compito è quello di leggere i nostri sbagli, le nostre sconfitte e le nostre imprese. Ma questo avviene sempre *dopo*. Da questo punto di vista, la nostra vita è una narrazione di eventi in perfetta successione; un racconto scritto prima, e il gomitolo si srotola - quando sarà il momento.

Ed è stato così per un episodio al quale, una volta accaduto, non avevo prestato molta attenzione, ma che in seguito avrebbe avuto un’enorme influenza sulla mia vita. Credo fossimo al secondo anno; sempre a lezione di

ginnastica. Avevo già affascinato i miei compagni di classe con le mie prodezze sulle parallele e visto che eseguivo diverse figure azzardate, ero già diventato una specie di eroe (eccetto per Lucia che per farmi dispetto non mi prestava attenzione; ho già detto che non avevo capito la natura del dispetto in se per sé, come se fosse una *premonizione* mascherata, perché ero maledettamente onesto e inesperto nel mascherare i sentimenti, cosa che viene praticata in società, mentre per me il dispetto significava dispetto e nient'altro). Dopo la lezione, Lucia mi si avvicinò; mi disse che avrebbe voluto parlare con me, che aveva bisogno del mio aiuto; Le domandai di cosa si trattasse. Desiderava chiedermi se avessi mai sentito parlare del *Partito dello spirito nazionale*. Risposi di no, e che la politica non mi interessava. Lei mi guardò sorpresa e disse: “neanche la politica di questo partito?”. Le risposi che non mi interessava nemmeno la politica di quel partito. Dissi che scrivevo canzoni, che ero bravissimo alle parallele e che sapevo suonare il sassofono (i giovani di quell'età pensano di saper fare tutto) e che fra queste tre attività avrei scelto la mia professione. Aggiunsi che il jazz era molto importante per me e che, finita la scuola, forse sarei fuggito dal Paese (per evitare il servizio militare) e che probabilmente avrei studiato all'Accademia del jazz di Berna. Lei mi guardò con terrore, delusa, poi in seguito venni a sapere che Lucia era rimasta infastidita dal mio dissentire; mi chiese se mi piacessero le vecchie canzoni popolari macedoni. Le risposi affermativamente, anche se da loro, i nuovi musicisti folk facevano spesso kitsch. Mentre io, aggiunsi, avrei fatto jazz. A quel punto mi chiese cosa avesse a che fare il jazz con un macedone? Se non fosse stato proprio questo il kitsch, quando uno che è cresciuto con la zurla, il flauto e il tamburo, vuole suonare una musica che non appartiene a lui, ma ai neri? Mi chiese: “Non è come innestare un avocado con una ciliegia?”. Le risposi che il jazz era una musica universale, come la Coca Cola, e come il suo essere mondiale avrebbe dovuto essere utilizzato per poter, sotto le spoglie, piazzare i tesori del nostro folclore. Continuai dicendo che il jazz era ormai completamente privo dei contenuti folk di razza negra, che del contenuto tradizionale folk era rimasta solo la cornice, la sua forma musicale universale, che ora doveva essere colmata del nostro folclore; anzi, con tutto il folclore del mondo, perché non era soltanto il nostro ad essere ricco; che c'erano altre innumerevoli ricchezze sconosciute sul pianeta. Così il jazz sarebbe divenuto uno spirito universale del pianeta, una sorta di musica mondiale del futuro, come la musica classica; che la forma del jazz era cosmica, universale ed essenzialmente - intellettuale, mentre l'intellettualismo non era nazionale, ma planetario. Però Lucia non era d'accordo; mi contraddiceva di continuo spiegando come il nostro folclore non

avrebbe avuto bisogno dei panni mondiali, l'unica cosa da fare era salvare lo spirito popolare, tutelare, praticare e mantenere i costumi, la musica e la danza popolare, perché solo così questa musica avrebbe superato il jazz. “Il folclore è tutto ciò che abbiamo e bisogna custodirlo!”. Diceva che questo era il nostro dover di patria.

Non volevo contraddire Lucia così come spiegarle che molto spesso le persone, invece di patriottismo si accontentano di una sorta di primitivismo culturale, vivono quasi dormienti, sono convinti di essere patrioti; dopo molti anni capiscono che il loro primitivismo circa i costumi popolari (nella sua accezione positiva e culturale) non ne determina il patriottismo, ma è una sorta di alibi culturale, ovvero, appartiene a un movimento.

Titolo dell'originale:

Венко Андоновски, *Пајоковић на својој*, Култура, 2005

Traduzione di *Elena Andreevska*

Venko Andonovski

Strega (frammenti)

Tre giorni dopo, il 20 agosto dell'anno 1633 durante la seduta del Consiglio comunale a padre Beniamino fu consegnato il seguente verbale di sentenza:

Verbale del 18 agosto 1633 circa il sequestro con tortura di Johana Grazijancic, nata in un paese dell'Est, che si suppone sia la regione Macedonia.

Oggetti sequestrati alla donna: una borsetta piena di stregonerie, di tanti aghi da sellaio, di tinture a base di erbe che l'accusata afferma di aver utilizzato per realizzare "disegni" sul corpo, probabilmente per imprimere i segni di Satana. Quindi, si pone un ragionevole dubbio che lei sia l'amante del diavolo: è colta, ma non è nobile. Ammette di essere figlia di Isian, il pastore della Macedonia. Altri beni confiscati: alcune erbe che l'accusata dichiara di avere utilizzato come medicinali, benché la corte sappia bene che con quest'erba si preparano anche pozioni magiche. E poi: una lente di ingrandimento, un regalo del suo procuratore, il reverendo Floriano, che la strega, portando con sé, avrebbe utilizzato per le sue diavolerie.

Elenco degli oggetti sequestrati al vecchio: un misterioso manoscritto con copertina in pelle nera e con una pergamena gialla, compilato con l'illeggibile alfabeto macedone avente un titolo che significherebbe- " Il libro del libro" (lo dice l'accusata che parla la nostra stessa lingua, il croato). Sostiene che il libro sia suo e che lo avrebbe preso in casa del vecchio la stessa notte in cui egli è stato arrestato, mentre lei era riuscita a fuggire alla persecuzione. Il libro, secondo quanto da lei dichiarato, sarebbe stato scritto di suo pugno. Nel libro, questa strega anormale usava annotare le sue riflessioni su cosa fossero le lettere e la scrittura. In quelle sue strane osservazioni sarebbe stato spiegato un concetto eretico in base al quale i colori sarebbero uguali ai suoni e agli odori, il Santo Signore non è perfetto e all'apparenza avrebbe dimenticato di darci un maggiore senso, ovvero che il libro perfetto sarebbe quello pieno di odori carnali, allettanti, lascivi al posto delle parole, perché esse sono il vero e proprio Verbo, e soltanto Dio è il Verbo e la luce. Là sono anche esposte diverse conoscenze diaboliche, mezzanottesche e lunari così come dovrebbe essere

quel libro di forma rotonda, il più perfetto e il più appassionato, eternamente mutevole e in continua creazione e sparizione. È scritto con una bella grafia per cui, dopo un'attenta analisi, viene confermato che appartiene all'accusata.

Verbale:

L'anno domini 1633, il 18 di agosto, nella torretta di guardia della libera città - regia di Zagabria sul colle Gric, nelle mura e nei baluardi della stessa città e nella stessa regione, ovvero nel luogo destinato alle torture, Johana Graziancic, in base alla sentenza del signor inquisitore, in nome del cristianesimo viene spinta e poi ammonita a rivelarsi per quello che è. Ma visto che lei ha continuato a negare, è stata consegnata alle 6 di mattina al ministro della giustizia, il carnefice, che avrebbe dovuto cercare e trovare sul suo corpo i segni di Satana. Il simbolo è stato subito trovato, a forma di farfalla dai colori vivaci sotto l'ombelico, cioè vicino al punto vergognoso che di per sé testimonia che questa stracciona ha permesso al diavolo di imprimerla con un segno così visibile e infame che il carnefice, dopo averlo mozzato, lo avrebbe consegnato con grande vergogna e ribrezzo al tribunale di Zagabria. Alla domanda quando e dove sarebbe stata marcata dal diavolo, l'accusata risponde di esserselo fatta da sola con degli aghi e dei colori per disegni sul corpo. Il simbolo mostra chiaramente che le due lettere latine di cui è composta la farfalla sono indissolubilmente legati in un abbraccio lascivo : J e B, il che dimostrerebbe che il nome del diavolo inizia con la lettera B.

Grosse gocce di sudore scorsero sulla fronte di padre Beniamino. Dai suoi occhi sgorgavano lacrime. E le stesse scorrevano tra le piccole lettere del verbalizzatore:

A questa nota, la strega Johana risponde giustificandosi di non aver mai visto il diavolo e di non averci fatto l'amore, e che non conosce nessuno che abbia un nome la cui iniziale è la lettera B. Avendo negato, alle sei e mezza viene sottoposta a tortura, ovvero, le sono state legate e strette le mani. Essa ha resistito a quello strumento di tortura fino alle nove e mezza dopo di che è stata tolta dallo strumento e consegnata al secondo ministro della giustizia che l'ha messa alla scala di stiramento. Dopo aver passato sei ore su quella scala, venutale a mancare le forze, l'hanno tolta e portata in cella.

La tortura è ripresa a mezzanotte, lo stesso giorno, in cui l'imputata è stata di nuovo messa sulla scala di stiramento. Sino alle sei di mattina del 19 agosto è stata torturata con l'intento di portarla a confessare di aver provocato l'impotenza al suo eccellente marito, il reverendo Florian, ma lei ha negato tutto. Alla domanda dove abbia trovato tutte quelle erbe magiche e per cosa le avrebbe usate, dice di avervi curato il padre, illusionista e fannullone, il mago

Istrian di Macedonia per cui l'eccellente inquisitore prosegue il processo con delle inconfutabili prove di eresia. Dice di aver curato una volta un vecchio mendicante, ma di non ricordarsene il nome. Nonostante le siano stati bruciati i fianchi, non ha voluto confessare più niente.

Alle sei di mattina è stata tolta dallo strumento e trascorsa un'ora di pausa, durante la quale l'accusata ha chiesto dell'acqua, avendo il diritto inconfessabile dopo quelle 12 ore di tortura, le hanno infilato il piede nello "stivaletto spagnolo". Trascorse due ore dentro questo strumento, l'accusata Johana Grazijancic ha finalmente confessato di essersi unita carnalmente con Satana anche il primo giorno (17 agosto) in cui è stata portata in carcere. Si sono accoppiati nella sua cella. Il perfido si è incarnato nell'inquisitore cittadino, l'avrebbe chiamata "mila moja djevojčice" (piccolina mia adorata) e "ludice moja" (pazzarella mia), il che conferma che il diavolo conoscerebbe tutte le lingue del mondo, incluso il croato; le aveva promesso di salvarla se avesse fatto l'amore con lui, ma la strega gli ha risposto che non aveva motivo per cui pentirsi e che era onesta. Dopo di che, lui le è saltato addosso e usandole violenza hanno fatto quelle cose che fanno il maschio e la femmina. Quel coso era freddo ed anche il seme, la prova che lui fosse il diavolo e non il nostro santissimo inquisitore.

Da quanto sopra si può concludere (la nobiltà di corte del consiglio comunale ha concluso questo processo n. 167/4 con una sorta di verdetto finale) che Satana usa denti e unghie nella sua lotta contro il nostro dio, Gesù Cristo e che avrebbe l'ardire di trasformarsi in uno dei nostri onestissimi capi, soprattutto quelli che sono in prima linea in questi duri processi, ricchi di tentazioni, con lo scopo di umiliarli, offenderli e infangare la loro dignità e la loro reputazione.

Sentenza: la citata Johana che sia bruciata un'ora dopo l'alba, il 21 agosto, a Capitol assieme a suo padre, il vecchio Isian, dando così l'esempio a tutti gli abitanti della città libera e reale di Zagabria che sono tentati di fare un patto con il demonio.

Il libro cadde dalle mani di padre Beniamino. I suoi occhi erano iniettati di sangue, la bocca secca; non aveva più lacrime. Guardò dalla finestra: alcune persone portavano le borchie e le plance per costruire il rogo. Per un istante pensò di scrivere al Papa, di supplicarlo in ginocchio perché le fosse risparmiata la vita, però si rese conto che non c'era nessun cavallo più veloce della morte, nonostante avesse mangiato la luce al posto del fieno; seppe che quel bastardo, con gli occhi di serpente, aveva intenzionalmente pronunciato la sentenza in un giorno solo, e il giorno dopo aveva anche previsto la punizione. Non gli rimase altro che aspettare il miracolo, tutto era nelle mani di Dio, come

quella volta in cui gli era stata tolta la pietra, e ora il fuoco gli toglieva ciò che amava di più al mondo. Ma non era lo stesso, padre Beniamino, due persone che fanno la stessa fine?

Pianto, parola perfetta, significato dilagato, luce terrena, tutto è buio!

Dopo la luna nuova, quel pomeriggio arrivò la risposta da Venezia, dal Galileo con i capelli arancioni:

Sì, è vero, ho lasciato il mio apprendistato. Non mi scrivere più. Sono diventato cieco, ho visto troppa luce. Al posto mio vedranno le mie lenti con cui ho diminuito la grandezza, e per questo soffro del potere grandissimo che non vuole essere ridimensionato. Ho diminuito la grandezza, in esso trovo il mio peccato. Dio non è invisibile perché è piccolo, ma perché è grande e si può trovare in tutto, anche nel più minuscolo pulviscolo. Solo che il potere non vuole vederlo.

Addio, carissimo padre, addio.

Il tuo Galileo Galilei, astronomo e devoto.

Erano le nove di sera, il 20 agosto nell'anno del Signore 1633, quando il carceriere aprì la cella sotto le mura dell'onestissima e libera città regia di Zagabria dando la fiaccola a padre Beniamino. Il carceriere aveva nelle mani le scarpette rosse che ricevette dal padre quale ricompensa per la visita segreta. Le guardava con gli occhi spalancati: le annusò per verificare se erano veramente scarpe di vernice. Poi lasciò il padre dentro e chiuse la porta a chiave. "Basta che sia silenzioso, reverendo", disse. "Ritorno fra un quarto d'ora. Sarà sufficiente per... tranne quello, visto che lei è completamente immobile, potete fare tutto ciò che volete", disse sogghignando nella penombra con la sua faccia da topo.

Padre Beniamino entrò nella cella.

"Padre!", quasi gridò di gioia, non potendo credere di essere riuscita a pronunciare il suo nome. Era distesa sull'anca destra sul pavimento, in un angolo, la gamba sciancata, irriconoscibile sotto il ginocchio perché era stata quasi schiacciata dai chiodi dello stivaletto spagnolo. Respirava affannosamente e si leccava il labbro inferiore: sul suo volto c'era una linea di sangue causata dal colpo di frusta il giorno in cui era stata arrestata dalle guardie. Lo guardò e i suoi occhi ritornarono di colpo ad avere lo stesso splendore dell'estate passata,

incandescente come un ferro di cavallo, con le giornate lunari grandissime (perché che cos'è il giorno e che cos'è la vita umana, se non una fase lunare: novilunio, luna incinta e tramonto dorato); fu quello lo splendore del giorno in cui avevano pescato un pesce, luccicante sotto i raggi del sole che si rispecchiavano sulle scaglie del carpe; lo splendore uditivo delle sue lettere fruscianti “r” e “sc”, fu il giorno in cui lei si faceva accarezzare dalla sua pancia, lo splendore quando gli diceva: “Non sbuffare più, non riesco a dormire sulla tua pancia”. Era la stessa ragazza, la stessa fiamma che travolse padre Beniamino e toccò la sua tonaca lasciandolo nudo davanti al mondo; era la stessa melagrana con lo stesso muso da cerbiatta sotto i suoi vestiti stracci; adesso era la stessa cerbiatta, soltanto ferita, umiliata e immobile.

Era la stessa Jovana, solo che tutto era già lontano. La vita se n'era andata come il grano che passa attraverso il mulino, come passava l'estate attraverso le loro mani intrecciate: padre Beniamino lo sapeva, era cosciente che anche lei lo sapeva.

Si sedette nell'angolo e posò la testa sul suo grembo. Si lasciò sciogliere in lacrime virili, inconsolabili, dure. Scivolarono calde dalle sue guance sul viso della ragazza, sembrava come se anche lei stesse piangendo lacrime altrui (gli amanti si prestano anche le lacrime, non solo i profumi corporei). “Non piangere”, lei gli disse. “Non è niente, Padre. Non piangere, caro Padre!”. “Tornerò ad essere colei per cui sono stata creata: la fiamma e il bagliore, la mattina e l'albore, non piangere, ti prego, sarò felice di tornare ad essere quello che sono: velocità selvaggia. Esiste la felicità più grande del sentimento di rimpatrio, Padre, nella casa focolare di tuo padre?”. Lui singhiozzava sempre più forte e più duro con una sorta di gorgoglio maschile e premortale; gemeva senza fine, lei invece continuava a consolarlo come se fosse un bambino:

“Non piangere, Padre, per favore, non piangere: prometto che mi farò vedere prima di ogni tempesta, Padre; vedrai la mia anima scintillare tra le nuvole; ti apparirò come l'arcobaleno, come tre arcobaleni, non solo uno; e come le tue nuvole dall'infanzia verrò, in eterna trasformazione, e come il vento soffierò, come la farfalla, come l'impronta del vento ormai lontano, con le foglie d'autunno una lettera amorosa e viva per sempre ti scriverò, quando le prenderò e soffierò: Shhhhh! Dormirò sulle tue ciglia senza che tu te ne accorga, ma non essere arrabbiato, Padre, non voglio svegliarti mentre dormi stanco sui tuoi libri e mentre sogni di me; ti apparirò come un pesce, con il grembo pieno dei tuoi bambini mai nati, e come una libellula che in quel momento ha nascosto l'eternità perché la vita l'ha intrappolata, ti apparirò come le “r” e “sc” sulle labbra delle altre ragazze bellissime, sicuramente mi riconoscerai, Padre, come

la brace nel camino, mi guarderai, Padre, come quel carbone vivo quando sarai vecchio e brizzolato, seduto accanto al fuoco in qualche monastero, sarò come la tua ombra, Padre, prometto di farlo, verrò come una lucciola di Vevčani solo se mi chiamerai e ancora mi vorrai; mi presenterò come la pupilla della piccioncina perché ha lo stesso colore, quello del fuoco; ti belerò come un agnello nero, e come una melagrana sanguigna del Sud ti apparirò e godrai di essa, non piangere, Padre, noi eravamo felici, ora possono metterci al fuoco, non sanno fare altro che bruciare le persone felici perché sono invidiosi; tutte le leggi e tutti i tribunali del mondo, tutte le parrucche ed i martelli, tutte le divise e i galloni, tutti gli accordi coniugali sono stati inventati solo per proibire a due persone di accendere le fiamme nel corpo e nel cuore, di solleticare le loro anime con la passione dolce. Per questo hanno inventato quelle schifezze, per cacciare la passione dalle nostre vite e per portare ordine, come un'acqua che si sistema a seconda della forma della ciotola, non piangere, Padre, noi ci siamo amati, abbiamo visto tutto in una vita lunare, in ventotto giri della Terra attorno il Sole; ci siamo accesi da soli, ci siamo trasformati in fuoco, Padre; tu hai già infiammato il mio inguine, il mio collo, le mie cosce, il mio grembo che hai impresso con i tuoi baci e con i segni ardenti, mi scioglievi come l'oro usato e mi versavi nel campanello, ho bruciato cento volte con te, Padre, manda tutto al diavolo, non è nulla di grave, non piangere, Padre, quello di domani sarà un gioco in confronto a tutti i nostri incendi finora, Padre". E poi accarezzò la sua barba sdraiata così sul suo grembo.

Lui finalmente si calmò. Osservava ogni linea del suo viso perché voleva ricordarla così: le labbra perfette di forma triangolare, tristi, ma sorridenti, gli occhi fiammeggianti come la brace, il mento affusolato, era una fiamma dormiente. Guardava il suo viso nel suo grembo: il volto come un affresco glorioso, dipinto dal respiro di un antico slavo. Leggeva nei suoi occhi che non aveva paura, anzi non vedeva l'ora di partire, di diventare fuoco per poter essere accanto a lui, per apparire dal niente, come la luce, come un fuoco crepuscolare acceso da un pastore sulle colline lontane, come un'estate calda, come il sole calmo, addormentato nella dolcezza dei pesanti frutti autunnali.

"Non ti ho comprato le scarpe", disse all'improvviso con un tono da rimprovero.

"So che me le hai comprate", gli disse accarezzando la sua barba. "Rosse e di vernice. Riesco quasi a vederle. E so che il cuore ti si è spezzato quando hai dovuto darle via, ma io ormai non ne ho bisogno; chi è partito a piedi nudi, non ha bisogno di scarpe perché cammina sopra la luce".

Poi sollevò i suoi stracci dal ventre e indicò lo spazio vuoto della farfalla. “Guarda”, disse. “È volata via”. Sorrise con amarezza. Ma comunque sorrise. “Starà meglio così libera. Le hanno strappato le ali, le due lettere si sono separate. Però io so che si troveranno e si uniranno di nuovo”, disse lei.

In seguito si guardarono senza dire nemmeno una parola, lui voleva dire qualcosa, ma lei glielo impedì: “Pssst!”.

“Se vuoi parlare, di’ qualcosa più perfetto del silenzio”. La baciò sulla fronte. “Tu, domani, guarderai?”, lei chiese a bruciapelo. Inghiottì; lacrime silenziose le scivolarono lungo le guance e il collo. Disse: “Gli amanti muoiono con lo stesso sospiro”. Anche lei sapeva che suo Padre sarebbe stato lì. “Vorrei guardarti negli occhi mentre vado via. Vorrei che fosse l’ultima immagine che dimorerà nella mia pupilla, la soglia dell’amore e della morte. Vorrei sentirmi stretta nelle tue mani forti, calde ed essere accompagnata da te verso gli arcobaleni”.

Lei sorrise con gli occhi tristi e con il dito toccò le sue labbra, anche lui aveva fatto lo stesso prima nel mulino. “La morte è una porta”, disse lei. “Passi da una stanza all’altra. Ma ti trovi nella stessa villa, piccina mia, nell’universo. Ti aspetterò, se sarà necessario per tutta l’eternità, per vederti sbarcata sulle mie mani. Ho respirato con tanta passione, per questo ti ho perso”, disse.

Poi tacquero.

“Sono passati gli angeli”, disse lui. “Sì”, rispose. “Angeli ai quali il temporale struggente ha accorciato l’esistenza”.

La morte è una porta; è vero, la porta si aprì: apparve il ratto con una torcia in mano.

Lei lo guardò e disse: “Va, caro Padre. Sarà più facile se te ne andrai. Inoltre, vedrai che quando sarai arrivato al tuo destino, la mia voce sarà già lì, aspettandoti da tempo”.

Non capì l’ultima frase. La guardò con aria interrogativa e lei rispose: “Va”, “corri perché la mia voce è già partita”. Pensò che fosse entrata in un trance premortale, come quello di Doriza Vugrinetz, rabbrivì. Appoggiò con cura la sua testa al pavimento come se fosse il diamante più prezioso, la baciò sulle labbra e con gli occhi pieni di lacrime sentì il suo fiato: il fiato di un animale spaventato a morte.

Non c’era una porta segreta verso la salvezza.

Infine il carceriere spinse padre Beniamino con forza verso l’uscita e tutto ciò che lui poté sentire fu il tonfo della porta di metallo che crudelmente e impietosamente si chiuse dietro le sue spalle.

Te lo devo dire e tu non dire poi che non te l'avevo detto, proferi l'ombra di Dio: la morte è una porta. Anche l'amore è una porta, la stessa porta. Da un lato c'è l'amore, dall'altra la morte. Quella porta si apre solo due volte nella vita: la prima volta per entrare dall'utero di tua madre verso l'amore e la seconda volta per uscire dall'amore verso la morte. Nessuno sa se sia possibile, di nuovo, aprire quella porta dall'altra parte e tornare indietro. Si ama solo una volta e si muore solo una volta, è questo che devi sapere, e tu non dire poi che non te l'avevo detto. È semplicissimo: colui che non ha amato, non ha vissuto veramente e colui che non è morto nemmeno quegli ha vissuto.

Perciò non temere, apri quella porta: amare e morire sono la stessa cosa.

La porta nasconde, ma nel contempo rivela. Tutto dipende da te. Se non la tocchi non puoi sapere. Se riesci a sapere, allora avrai anche tu già superato la soglia, quella di un momento prima, la lascerai dietro di te. Vuoi vedere? Allora, aprila! È che devi sapere, perché tu non possa dire poi che non te l'avevo detto: il prezzo di quello che hai veduto adesso è la dimenticanza di ciò che sapevi fino ad un momento fa; il prezzo della luce di quella porta aperta è la cecità di ciò che ti sei lasciato alle spalle. E per quale motivo cerchi la luce davanti a te se poi rimpiangerai il buio che ti sei lasciato dietro?

Te lo devo dire perché tu non possa dire poi di non averti detto che la morte è una porta. Anche l'amore è una porta. La stessa porta, perché anche dopo la morte sei ancora nella stessa casa, soltanto in un'altra stanza. Perciò non rimpiangete i defunti, dimorano nella stessa casa ma in stanze diverse. E non piangete dietro gli amanti che si sono divisi: sono nella stessa casa, nello stesso universo, come i defunti anche i vivi, solo che stanno in stanze differenti.

E si ritroveranno anche se dovranno passare secoli.

Padre Beniamino guardava con un forte senso di ammirazione quella composizione scritta da una mano femminile. La sua anima si rallegrava perché aveva ritrovato la sua parte perduta, senza riguardare la forma nella quale gli si presentava. Sapeva di averla persa da qualche parte nella sua terribile, prematura, morte infantile, quella mattina invernale vicino al mulino e alla strada che conduce a Dio. Sapeva che un giorno le si sarebbe presentata davanti senza dover cercare invano la sua parte persa anche tra i monasteri, nei lunghi pomeriggi d'estate, quando volgeva lo sguardo alle nuvole in cielo, e quella gli

Ti ho sognata seduta su uno spicchio di luna, come su un'altalena attaccata con corde invisibili al cielo, dondolavi piegando i tuoi ginocchi sbucciati che brillavano nel buio e tu con le tue labbra d'inchiostro ti cibavi di stelle come se fossero ciliegie.

Sembrava una fotocopia di un quaderno con i margini delineati da una linea nera. Il quaderno era a spirale; quello si indovinava dai buchi riflessi sui lati: come un tessuto a piccoli punti. Il manoscritto, anche se la fotocopia non era delle migliori, era perfetto: una scrittura quasi religiosa.

- "Questo è il primo. E poi, cosa segue?", chiese la bionda.

- "Ecco!", disse la Rossa e frugò nella borsa. Prese un altro foglio di carta. Con la stessa grafia stava scritto:

Va` lungo la riva. Verso la vecchia macelleria. Dalla "MANU" alla macelleria ci sono in tutto 938 mattonelle. Se sollevi la 666esima, sotto trovi qualcosa.

- "?! 666? Ma è diabolico! Sciagurata Jovana!

- "Perché diabolico? C'è un segreto, una rilevazione, una detezone...".

- "Non dirmi che ...".

- "Sì... Ci sono stata".

- "Tu sei pazza. Ne sei coinvolta ...".

- "Sì... Ma sai qual è la cosa interessante?".

- "Cosa?".

- "Mi piace essere coinvolta. Amo l'adrenalina".

- "Tu hai bisogno di uno schiaffo. Mi sa che non hai letto "L'isola del tesoro", "Tom Sawyer" e quelle cose al suo tempo?".

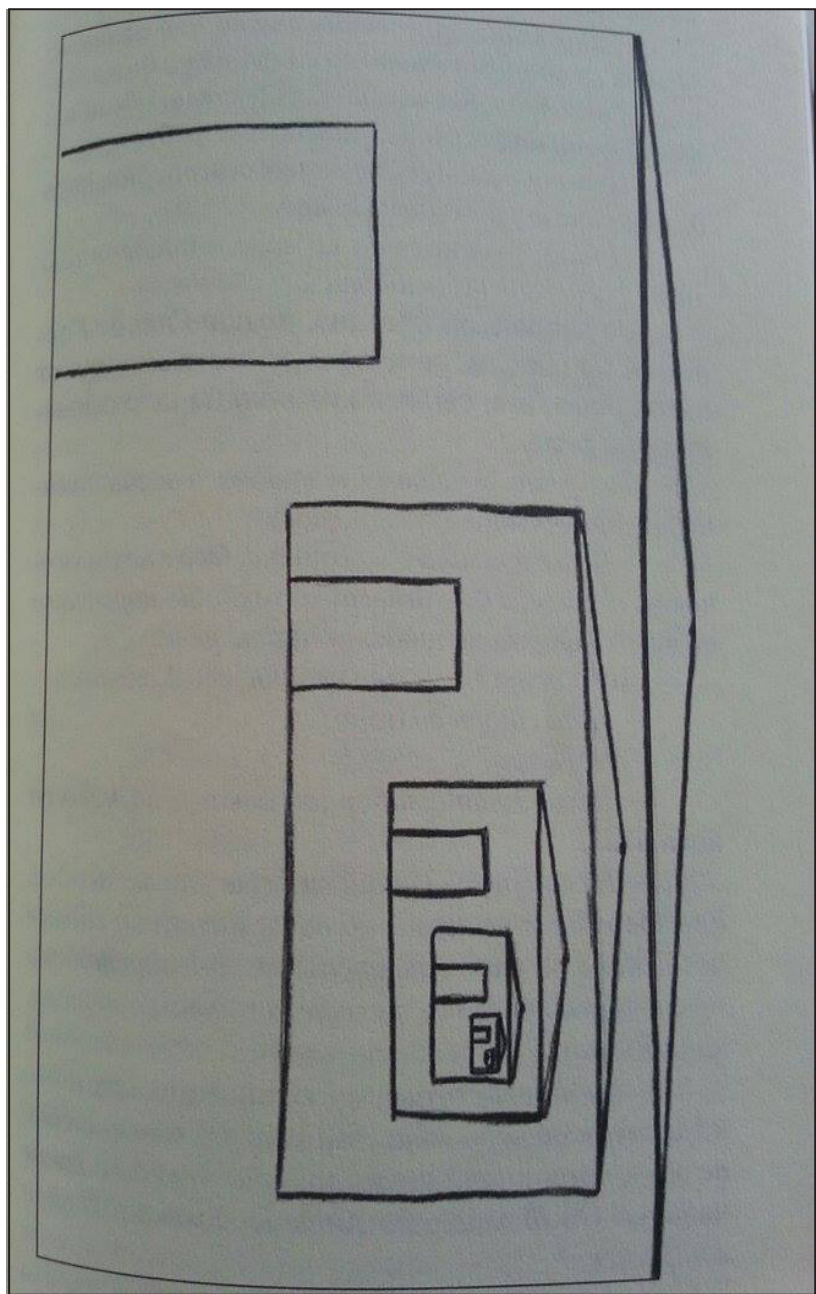
- "Li ho letti. Ma li ho dimenticati".

- "Eri da sola?".

- "Da sola. Ed ecco cosa ho trovato sull'ultima mattonella".

La Rossa tirò di nuovo un foglio di carta.

Sul foglio fotocopiato che era stato strappato da un quaderno a spirale c'era il seguente disegno:

La bionda senza forze posò il foglio sul tavolo.

- “Due Martini!”, lanciò un urlo disperato verso il bar. Poi portò il palmo della mano alla fronte chinata e sussurrò: “Tu sei pazza. Completamente. Stai diventando l’interprete di una vita altrui. Il segno di un rebus che non ti appartiene”.

La Rossa sorrise con un’aria di superiorità, come se avesse trovato un tesoro...

Poi la bionda prese l’ultimo foglio. Su di esso stava scritto:

“Stai vedendo la porta?”, chiese la voce di Dio. ”La vedo”, disse il mortale, o almeno così disse il suo spirito, un’ombra che nel buio era vestita in abito nero...

Continuò a leggere più sotto, e a sospirare. Osservò la grafia:

- “Ha elementi del gotico. Questo è un uomo colto. Ma sta attenta: la follia è spesso la più alta forma di intelligenza”, disse.

Un fulmine strappò il cielo dietro alla fortezza.

- “Cosa hai fatto con Zorro?”.

- “Zorro chi?”.

- “Sciagurata Jovana, hai dimenticato di esserti presa una cotta per lui?”.

- “Ma che c’entra. Il tipo era così ... bello, ma parlava in un certo modo ... come se non vivesse nella realtà, come se avesse imparato tutto dai libri... senza adrenalina ...”.

- “Ma se fino a ieri mi hai inondato di e-mail, sciagurata Jovana!”.

- “Senti, cara: era colto come un libro, ma mi piace più la realtà. Questo libro - la realtà, non l’ho mai letta nella mia vita, ho letto tutto il resto! Da Shakespeare a Ante Popovski e Petre Andreevski!”.

- “E con lo scrittore? Che cosa hai fatto?”.

- “Non ci sono stata quel mercoledì. Intenzionalmente. E poi mi hanno detto che si è preso un mese e mezzo di congedo, per portare a termine il suo dottorato. Questo è - fino a metà luglio. E poi arrivano le ferie, il che significa

Venko Andonovski

La figlia del matematico

(frammenti)

Apri quell'unico mobiletto che sta nel corridoio. Ti aspetti di vedere, mia cara Ema, ancora altre scarpe. Ti sarai mica sorpresa? È per via di quella decina di ombrelli guasti? Quelli da uomo e da donna, che cadono dal mobiletto, che riesce a malapena a contenerli? Cadono e ti accorgi che ci sono ombrelli guasti ma anche ombrelli aggiustati: è ovvio che il tuo Sovrano della passione e della morte avesse la mania di aggiustarli. All'improvviso noti un quaderno su cui sta scritto, in bei caratteri in un inglese quasi infantile e meticoloso: "Teoria dello spazio vista attraverso il fenomeno degli ombrelli scartati". Ed ecco che di ti senti di nuovo travolgere da un'indistinta eccitazione sensuale e poi capisci che tipo di maestro corrotto delle anime sia il tuo Alvaro – dopo averti allestito un orgasmo sensuale attraverso i profumi, adesso ti sta preparando un orgasmo spirituale. Apri prontamente il quaderno, come se stessi slacciando la camicia del tuo amante immaginario e resti sorpresa nel vedere che soltanto la prima pagina è piena zeppa di parole che vi scorrono come formiche nere. Sulle altre pagine ci sono altri due disegni, che non riesci a decifrare, e che si riferiscono ovviamente allo spazio e al volume che un ombrello occupa nel cosmo. Ci sono anche alcuni calcoli matematici, che tu non capisci, di cui però sicuramente chiederai a tuo padre, appena potrai, perché anche egli sta cercando uno spazio a parte nello spazio, una salvezza dalla noia e dalla prevedibilità del mondo, una tasca cosmica in cui si sarebbe immerso per ritrovare mamma. Prendi il cellulare e scatti delle foto dei disegni come Ema Pil, con una macchina fotografica spia, fai delle foto, le ingrandisci sullo schermo e vedi che sono a posto.

Poi continui a leggere: "La più ignorata minoranza di oggetti sul pianeta sono gli ombrelli. In effetti, non sono proprio la minoranza, ma la maggioranza. Se si considera che in media un abitante del pianeta possiede almeno due ombrelli, allora si possono liberamente considerare gli ombrelli la maggioranza sul pianeta. Se un giorno gli alieni ci visitassero, sicuramente sosterrebbero che il nostro pianeta è abitato prima da ombrelli e poi da persone. Non sarebbe strano se cercassero di stabilire un contatto prima con loro e poi con noi.

Niente lascia un'impressione così forte del vuoto come l'interamente pieno e viceversa: niente lascia un'impressione di interamente pieno come l'interamente vuoto. Per esempio, un bicchiere pieno di acqua sembra completamente vuoto. E viceversa – il bicchiere vuoto sembra completamente pieno. Il vuoto deve mancare di qualcosa per essere concepito come pieno. Bevi un goccio dal bicchiere sullo scrittoio e vedrai che dal vuoto otterrai il pieno.

Solo in quel momento ti accorgi che sullo scrittoio c'è un bicchiere di acqua pieno fino all'orlo. Ti chini e lo osservi da un lato. Sembra vuoto. Poi bevi un goccio e l'acqua adesso è di poco sotto l'orlo. E si ottiene un bicchiere pieno. Sorridi. “Ma lui è un maestro di tutte le abilità e scienze segrete”, pensi: “Povera Ema, in che casino ti sei cacciata”. E poi ripeti quella strana frase, però assolutamente vera: “Dal vuoto si deve sottrarre qualcosa per diventare veramente pieno!”. Bevi ancora un po' d'acqua e vedrai come il pieno diventa meno pieno. Poi bevi tutta l'acqua, tutta d'un fiato, e ti accorgi che si ottiene un bicchiere riempito di vuoto. Quello adesso è pieno di vuoto. “Come la vita e la morte”, ti sbalordisci. “Quanto più bevi la vita, tanto più spazio fai per la morte. Tuttavia, anche la morte è un'assoluta pienezza, così come la vita. E se è pienezza, allora non è vuotezza, non è niente, ma è pur sempre qualcosa. Non è depersonalizzazione, perché la persona è qualcosa, non niente. Allora capisci che hai a che fare con una divinità cui non servono libri. La sua mente governa il mondo come un'intelligenza centrale, come una mente superiore che conosce lo scopo della genesi e della fine del mondo, gli inizi di tutti gli inizi e gli inizi di tutte le fini, le fini di tutti gli inizi e le fini di tutte le fini. La sua mente è un fallo che penetra tutte le cose, inseminandole e dandone un loro senso.

La margarina di Platone

Mentre sto spegnendo le 26 candeline sulla torta, mi sovviene un sapore. Non posso dire come sia quel sapore, ma in un istante mi trasferisco nell'infanzia e davanti ai miei occhi mi compare una torta di panna rosa con sopra cinque candeline. La panna rosa ha lo stesso colore della torre dell'orologio del mio libro illustrato preferito, Cenerentola: né più chiaro, né più scuro nella sua roseità.

All'epoca le torte venivano fatte con la margarina e non con il burro. La panna (almeno io la penso così) era più gustosa, perché c'è un non so che

si otteneva solo se era possibile sottrarne il sapore di margarina. Ce ne stavamo a sedere così, con lo sguardo fisso sulla brace dell'anello solare che pian piano tramontava e si spegneva dietro la montagna come un tizzone rovente dietro le grate di una stufa che si spegne lentamente, ed eravamo convinti, mentre cospargevamo la margarina sul palato superiore per sentirne meglio il sapore, che anche il sole era stato creato da un tipo di margarina primordiale. Alle stelle e alla luna non volevamo nemmeno pensarci – era chiaro che fossero il risultato della margarina come materia primordiale del cosmo e se qualcuno avesse potuto leccare la luna (specialmente quando era rosea), sicuramente avrebbe sentito lo stesso sapore del cubo magico chiamato “Kristal”, in un imballaggio d'orato al prezzo più basso.

Molti anni dopo, nel liceo musicale, durante la lezione di filosofia, il professore parlò del mondo delle idee di Platone. Me ne ricordo; disse che dietro ogni oggetto, che è un'imperfetta materializzazione, c'è l'idea perfetta di quell'oggetto. Ho pensato subito alla margarina. Se dietro ogni singola sedia, che è imperfetta, c'è l'idea perfetta della sedia, e se dietro ogni singolo uomo, che è per forza imperfetto, c'è l'idea perfetta dell'uomo perfetto, allora, mi ero convinto che dietro tutte quelle idee ci fosse la margarina, perché era l'idea più ideale possibile dall'aspetto materiale. Così ho cominciato ad immaginare tutte le idee di Platone come se fossero fatte di margarina.

E se dietro la margarina deve esserci per forza una cosa ancora più perfetta, quella potrebbe essere solo Dio. Sempre che anch'egli non sia fatto di margarina. Crescendo, la margarina ha cambiato sapore. Non so se si debba a un difetto di fabbrica o sia la mia anima, però questa non ha più quel profumo e quel sapore d'estate, come nei crepuscoli, quando ero un ragazzo spensierato e quando guardavo il tramonto con la Piccina, mangiando pane con margarina.

Mi ritrovo davanti alla torta di burro, gli amici aspettano che spenga le 26 candeline sparse sulla torta, alcuni di loro già cominciano a chiedermi che cosa stia succedendo e dove sia volato con i pensieri, perché sono già dieci secondi che aspettano e mentre guardo le candeline all'improvviso mi accorgo come le gocce di cera sembrano lacrime che rimpiangono il paradiso perduto della mia infanzia fatta di margarina.

Poi spengo le candeline, taglio la torta, ne do ai miei amici e ne assaggio anch'io. Mi meraviglio nel rendermi conto che uno dei miei amici, cresciuto anche lui con la margarina, abbia deciso di accontentarmi: invece di comprare una torta con il burro, mi ha comprato una torta con la margarina. Ingoio lo strato di margarina, e mentre mangio e ne sento il sapore sul palato superiore,

mi barluma per la mente un pensiero folle: se la Piccina fosse di margarina, piuttosto l'avrei mangiata invece di baciarla. E così avrei perso la possibilità di essere felice.

Titolo dell'originale:

Венко Андоновски, *Ќеркаџа на маџемаџичароџи*, Табернакул, 2013

Traduzione di *Ivana Miloševska*

Lidija Dimkowska

Una vita di riserva

(frammenti)

I bambini, non sapendo dove abitasse Donato, non immaginavano la miseria in cui viveva e che, dopo la scoperta che sua madre aveva un tumore alla gola, non avesse di che mangiare. Ne eravamo venuti a conoscenza dal compito in classe: “Peggio di così non può andare”, a solo un mese dalla morte di sua madre. Quella mattina, la maestra entrò in aula accompagnata dalla direttrice della scuola, e mentre stavamo ancora tremando alla vista della direttrice, lei ci chiese: “Chi non vuole leggere il compito?” A quella domanda rimanemmo tutti perplessi, e nonostante la maggior parte non volesse leggere ad alta voce, non osavamo alzare la mano. Solo Donato ebbe il coraggio di sollevarla. “Ah, ecco chi si rifiuta di leggere. Ma, proprio per questo dovrà farlo”, disse e con la direttrice rise fragorosamente. Donato non aveva altra scelta, si alzò e con voce tremante prese a leggere: - Prima di ammalarsi, mia madre aveva comprato un maialino e un coniglietto. Presto fu ricoverata in ospedale. Rimasi da solo in casa. Era inverno e da noi non c’era il riscaldamento. Di giorno, dopo la scuola vagavo per il vicinato, e di notte mi coprivo con tre piumini sopra la testa. Ogni giorno, di sera, tornavo al cortile della scuola, per rubare i fiori secchi davanti al busto del patrono della scuola, per portarglieli al maialino. Prima di Natale mia madre era tornata dall’ospedale. Non poteva parlare. Se ne stava sdraiata e di tanto in tanto gettava un’occhiata a me, al maialino e al coniglietto. A Natale il nostro maialino pesava 25 chili, mentre quello dei vicini di casa ben 200 chili. Il vicino macellò anche il nostro maialino facendone tre salsicce e un po’ di prosciutto. Risparmiavo. Desideravo mettere qualcosa da parte per il futuro. In primavera l’ultima salsiccia cominciò ad ammuffire, ciononostante continuavo a strappare piccoli pezzi che ripulivo dalla muffa per avere di che sfamarmi fino a luglio. Il coniglietto dimagriva a vista d’occhio. Un giorno decisi di spellarlo per venderne la pelliccia e comprare del pane. Mentre lo scuoiavo, tirai anche un pezzo di carne rosa. Il sangue sgorgava. La lana non pesava più di 100 grammi. Il coniglietto era magro come un’acciuga, uno scheletro vivente. Lo macellai prima che morisse di fame. Lo lessai e lo mangiai. Mia madre tornò a casa e morì. Io sopravvissi. “Peggio di così non poteva andare”.

luminose di Matevski proprio non riuscivo a scollarlo dalla porta, così non lo presi. Volevo che rimanesse lì, nel caso fossi tornata in quell'appartamento, in quella casa, perché ci fosse qualcuno ad accogliermi con amore. Presi i suoi libri. Misi il santino nella mia tasca e controllai per ben tre volte che fosse lì. Chiamai un tassì. Mio padre mi portò giù la valigia. Nel corridoio, mia madre mi baciò in fretta sulle guance. Mi disse: "Ah, figlia mia". Mio padre scoppiò a piangere davanti al tassì. Provai pena per lui, per me stessa, per Argentina, per mia madre. Tutta la nostra vita era andata in frantumi. Entrai nel tassì e partii.

Anch'io avrei dovuto raccontare la mia storia, di quando affrontai la Diversità. Una volta rientrata a Londra, avevo deciso di non raccontare ad anima viva la storia della mia vita con Argentina e di tutto ciò che era accaduto. Anche se dopo l'operazione, i mass media avevano scritto moltissimo sul nostro caso, erano state pubblicate solo due fotografie del giorno in cui ero stata dimessa dall'ospedale. Nelle foto avevo la testa tutta fasciata, avvolta nelle fasce e nelle bende come una mummia. Portavo gli occhiali da sole e guardavo in basso, perciò non erano riusciti a catturare interamente il mio viso. Pertanto non avevo paura che qualcuno mi avrebbe potuto riconoscere. Dissi a Donato che desideravo che nessuno venisse mai a sapere della mia storia. Fu d'accordo. Lo dissi anche al mio relatore, ma a lui, avrei dovuto raccontare tutto. Mi promise che non ne avrebbe fatto parola con nessuno e che mi avrebbe protetta qualora si fosse reso necessario. Dopo essermi assicurata che il nome di Argentina non sarebbe mai stato infangato pubblicamente da quegli avvoltoi curiosi dei mass media, potevo cominciare a vivere come una persona normale. Per questo, ora, analizzando la Diversità, non consideravo affatto la possibilità di raccontare del proprio passato, e non avevo mai conosciuto in vita mia una Diversità più grande della mia e di quella di Argentina e nemmeno una perdita più grande della Diversità, della quale, paradossalmente, noi stesse desideravamo liberarcene.

Ho cominciato a voler saperne di più sul tema delle politiche migratorie. Fin da bambina mi piaceva leggere e già da allora avevo i miei scrittori preferiti, anche se non avevo mai provato a scrivere. Marina Cvetaeva, seppure per un breve periodo, fra tutti gli scrittori era stata la più presente nella mia vita. Compravo tutto ciò che riuscivo a trovare fosse stato scritto da lei, in

Schede bio-bibliografiche

Venko Andonovski (Kumanovo 1964) è romanziere, poeta, drammaturgo, critico. È professore di Letteratura presso la Facoltà di Filologia di Skopje. Tra le opere più importanti per la poesia: *Il cuore tenero del barbaro* (1986); tra i racconti: *Quartiere dei lirici* (1989), *Affreschi e grotteschi* (1993); tra i romanzi *Alfabeto per i disobbedienti* (1994), *L'ombelico del mondo* (2000), *Strega* (2006), *La figlia del matematico/33,33* (2013); opere teatrali: *Macchina dell'Ade* (1993), *Ribellione nell'ospizio per anziani* (1994), *La bara slovena* (1998), *Candido nel Paese delle Meraviglie* (2000), *Pupazzetti neri* (2001), *Cunegonda a Carlaland* (2006), *Il confine* (2008), *La Santa delle tenebre* (2010), *Il piombo sul cuscino* (2010), *Genetica dei cani. I signori GlembaevSKI* (2012). Le sue prime opere sono state pubblicate dalla casa editrice Kultura e attualmente pubblica presso Tabernakul. Dal suo romanzo *L'ombelico del mondo* sono stati tratti lo spettacolo teatrale omonimo (regia Zlatko Slavenski) e il film *Capovolto* (regia Igor Ivanov- Izi). Ha vinto numerosi premi letterari macedoni per la prosa, il teatro e la poesia, nonché il premio internazionale Balkanika per il romanzo *L'ombelico del mondo*. È stato tradotto in dieci lingue. Ha pubblicato diversi libri di teoria e critica letteraria e scrive corsivi per giornale “Nova Makedonija”.

Венко Андоновски (Куманово 1964): прозаист, поет, драмски писател, критичар. Предава книжевност на Филолошкиот факултет во Скопје. Поважни дела: поезија: *Нежношо срце на варварош* (1986); раскази: *Квартош на лиричарош* (1989), *Фрески и зројески* (1993); романи: *Азбука за нејослушничте* (1994), *Пајокош на свејош* (2000), *Вештица* (2006), *Керкаш на математичарош/33,33* (2013); театарски дела: *Агска машина* (1993), *Бунт во домот за синарци* (1994); *Словенскош ковчеж* (1998); *Кандид во земјаш на чудаша* (2000), *Црни куклички* (2001), *Кинезонда во Карлаленд* (2006), *Граница* (2008), *Свејтица на темнинаш* (2010), *Олово на ѝерница* (2010), *Генетишка на кучињаша*. *Господа ГлембаевСКИ* (2012). Првите дела ги објавил кај издавачот „Култура“, а сега објавува кај „Табернакул“. Според неговиот роман *Пајокош на свејош* е направена и театарска претстава (режија Златко Славенски), а снимен е и филмот *Превршено* (режија Игор Иванов – Изи). Добитник е на многубројни награди за проза, театар и поезија во Македонија, како и меѓународната награда „Балканика“ за романот *Пајокош на свејош*. Преведуван е на десет јазици. Објавил повеќе книги за книжевна теорија и критика, а пишува и колумни за весникот „Нова Македонија“.

Пејчиновиќ“, „Радиново признание“, „Стале Попов“ и др. Член е на МАНУ, наградуван во Франција, Турција, Русија итн. Познат е и по своите преводи и препеви на Пушкин, Лермонтов, Мајаковски, Пастернак, Рембо, Бодлер, Аполинер, Анри Мишо, Блез Сендрар, Андре Бретон и многу други. Преведен на германски, бугарски, хрватски, француски, полски итн. Неговите одбрани дела се објавени во десет тома од издавачката куќа „Магор“.

Rumena Bužarovska (Skopje 1981) è scrittrice, traduttrice e docente di Letteratura americana presso la Facoltà di Filologia di Skopje, dove si è laureata in Lingua e Letteratura inglese. Ha scritto due raccolte di racconti, *Scarabocchi* (Ili-Ili 2007) e *Otto* (Blesok 2010). Ha pubblicato diverse poesie, saggi, racconti e traduzioni in molte riviste in Macedonia e all'estero. Ha ricevuto il Premio Gold award for excellence in distance teaching dall'Associazione americana per lo studio a distanza.

Si occupa anche di traduzione letteraria: ha tradotto romanzi di Coetzee, Truman Capote, Lewis Carroll ecc.

Румена Буजारовска, (Скопје 1981) е писателка, преведувачка и доцент по американска книжевност на Филолошкиот Факултет во Скопје, каде и дипломирала англиски јазик и книжевност. Има напишано две збирки раскази, *Чкрѝки* (Или-или 2007) и *Осмица* (Блесок 2010). Има објавувано песни, есеи, раскази и преводи во македонски и странски списанија. Ја добила наградата “Gold award for excellence in distance teaching” од Американската асоцијација за учење на далечина. Се занимава и со книжевен превод: преведувач е на дела на Куци, Труман Капоте, Луис Керол итн.

Lidija Dimkovska (Skopje 1971) è poetessa, narratrice, traduttrice, autrice di saggi. Si è laureata in Letterature comparate presso la Facoltà di Filologia di Skopje e ha conseguito la Laurea specialistica in Letteratura rumena presso la Facoltà di Filologia di Bucarest, in Romania, dove ha lavorato in qualità di lettore di Lingua e Letteratura macedone. Attualmente vive a Lubiana, in Slovenia, dove svolge attività di traduttrice letteraria dal rumeno e dallo sloveno in macedone e dove insegna alla Facoltà di Scienze umanistiche presso l'Università di Nova Gorica. Ha pubblicato 5 libri di poesia, e il romanzo *La telecamera nascosta* (Magor 2004, Ili-ili 2014) per il quale ha

Università "Ss. Cirillo e Metodio" di Skopje
Facoltà di Filologia "Blaže Koneski"

MOSAICO

Brani scelti di letteratura
italiana e
macedone

A cura di
Ljiljana Uzunović
Luciana Guido

Skopje, 2014